

Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton , <i>Ομότιμη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Reading U.K.</i> Μιχαήλ Γεωργιαφέντης , <i>Γλωσσολόγος</i> Γεώργιος Κοτζόγλιου , <i>Γλωσσολόγος</i> Μαργαρίτα Λουκά , <i>Εκπαιδευτικός</i>
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Γεωργία Κατσιμαλή , <i>Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κρήτης</i> Χρήστος Γκόλιαρης , <i>τ. Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε.</i> Βασιλική Παναγιώτου , <i>Εκπαιδευτικός</i>
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Πέτρος Μπουλούμπασης , <i>Εικονογράφος – Σκιτσογράφος</i>
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Θεοδώρα Τσίγκα , <i>Φιλολόγος</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Πέτρος Μπερερής , <i>Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i> Χρήστος Παπαρίζος , <i>Σύμβουλος ε.τ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Χρήστος Παπαρίζος , <i>Σύμβουλος ε.τ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.

Γ.Κ.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

Πράξη με τίτλο:

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή
υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση
το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΜΑΚΕΤΑΣ,
ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ,
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ / Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για τη ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton
Γεώργιος Κοτζόγλιου

Μιχαήλ Γεωργιαφέντης
Μαργαρίτα Λουκά

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Πρόλογος

Στόχος του εγχειριδίου είναι να οδηγήσει με τρόπο ευχάριστο και παιγνιώδη τους μικρούς μαθητές στη συνειδητοποίηση του συστηματικού χαρακτήρα της γλώσσας. Η ηλικία των μαθητών, από τη μία πλευρά, και η φύση του βιβλίου αυτού ως εγχειριδίου αναφοράς (σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών), από την άλλη, κατεύθυναν σε μεγάλο βαθμό τις επιλογές μας. Σκοπός μας, λοιπόν, είναι να προσφέρουμε στους μαθητές και τους δασκάλους ένα ευσύνοπτο, εύχρηστο και μεθοδικό διδακτικό εργαλείο.

Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά του βιβλίου *Γραμματική Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού* υπαγόρευαν κάποιες απαραίτητες απλοποιήσεις αλλά και ορισμένες σημαντικές διαφοροποιήσεις στο περιεχόμενο του εγχειριδίου τόσο από τις σύγχρονες γλωσσολογικές μελέτες για την ελληνική γλώσσα (που απευθύνονται σε ειδικούς) όσο και από τις παραδοσιακές γραμματικές. Έτσι, για πρώτη φορά εισάγονται σε τέτοιο εγχειρίδιο κεφάλαια για την Πραγματολογία / γλωσσική χρήση, τη Σύνταξη και τη Σημασιολογία. Επίσης, σε όλο το βιβλίο έχει γίνει προσπάθεια να αξιοποιηθούν τα πορίσματα της γλωσσολογικής έρευνας και περιγραφής της ελληνικής γλώσσας που είναι απαραίτητα και στον βαθμό που κάτι τέτοιο είναι παιδαγωγικά εφικτό. Προσφέρεται, για παράδειγμα, μια νέα περιγραφή του ρηματικού συστήματος (με έμφαση στη διάκριση χρονικής βαθμίδας / ποιού ενεργείας και με επαρκέστερη ανάλυση των τύπων της υποτακτικής), συνοπτική εισαγωγή στην έννοια της δομής των φράσεων και των παραγόντων που επηρεάζουν τη σειρά των συστατικών της πρότασης, και πλήθος άλλων βελτιώσεων στη γραμματική ανάλυση της γλώσσας. Από την άλλη πλευρά, ορισμένα δύσκολα γλωσσικά φαινόμενα παρουσιάζονται σε εξαιρετικά απλουστευμένη μορφή στο εγχειρίδιο, ώστε οι μικροί μαθητές να πάρουν μόνο μια πρώτη γεύση για γλωσσικές έννοιες τις οποίες θα διδαχθούν αναλυτικότερα σε μεγαλύτερη σχολική βαθμίδα. Έτσι, για παράδειγμα, στην ενότητα 3, ενώ παρουσιάζουμε τα φωνήματα της ελληνικής, χρησιμοποιούμε τον όρο *φθόγγοι* για να αποφύγουμε τη χρήση της αφηρημένης γλωσσολογικής έννοιας *φώνημα*. Ωστόσο, δεν εξετάζουμε λεπτομερώς τους φθόγγους της γλώσσας μας, γιατί δε θέλουμε να προκαλέσουμε σύγχυση σε μαθητές και δασκάλους με την ανάλυση φαινομένων αλληλοφωνίας.

Στο σύνολό της, η *Γραμματική Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού* ακολουθεί τις αρχές της σύγχρονης ανάλυσης της γλώσσας. Δίνει προτεραιότητα στη μελέτη του προφορικού λόγου και στη χρήση της γλώσσας ως εργαλείου σκέψης και επικοινωνίας. Έτσι, τονίζεται ο δημιουργικός χαρακτήρας της γλώσσας, η οποία προσφέρει στον ομιλητή τη δυνατότητα να εκφράσει το μήνυμά του με εναλλακτικούς τρόπους, γλωσσικά συναφείς αλλά και επικοινωνιακά διακριτούς. Στο πλαίσιο αυτό, στόχος του εγχειριδίου είναι να εξοικειωθεί ο μικρός μαθητής με φαινόμενα πολυτυπίας

σε όλα τα επίπεδα λόγου (π.χ. διαφορετικούς τρόπους έκφρασης των ίδιων λεκτικών πράξεων, πολυτυπία στις μορφολογικές καταλήξεις των κλιτών μερών του λόγου, διαφορετικούς τρόπους γραμματικής απόδοσης των ίδιων συντακτικών λειτουργιών και διαφορετικά επίπεδα ύφους ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση).

Το βιβλίο αυτό χωρίζεται σε πέντε μέρη (α. Πραγματολογία, β. Φωνητική – Φωνολογία, γ. Κλιτική μορφολογία, δ. Σύνταξη, ε. Σημασιολογία – Σύνθεση – Παραγωγική μορφολογία), τα οποία έχουν ως αφετηρία τα αντίστοιχα επίπεδα γλωσσικής ανάπτυξης.

Ας δούμε τώρα τους κεντρικούς χαρακτήρες του βιβλίου:

Περιεχόμενα

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Χρησιμοποιώ τη γλώσσα για να επικοινωνήσω

Πραγματολογία - Γλωσσική χρήση

Ενότητα 1: Τι κάνω με τα λόγια;	12
Εύχομαι, υπόσχομαι, δηλώνω, συμβουλεύω, παρακαλώ – ζητώ, διατάζω – απαγορεύω, εκφράζω φιλική και ευγενική διάθεση (π.χ. έπαινο, συμπάθεια)	
Ενότητα 2: Πώς δημιουργώ ένα κείμενο;	20
2.1 Αναγνωρίζω τα είδη των κειμένων.....	20
Περιγράφω, αφηγούμαι, δίνω οδηγίες, χρησιμοποιώ επιχειρήματα	
2.2 Συνθέτω κείμενο	25
Συνθέτω παράγραφο, κειμενικοί δείκτες	
2.3 Επιλέγω το κατάλληλο ύφος ανάλογα με την περίπτωση	28
Επίσημο (τυπικό) – ανεπίσημο (οικείο) ύφος	
2.4 Ακολουθώ κανόνες στην επικοινωνία	29
Κανόνες συνεργασίας, κανόνες συμπεριφοράς	

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Μιλώ και γράφω - Φθόγγοι, γράμματα και συλλαβές

Φωνολογία και γραφή

Ενότητα 3: Πώς δημιουργώ λέξεις;	34
3.1 Φθόγγοι	34
3.2 Γράμματα	39
Ενότητα 4: Πώς προφέρω και γράφω λέξεις και φράσεις;	44
4.1 Λέξεις, συλλαβές, συλλαβισμός	44
4.2 Απαλοιφή φωνήεντος	46
4.3 Τόνος και άλλα ορθογραφικά σημεία	48
Έγκλιση του τόνου, διαλυτικά – απόστροφος – υποδιαστολή	
4.4 Σημεία στίξης	52
4.5 Τελικό -ν	55

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Σχηματίζω λέξεις

Κλιτική μορφολογία

Ενότητα 5: Πώς σχηματίζω λέξεις;	58
5.1 Τα μέρη του λόγου.....	58

5.2	Τύποι των λέξεων - Θέμα, κατάληξη.....	59
5.3	Γένος, αριθμός, πτώση.....	59
5.4	Τα άρθρα.....	60

Ενότητα 6: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες, καταστάσεις

	και ιδιότητες.....	63
	Το ουσιαστικό	
6.1	Είδη ουσιαστικών	64
6.2	Κλίση ουσιαστικών	64
	A Αρσενικά	65
	A.1 Ισοσύληλαβα σε -ns, -as, -os	65
	A.2 Ανισοσύληλαβα σε -as, -ns, -es, -ous.....	71
	A.3 Ανώμαλα αρσενικά	72
	B Θηλυκά	73
	B.1 Ισοσύληλαβα σε -α, -η, -ω	73
	B.2 Ανισοσύληλαβα σε -α, -ου	78
	B.3 Λόγια κλίση θηλυκών σε -os	79
	B.4 Ουσιαστικά κοινού γένους	81
	Γ Ουδέτερα	82
	Γ.1 Ισοσύληλαβα σε -ο, -ι, -ος	82
	Γ.2 Ανισοσύληλαβα σε -μα, -ιμο, -s , -v, -u	86
	Δ Ανώμαλα ουσιαστικά	91

Ενότητα 7: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και

	καταστάσεις	93
	Το επίθετο	
7.1	Κλίση επιθέτων	96
	A Επίθετα σε -ος, -η/-α, -ο	96
	B Επίθετα σε -ος, -ια, -ο.....	98
	Γ Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ	99
	Δ Επίθετα σε -ής, -ιά, -ί	100
	E Επίθετα σε -ns, -α, -ικο.....	101
	ΣΤ Επίθετα σε -άς/-ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο	102
	Z Επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον και σε -ων/-ονας, -ον.....	103
	H Επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ και σε -ns, -es	104
	Θ Το επίθετο πολίτης.....	105
7.2	Άκλιτα επίθετα	105
7.3	Παραθετικά επιθέτων	107
	A Βαθμοί σύγκρισης των επιθέτων.....	107
	B Συγκριτικός βαθμός	108
	Γ Υπερθετικός βαθμός	108
	Δ Εξαιρέσεις στα παραθετικά.....	110

Ενότητα 8: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και καταστάσεις με άηλο τρόπο..... 112

	Οι αντωνυμίες	
8.1	Προσωπικές αντωνυμίες	114
8.2	Κτητικές αντωνυμίες	115
8.3	Αυτοπαθείς αντωνυμίες	116
8.4	Οριστικές αντωνυμίες	117
8.5	Δεικτικές αντωνυμίες	118
8.6	Αναφορικές αντωνυμίες	119
8.7	Ερωτηματικές αντωνυμίες	120
8.8	Αόριστες αντωνυμίες	121

Ενότητα 9: Μετρώ, δηλώνω ποσότητα και σειρά	122
Τα αριθμητικά	
9.1 Απόλυτα αριθμητικά.....	123
9.2 Τακτικά αριθμητικά	124
9.3 Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά	127
9.4 Αναλογικά αριθμητικά	128
9.5 Περιληπτικά αριθμητικά	128
Ενότητα 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση	130
Το ρήμα	
10.1 Γενικά χαρακτηριστικά	131
Α Πρόσωπο και αριθμός	131
Β Ποιόν ενεργείας και χρόνοι	131
Γ Φωνή και μεταβατικότητα	138
Δ Έγκλιση	141
10.2 Κλίση του ρήματος.....	142
Α Το ρήμα έχω	143
Β Α΄ συζυγία.....	144
Γ Β΄ συζυγία	149
Δ Σχηματισμός ρημάτων σε -άγω, -βάλλω	153
Ε Συνηρημένα ρήματα	155
ΣΤ Ελληϊπτικά, απρόσωπα & ανώμαλα ρήματα	155
Ενότητα 11: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και καταστάσεις με έναν ακόμη τρόπο	158
Οι μετοχές	
11.1 Κλιτή μετοχή	160
11.2 Άκλιτη μετοχή	160
Ενότητα 12: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για μια ενέργεια ή κατάσταση	162
Το επίρρημα	
12.1 Είδη επιρρημάτων	163
12.2 Επιρρήματα σε -α και -ως	164
12.3 Παραθετικά επιρρημάτων	165
Ενότητα 13: Δηλώνω σχέσεις ανάμεσα σε φράσεις.....	167
Η πρόθεση	
13.1 Απλές και σύνθετες προθέσεις	167
13.2 Λόγιες προθέσεις.....	168
Ενότητα 14: Πώς ενώνω λέξεις, φράσεις και προτάσεις;	169
Σύνδεσμοι και μόρια	
14.1 Σύνδεσμοι.....	169
Α Παρατακτικοί σύνδεσμοι	170
Β Σύνδεσμοι που εισάγουν εξαρτημένες δευτερεύουσες προτάσεις	171
14.2 Μόρια.....	171
Ενότητα 15: Πώς δηλώνω συναισθήματα;	173
Επιφωνήματα	

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

Συνθέτω φράσεις και προτάσεις

Σύνταξη

Ενότητα 16: Πώς συνθέτω φράσεις και προτάσεις;	176
16.1 Με την πρόταση συνδέω δύο φράσεις	176
16.2 Τα είδη των φράσεων	181
Α Ονοματική φράση	181
Β Ρηματική φράση	182
Γ Προθετική φράση	184
Δ Επιρρηματική φράση	184
16.3 Τα είδη των προτάσεων	185
Α Ξεχωρίζω τις προτάσεις με βάση τα συστατικά τους	185
Α.1 Η σειρά των συστατικών της απλής πρότασης.....	188
Β Ξεχωρίζω τις προτάσεις ανάλογα με το αν εξαρτώνται από άλλες ή όχι	190
16.4 Εξαρτημένες / δευτερεύουσες προτάσεις.....	192
Α Ειδικές προτάσεις	192
Β Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις.....	193
Γ Βουλητικές προτάσεις	193
Δ Ενδοιαστικές προτάσεις	194
Ε Αναφορικές προτάσεις	195
ΣΤ Υποθετικές προτάσεις	196
Ζ Χρονικές προτάσεις	196
Η Απιολογικές προτάσεις	197
Θ Εναντιωματικές προτάσεις – παραχωρητικές προτάσεις.....	198
Ι Τελικές προτάσεις	199
ΙΑ Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές προτάσεις	199
16.5 Ευθύς – πλήσιος λόγος	200

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ

Βρίσκω τις σχέσεις των λέξεων

Παραγωγική μορφολογία - Σύνθεση - Σημασιολογία

Ενότητα 17: Πώς φτιάχνω νέες λέξεις;	202
Παραγωγική μορφολογία – Σύνθεση	
17.1 Παραγωγή	203
17.2 Σύνθεση	206
17.3 Αρκτικόλεξα – Συνομογραφίες	207
Ενότητα 18: Τι σημαίνουν οι λέξεις;	209
Οι σημασίες των λέξεων	
18.1 Κυριολεκσία – Μεταφορά	209
18.2 Συνώνυμα – Αντώνυμα (αντίθετα).....	210
18.3 Ομώνυμα – Παρώνυμα	210
18.4 Πολύσημα	211

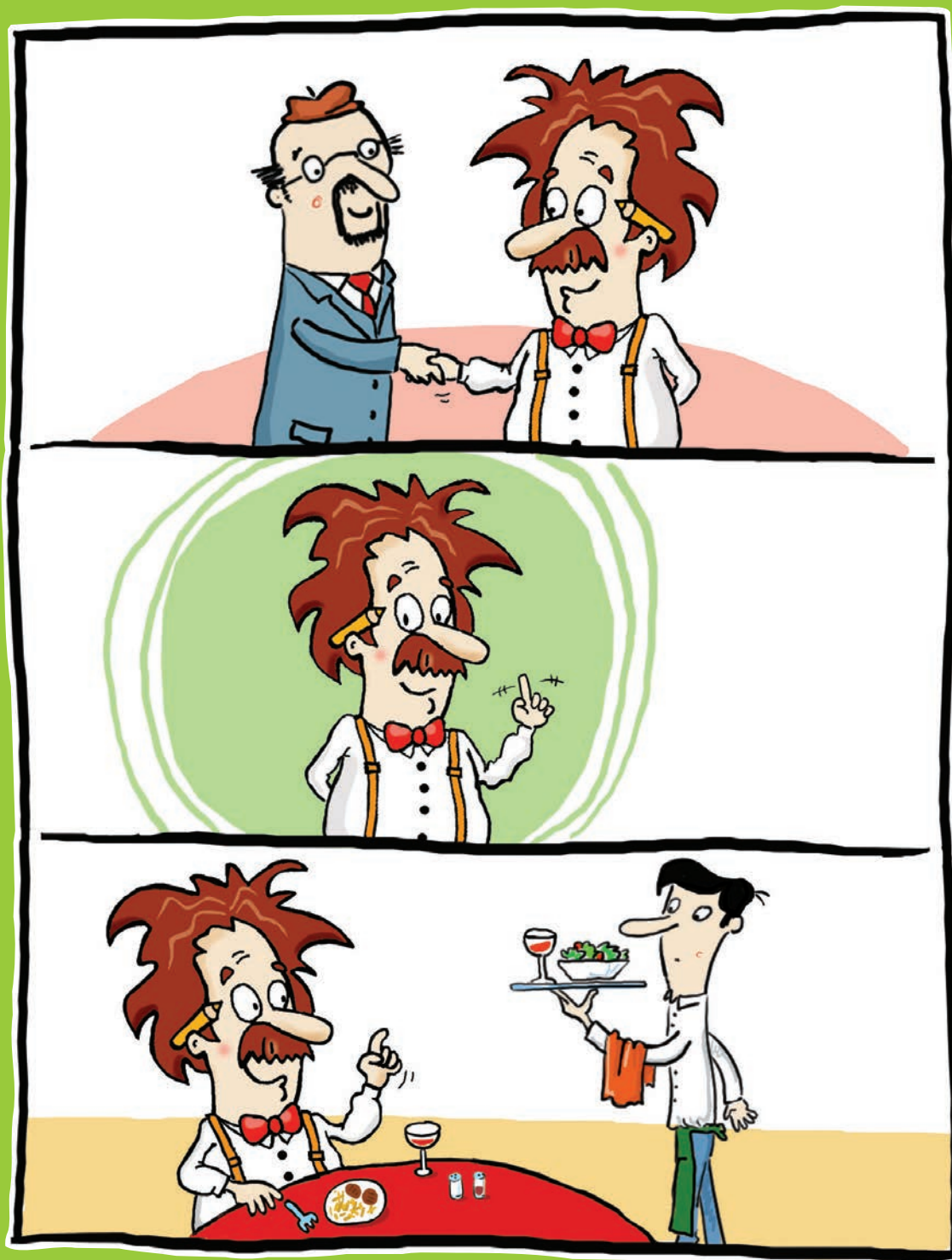
Παραρτήματα

A. Πίνακας ανώμαλων ρημάτων	213
B. Γλωσσάρι	217

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Χρησιμοποιώ τη γλώσσα για να επικοινωνήσω

Πραγματολογία - Γλωσσική χρήση

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Τι κάνω με τα λόγια;

Τι παράξενο πράγμα που είναι η γλώσσα! Όλοι γεννιόμαστε με αυτή...

...τη χρησιμοποιούμε κάθε στιγμή, με αυτή **σκεφτόμαστε** και **επικοινωνούμε** με τους γύρω μας.

Με τη γλώσσα **αφηγούμαστε** γεγονότα ή **περιγράφουμε** πρόσωπα, ζώα και πράγματα.

Αλλά με τη γλώσσα μπορώ επίσης να κάνω πράγματα: **να καλέσω** τους φίλους μου, **να τους ευχηθώ**, **να υποσχεθώ** κάτι στη μαμά μου, **να δώσω συμβουλές** στη μικρή μου αδερφή, **να της ζητήσω** να κάνει κάτι και –το σπουδαιότερο– **να της απαγορεύσω** να μπαίνει στο δωμάτιό μου χωρίς να με ρωτήσει. Κάθε φορά που μπαίνει φέρνει καταστροφή!

Ας μιλήσουμε λοιπόν για τις **λεκτικές πράξεις**: Συχνά, χρησιμοποιούμε τη γλώσσα όχι μόνο για **να περιγράφουμε** πράγματα ή **να αφηγηθούμε**, αλλά και για **να κάνουμε αποτελεσματικά διάφορες πράξεις** (π.χ. να ευχηθούμε, να συμβουλέψουμε, να υποσχεθούμε κάτι).

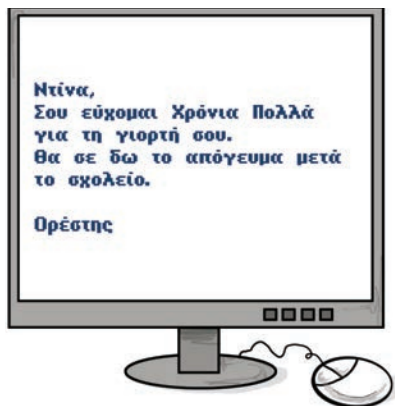
Στέφεται ο δούλος του Θεού Κωνσταντίνος τη δούλη του Θεού Δανάη...

Βαπτίζεται ο δούλος του Θεού Ορέστης.

Εγκαινιάζεται το υπερωκεάνιο ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ.

Εύχομαι

Να χαιρέσαι τον μπαμπά σου, Ορέστη. Κώστα δεν τον λένε;

Στη γλώσσα μας έχουμε πολλές ευχές, αλλά αυτές τις ξέρω κι εγώ!

Καλό Σαββατοκύριακο! Καλή εβδομάδα! Καλό μήνα!
Καλό χειμώνα! Καλό καλοκαίρι! Καλό μεσημέρι! Καλό απόγευμα!
Καλό βράδυ! Καλή όρεξη! Καλή ξεκούραση! Καλό μάθημα!
Καλές διακοπές! Καλά Χριστούγεννα! Ευτυχισμένος ο καινούριος χρόνος!

Να και μερικές
ευχές για
άλλες
περιστάσεις.

Μια επιτυχία: Συγχαρητήρια! Και εις ανώτερα! Μπράβο σου!
Εξετάσεις: Καλή επιτυχία! Καλή τύχη! Καλή δύναμη!
Καινούριο αυτοκίνητο: Με γεια! Καλορίζικο!
Άφιξη: Καλωσορίσατε! Καλώς ήρθατε! Καλή διαμονή!
Αναχώρηση: Καλό ταξίδι! Στο καλό και να μη μας ξεχάσετε!
Γάμος: Να ζήσετε! Να σας ζήσουν! Και καλιούς απογόνους!
Γέννηση: Να σας ζήσει το νεογέννητο!
Βάφτιση: Να σας ζήσει το νεοφώτιστο!
Ασθένεια: Περαιστικά! Γρήγορα καλά! Καλή ανάρρωση!
Θάνατος: Συλληυπητήρια! Ζωή σε λόγου σας! Καλό κουράγιο!
Πτυχίο: Καλή σταδιοδρομία!

Υπόσχομαι

Θα σας φέρω
πάστες
και σοκολατένια
αυγά, Αγγελίνα.

Κι εγώ θα
σου φτιάξω
καφέ, γιαγιά.

Μαμά,
σου υπόσχομαι να
μην ξαναπαίξω μπάλα
στον κήπο με τις
γλάστρες. Θα ηγαίνω
στο πάρκο.

Στις υποσχέσεις
χρησιμοποιούμε
συνήθως:
μέληθοντα
(βλ. ενότητα 10.1)
(θα έρθω.)
το ρήμα **υπόσχομαι**
+ υποτακτική
(Υπόσχομαι να
έρθω.)

Δηλώνω

Στις δηλώσεις συνήθως χρησιμοποιούμε **οριστική** (βλ. ενότητα 10.1).
(Αγαπώ πολύ τη μουσική.)

Συμβουλεύω

Εδώ συχνά χρησιμοποιούμε:
προστακτική (Πήγαινε στον γιατρό!)
και **υποτακτική** (Να πας στον γιατρό!)

Παρακαλώ - Ζητώ

Στις παρακλήσεις χρησιμοποιούμε κυρίως **προστακτική** ή **ερωτήσεις**. Επίσης, ακολουθούμε τους κανόνες συμπεριφοράς στην επικοινωνία (βλ. ενότητα 2.4). (Σε παρακαλώ... Μου κάνετε τη χάρη... Μου δίνετε ... Θα ήθελα... Θα μπορούσατε να...)

Διατάζω - Απαγορεύω

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Τι κάνω με τα λόγια;

Εδώ συχνά έχουμε χρήση:
προστακτικής
(Γήγαινε στο δωμάτιό σου!)
και
υποτακτικής
(Να πας στο δωμάτιό σου!)

Εκφράζω φιλική και ευγενική διάθεση
(π.χ. έπαινο, συμπάθεια)

Οι ηλεκτικές πράξεις είναι πολύ σημαντικές για την καθημερινή επικοινωνία. Είναι όμως και πολύ καλή ευκαιρία για παιχνίδι!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Ταιριάζω στο τετράδιό μου τις ευχές με τις περιστάσεις στις οποίες χρησιμοποιούμε τις ευχές αυτές.

Γενέθλια

Ονομαστική εορτή

Χριστούγεννα

Καλή χρονιά! Καλή Ανάσταση! Ευτυχισμένος ο καινούριος χρόνος! Χριστός Ανέστη! Χρόνια πολλά! Να ζήσεις! Αληθώς Ανέστη! Να τα εκατοστήσεις! Να σε χαιρόμαστε! Καλά Χριστούγεννα! Και του χρόνου! Καλό Πάσχα! Καλές γιορτές! Να χαιρέσαι τη γιορτή σου!

Πάσχα

Πρωτοχρονιά

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Συζητώ στην τάξη και βρίσκω τη ηθετική πράξη που ταιριάζει σε κάθε περίπτωση. Μετά τη γράφω στο καρτελάκι της κάθε εικόνας.

Απαγόρευση, Συμβουλή, Υπόσχεση, Δήλωση, Ευχή, Παράκληση, Διαταγή, Έπαινος

<p>Διαταγή</p> <p>Φάε γρήγορα το αυγό σου!</p>	 <p>Συγχαρητήρια για το νέο σας βιβλίο!</p>	 <p>Δεν επιτρέπεται να περάσετε.</p>	 <p>Να παρακολουθείς τηλεόραση με μέτρο! Αλλιώς, θα καλάσεις τα μάτια σου.</p>
 <p>Μου δίνεις την ξύστρα σου;</p>	<p>ΘΕΑΤΡΟ</p> <p>Σήμερα: Οδυσσεύαχ</p> <p>Πήγαμε στο θέατρο. Είδαμε το έργο "Οδυσσεύαχ". Μου άρεσε πολύ.</p>	 <p>Καλό ταξίδι! Καλές διακοπές! Καλή αντάμωση! Καλή επιστροφή!</p>	 <p>Θα φάμε και μετά θα πάμε στο πάρκο με τα ποδήλατα</p>

Τι θα θυμάμαι για... τις λεκτικές πράξεις

1. Χρησιμοποιώ τη γλώσσα όχι μόνο για να περιγράψω πράγματα ή να αφηγηθώ γεγονότα, αλλά και για να κάνω διάφορες πράξεις. Αυτές ονομάζονται **λεκτικές πράξεις**.
2. Μπορώ **να ευχηθώ**, **να υποσχεθώ** και **να δηλώσω** κάτι. Μπορώ ακόμα **να δώσω συμβουλές**, **να ζητήσω** κάτι, **να διατάξω** ή **να απαγορεύσω**. Μπορώ επίσης **να εκφράσω τη διάθεσή μου** για κάποιον ή κάτι (συμπάθεια, έπαινο κτλ.).
3. Τις περισσότερες φορές, στις λεκτικές πράξεις χρησιμοποιώ συγκεκριμένους γραμματικούς τύπους (π.χ. οριστική, υποτακτική, προστακτική έγκλιση, μέλλοντα χρόνο) ή συγκεκριμένα ρήματα (π.χ. *υπόσχομαι*).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Πώς δημιουργώ ένα κείμενο;

2.1 Αναγνωρίζω τα είδη των κειμένων

Ουφ, κανείς δεν ασχολείται μαζί μου σήμερα. Ο Ορέστης, η Αγγελίνα, ο μπαμπάς και η μαμά διαβάζουν! Πολύ το αγαπούν το διάβασμα σ' αυτό το σπίτι!

Περιγράφω...

Το εξοχικό της Αφροδίτης και του Βασίλη βρίσκεται στα Χανιά. Είναι ένα κάτασπρο καινούριο δώροφο με κόκκινα κεραμίδια. Έχει θαλασσιά ξύλινη πόρτα και δύο

μεγάλα γαλζία παράθυρα στον δεύτερο όροφο. Ανάμεσα στα παράθυρα υπάρχει ένα πανέμορφο μπαλκονάκι γεμάτο γληστρούλες με άσπρα και κόκκινα γεράνια.

Πού είναι χτισμένο το σπίτι; Τι χρώματα έχει; Ποια εντύπωση μας δημιουργείται όταν το αντικρίζουμε;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Εντοπίζω τα ρήματα στο παραπάνω απόσπασμα. Σε ποιο χρόνο βρίσκονται;

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Για να περιγράψουμε ένα πρόσωπο, ένα ζώο ή ένα αντικείμενο συνήθως χρησιμοποιούμε:

- παροντικούς χρόνους (π.χ. ενεστώτα, βήλ. ενότητα 10.1)
- τοπικά επιρρήματα (βήλ. ενότητα 12.1)
- επίθετα για να δώσουμε ζωντάνια σ' αυτό που περιγράφουμε.

Αφηγούμαι...

Στους χώρους της Μονής του Αγίου Νικολάου Σπετσών, εκτός από την εκκλησία, λειτουργούσε το σχολείο και εκεί γίνονταν συμβούλια και λαϊκές συνελεύσεις, όπως και εκείνη της 3ης Απριλίου 1821, Κυριακής των Βαΐων, όταν το καμπαναριό σήμανε την εξέγερση των Σπετσιωτών και υψώθηκε για πρώτη φορά η σημαία

της επανάστασης στο νησί. Από τον Άγιο Νικόλαο οι νησιώτες κατευθύνθηκαν με κλάδους βαΐων στα χέρια προς το διοικητήριο του νησιού, όπου συνάντησαν προκρίτους και πλήθος λαού.

Πέτρος Χαριτάτος,
Ανεξερεύνητες Σπέτσες,
ROAD Εκδόσεις,
Αθήνα 2004
(διασκευή)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Εντοπίζω τα ρήματα στο παραπάνω απόσπασμα. Τι είδους ρήματα είναι; Σε ποιο χρόνο βρίσκονται;

ΑΦΗΓΗΣΗ

Για να αφηγηθούμε γεγονότα χρειαζόμαστε: παρελθοντικούς χρόνους (παρατατικό, αόριστο, βλ. ενότητα 10.1), χρονικούς συνδέσμους (βλ. ενότητα 14), χρονικά επιρρήματα (βλ. ενότητα 12.1), χρονικές προτάσεις (για να δηλώσουμε τη χρονική στιγμή των γεγονότων, βλ. ενότητα 16.4 Ζ), ρήματα δράσης, περιγραφικά ουσιαστικά και επίθετα για να παρουσιάσουμε τις εικόνες.

Δίνω οδηγίες...

Μια εύκολη συνταγή - Φρουτοσαλάτα

Υλικά

2-3 πορτοκάλια
½ κιλό κεράσια
1 λεμόνι
200 γραμμάρια φράουλες
3 μπανάνες
3 κουταλάκια του γλυκού ζάχαρη
2 μήλα
3 κουταλιές της σούπας γιαούρτι

Εκτέλεση

Πρώτα στύβουμε τα πορτοκάλια και το λεμόνι. Στη συνέχεια, ξεφλου-

δίζουμε τα μήλα και τις μπανάνες και τα κόβουμε σε μικρά κομμάτια. Τα βάζουμε σε ένα σκεύος μαζί με τα κεράσια και τις φράουλες. Ανακατεύουμε τον χυμό του λεμονιού και του πορτοκαλιού με τη ζάχαρη και το γιαούρτι μέσα σε ένα ποτήρι. Μετά, ρίχνουμε το μείγμα στα φρούτα. Τέλος, βάζουμε τη φρουτοσαλάτα στο ψυγείο για δύο ώρες. Τη σερβίρουμε σκέτη ή με σαντιγί.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Εντοπίζω τα ρήματα στη συνταγή. Σε ποιο χρόνο βρίσκονται; Με ποιο τρόπο παρουσιάζεται η συνταγή βήμα προς βήμα;

ΚΕΙΜΕΝΟ ΟΔΗΓΙΩΝ

Για να φτιάξουμε ένα κείμενο με οδηγίες χρησιμοποιούμε:

- ρήματα στην οριστική ενεστώτα
- προστακτική
- υποτακτική

Προσέχουμε να παρουσιάσουμε τα στάδια της διαδικασίας με τη σωστή χρονική σειρά.

Χρησιμοποιώ επιχειρήματα . . .

Ποια είναι τα αρνητικά της κυκλοφορίας στο κέντρο της πόλης; Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος για να μας πείσει;

Η κυκλοφορία των αυτοκινήτων στο κέντρο της Αθήνας θα πρέπει να περιοριστεί, αφού πρώτα πρώτα οι δρόμοι εκεί είναι στενοί. Έτσι, με την αύξηση των αυτοκινήτων τις πρωινές και τις απογευματινές ώρες, κανείς τελικά δεν μπορεί να κυκλοφορήσει. Είναι γνωστά σε όλους τα ποθύωρα μπουτιλιαρίσματα, η μόλυνση της ατμόσφαιρας, ο εκνευρισμός και οι καθυστερήσεις. Τις ώρες αυτές, επίσης, ούτε οι πεζοί ούτε τα ασθενοφόρα μπορούν να περάσουν, επειδή οι δρόμοι παραμένουν κλειστοί από τα αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης. Επιπλέον, θα πρέπει να σκεφτούμε και τις συνέπειες στον τουρισμό. Όλο τον χρόνο χιλιάδες τουρίστες επισκέπτονται την Αθήνα και μάταια προσπαθούν να απολαύσουν την ομορφιά και τους χώρους του ιστορικού κέντρου της πόλης. Τέλος, γιατί ξοδέψαμε τόσα χρήματα για να φτιάξουμε το πιο σύγχρονο μετρό της Ευρώπης αν είναι να κυκλοφορούμε όλοι με τα αυτοκίνητά μας;

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

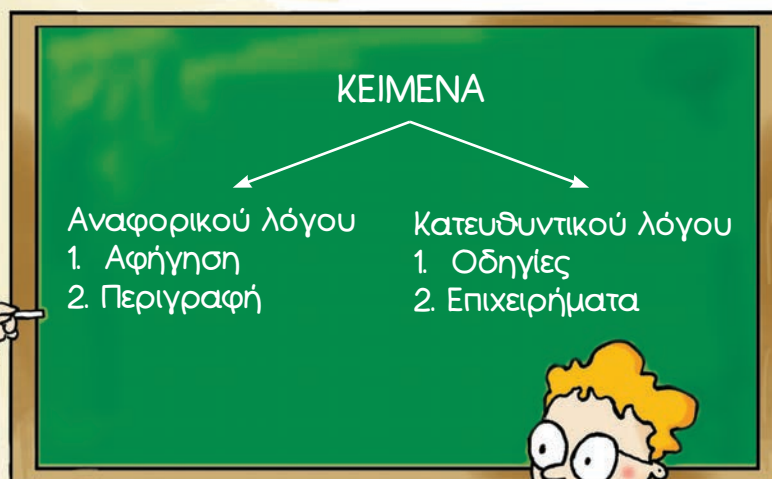
Για να συνθέσουμε ένα κείμενο με επιχειρήματα χρησιμοποιούμε:

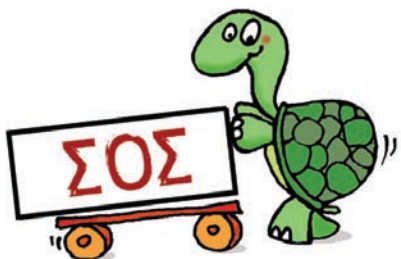
- ενεστώτα
- αιτιολογικές προτάσεις (βλ. ενότητα 16.4 Η)

Επίσης, εκθέτουμε τα επιχειρήματα στη λογική τους σειρά.

Στα **περιγραφικά** και στα **αφηγηματικά** κείμενα παρουσιάζω πρόσωπα, πράγματα, γεγονότα και καταστάσεις (**αναφορικός λόγος**). Στα κείμενα που περιέχουν **οδηγίες** και **επιχειρήματα** προσπαθώ να οδηγήσω τον αναγνώστη σε μια ορισμένη ενέργεια ή συμπεριφορά (**κατευθυντικός λόγος**).

Ένα κείμενο μπορεί να συνδυάζει περισσότερες από μία λειτουργίες. Μπορεί, για παράδειγμα, να περιγράφει κάτι, αλλά ταυτόχρονα να προσπαθεί να μας πείσει με επιχειρήματα να κάνουμε κάτι.

Η νέα αυτόματη σκούπα έχει μικρό μέγεθος, ελάχιστο βάρος και είναι εύκολη στη χρήση. Σας επιτρέπει να επιλέξετε τον βαθμό απορροφητικότητας, ανάλογα με το είδος της επιφάνειας που θέλτε να καθαρίσετε. Συνοδεύεται από τέσσερα μικρά ανταλλακτικά, ώστε να σας επιτρέπει να καθαρίζετε όχι μόνο γωνίες αλλά και πολυθρόνες, καναπέδες και κουρτίνες. Η συσκευή αυτή αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη και οικονομική λύση στο πρόβλημα της σκόνης. Ιδανική ακόμα κι αν υποφέρετε από αλλεργίες, καθώς δεν αφήνει τα μόρια της σκόνης να διαφύγουν στην ατμόσφαιρα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6 Διαβάζω τα κείμενα και γράφω σε ποιο είδος ανήκουν.

Φτιάξε μόνος σου αρωματικά χώρου. Θα χρειαστείς δύο πορτοκάλια, μερικά ξηλαράκια κανέλας, μερικά γαρίφαλα.

Στην εποχή μας οι νέες τεχνολογίες δεν είναι πια υπόθεση μόνο των ειδικών. Μάθετε να χρησιμοποιείτε το διαδίκτυο. Σας προσφέρει ταχύτερη και ακριβέστερη ενημέρωση. Μπορείτε να αντλήσετε πολύτιμες πληροφορίες για ό,τι σας ενδιαφέρει. Και, επιπλέον, η πρόσβαση σε αυτό είναι εύκολη και αρκετά οικονομική.

Ο Κάμπος της Χίου

Την άνοιξη ο Κάμπος είναι στις μεγάλες του δόξες. Οι παραδεισένιοι κήποι με τα εσπεριδοειδή πλημμυρίζουν με μια πυκνή ευωδιά την περιοχή και τα δέντρα βρίσκονται σε πλήρη ανθοφορία.

Περιοδικό Passport, τεύχος 11

Αγαπημένο μου ημερολόγιο,
Σήμερα στο σχολείο πέρασα μια θαυμάσια μέρα. Φτιάξαμε με τον Νίκο μια τεράστια ζωγραφιά σε χαρτόνι και στολίσαμε τον διάδρομο. Στο διάλειμμα η Σοφία και η Φανή, οι δίδυμες, με κάλεσαν στο πάρτι για τα γενέθλιά τους. Την τελευταία ώρα κάναμε πρόβα με τη δασκάλα μας για τη σχολική γιορτή. Μάθαμε και τρία νέα τραγούδια!

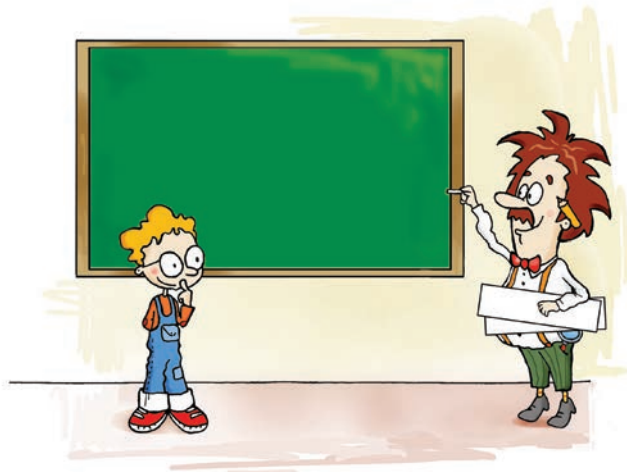
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Διαλέγω τρία μικρά κείμενα από ένα περιοδικό και βρίσκω σε ποιο είδος ανήκει το καθένα. Αιτιολογώ την απόφασή μου με βάση τα χαρακτηριστικά τους.

22 Συνδέτω κείμενο

Συνδέτω παράγραφο

- Με τι θα ασχοληθούμε σήμερα, θείε;
- Θα φτιάξουμε μια παράγραφο. Έλα να σου δείξω πώς ακριβώς!

Ο γνωστός κριτικός σύγχρονης τέχνης, Φιλίπ Περό, επισκέφτηκε την έκθεση που φιλοξενείται στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης αυτή την εποχή. Ο κύριος Περό, βγαίνοντας από το μουσείο, δήλωσε: «Ήρθα στην Αθήνα πέρσι, αλλά αισθάνομαι ότι ζω σε αυτή την πόλη πάνω από δέκα χρόνια. Ο ελληνικός πολιτισμός ήταν πάντα μέσα στην ψυχή και στο μυαλό μου. Νομίζω ότι αποτελεί παγκόσμια κληρονομιά. Αποτελεί μια κληρονομιά για την οποία οι Έλληνες και όλοι οι Ευρωπαίοι νιώθουν σήμερα περήφανοι, αλλά την ίδια στιγμή γνωρίζουν ότι εκείνοι έχουν και την υποχρέωση να τη διαφυλάξουν».

Έτοιμη η παράγραφος, Ορέστη. Θα σου πω όμως κι ένα μεγάλο μυστικό: Μια παράγραφος, για να μας μεταδώσει ένα μήνυμα, πρέπει να έχει **συνοχή**.

Οι λέξεις, οι φράσεις και οι προτάσεις που αποτελούν μια παράγραφο πρέπει να βρίσκονται σε **λογική σειρά**. Αυτό επιτυγχάνεται όταν οι λέξεις, οι φράσεις και οι προτάσεις **δένονται μεταξύ τους**. Τότε, λέμε ότι αυτές έχουν μεταξύ τους **σχέσεις συνοχής**.

Σχέσεις συνοχής

α. Επανάληψη λέξης, φράσης ή πρότασης:

Μπορούμε να επαναλάβουμε μια λέξη ή μια φράση (ή ένα μέρος μιας φράσης).

Π.χ. **Ο γνωστός κριτικός σύγχρονης τέχνης, Φίλιπ Περό**, επισκέφτηκε την έκθεση που φιλοξενείται στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης αυτή την περίοδο. **Ο κύριος Περό...**

Μπορούμε να επαναλάβουμε και μια ολόκληρη πρόταση.

Π.χ. Νομίζω ότι **αποτελεί** παγκόσμια **κληρονομιά**. **Αποτελεί μια κληρονομιά...**

β. Αντικατάσταση:

Μπορούμε να αντικαταστήσουμε μια λέξη ή μια φράση με μια άλλη που μιλάει για το ίδιο πράγμα.

Π.χ. Ήρθα **στην Αθήνα** πέρσι, αλλιώς αισθάνομαι ότι ζω **σε αυτή την πόλη** πάνω από δέκα χρόνια.

γ. Αντωνυμίες:

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μια αντωνυμία στη θέση μιας ονοματικής φράσης (βλ. ενότητα 8 για τις αντωνυμίες και ενότητα 16.2 Α για τις ονοματικές φράσεις).

Π.χ. Αποτελεί μια κληρονομιά για την οποία **οι Έλληνες και όλοι οι Ευρωπαίοι** νιώθουν σήμερα περήφανοι, αλλιώς την ίδια στιγμή γνωρίζουν **ότι εκείνοι** έχουν και την υποχρέωση να τη διαφυλάξουν.

δ. Σύνδεση:

Οι προτάσεις ενώνονται μεταξύ τους με συνδέσμους (βλ. και κειμενικούς δείκτες παρακάτω).

Π.χ. Ήρθα στην Αθήνα πέρσι, **αλλιώς** αισθάνομαι ότι ζω σε αυτή την πόλη πάνω από δέκα χρόνια.

Κειμενικοί δείκτες

Υπάρχει ακόμα ένα μυστικό για τη συνοχή μιας παραγράφου: οι **κειμενικοί δείκτες**.

Κειμενικοί δείκτες είναι όλες οι λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούμε για να δείξουμε πώς συνδέονται οι προτάσεις μέσα στο κείμενο. Μας δείχνουν δηλαδή τις σχέσεις συνοχής. Οι κειμενικοί δείκτες είναι συνήθως επιρρήματα ή σύνδεσμοι (βλ. ενότητες 12 και 14).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Πώς δημιουργώ ένα κείμενο;

Όταν ο Ορέστης άνοιξε την πόρτα και είδε τον θείο Βρασίδα, ξαφνιάστηκε, γιατί δεν περίμενε να τον βρει εκεί. Ήξερε ότι είχε φύγει την περασμένη βδομάδα για ένα συνέδριο στο Παρίσι. Όμως, αυτό το ταξίδι προφανώς δεν είχε πραγματοποιηθεί, αφού ο θείος Βρασίδας ήταν στο σπίτι. Στην αρχή, σάστισε και έμεινε αμίλητος. Νόμιζε ότι ήταν όνειρο. Όμως, ήταν αλήθεια. Γι' αυτό, στη συνέχεια, έτρεξε προς το μέρος του.

Ορέστη, πρόσεξε τι κάνουμε με τους κειμενικούς δείκτες:

- α. **Συνδέουμε:** και, και επίσης, και ακόμα, επιπλέον, με άλλα λόγια, για παράδειγμα
- β. **Δημιουργούμε αντίθεση:** αλλά, ενώ, ωστόσο, αν και, αντίθετα, όμως
- γ. **Αιτιολογούμε:** γιατί, επειδή, αφού, καθώς
- δ. **Βγάζουμε συμπεράσματα:** επομένως, συνεπώς, άρα
- ε. **Ορίζουμε τον χρόνο:** τότε, στη συνέχεια, πρώτα, ύστερα, μέχρι τώρα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Βάζω τις παρακάτω προτάσεις σε λογική σειρά, ώστε να βγαίνει νόημα στην ιστορία. Σ' αυτό θα με βοηθήσουν οι κειμενικοί δείκτες. Αν έχω βάλει τις προτάσεις στη σωστή σειρά, τότε θα διαπιστώσω ότι έχει συνοχή το κείμενο που δημιούργησα.

1. Στο τέλος, όμως, αποφάσισε να ρωτήσει τη Σοφία τι ακριβώς είχε συμβεί.
2. Είδε το ρολόι του και ήταν περασμένες εννέα.
3. Στην αρχή, έμεινε άφωνος.
4. Όμως, προφανώς αυτό δεν είχε γίνει, αφού τώρα βρισκόταν εκεί και μόνο η Σοφία ήταν στο σπίτι.
5. Ήξερε ότι το πάρτι έπρεπε να είχε αρχίσει από τις οκτώ.
6. Όταν ο Φίλιππος έφτασε στο σπίτι της Σοφίας για το πάρτι των γενεθλίων της, ξαφνιάστηκε, γιατί κανείς δεν ήταν εκεί.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 9

Επιλέγω δύο διαφορετικές παραγράφους από δύο άρθρα ενός περιοδικού και εντοπίζω τις σχέσεις συνοχής και τους κειμενικούς δείκτες σε καθεμιά από αυτές.

2.4

Ακολουθώ κανόνες στην επικοινωνία

Κανόνες συνεργασίας

- Τι ώρα είναι, σας παρακαλώ;
- Τέσσερις και τέταρτο.

- Πού είναι το πιο κοντινό βενζινάδικο;
- Στην επόμενη γωνία.

- Θα έρθεις στο πάρτι του Γιάννη;
- Φυσικά και θα έρθω.

- Για το φαγητό σήμερα πρέπει να αγοράσουμε καρότα. Αφού τα ξεφλουδίσουμε, θα τα κόψουμε και θα τα βάλουμε μαζί με τα υπόλοιπα λαχανικά στην κατσαρόλα.

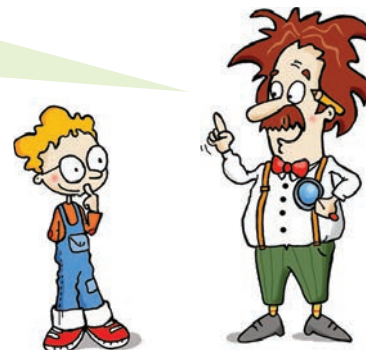

Η καθημερινή επικοινωνία με τους συνανθρώπους μας βασίζεται σε κάποιους κανόνες συνεργασίας:

1. Δίνουμε ακριβώς όσες πληροφορίες είναι αναγκαίες: ούτε λιγότερες ούτε περισσότερες.
2. Δίνουμε αληθείς πληροφορίες.
3. Δε λήμε άσχετα πράγματα.
4. Είμαστε σαφείς, σύντομοι και λήμε αυτά που θέλουμε με λογική σειρά.

Κανόνες συμπεριφοράς

Ας δούμε τώρα και κάποιες άλλες περιπτώσεις όπου οι συνομιλητές ακολουθούν κανόνες. Αυτοί θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν κανόνες «καλής» συμπεριφοράς.

– Αν θέλτε, μπορώ να σας βοηθήσω.

– Μήπως ξέρετε πού βρίσκεται το καινούριο εμπορικό κέντρο;

Όταν απευθυνόμαστε σε κάποιον που δεν τον γνωρίζουμε, που είναι μεγαλύτερος ή κατέχει υψηλότερη κοινωνική θέση από εμάς, τότε χρησιμοποιούμε το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο. Αυτό ονομάζεται **πληθυντικός ευγένειας**.

– Ένα νεράκι ακόμα, σας παρακαλώ.

Όταν θέλουμε να ζητήσουμε κάτι φιλικά από τον άλλο, χωρίς όμως να το απαιτούμε, χρησιμοποιούμε τα **υποκοριστικά** (βλ. ενότητα 17.1 Β).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Πώς δημιουργώ ένα κείμενο;

– Να σου ζητήσω μια χάρη;

– Κλείνεις την πόρτα;

Για να ζητήσουμε κάτι με ευγενικό τρόπο, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε υποτακτική ή το δεύτερο ενικό/πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα σε μια ερωτηματική πρόταση, αντί για προστακτική.

– Παρακαλώ, περάστε μέσα.

– Μπορείτε να μας κάνετε τον λογαριασμό;

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε επίσης τις λέξεις *παρακαλώ* και *μπορώ* για να είμαστε ευγενικοί.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 10

Εκφράζω την παρακάτω παράκληση με πιο ευγενικό τρόπο (δηλαδή χρησιμοποιώντας τον πληθυντικό ευγένειας, τα υποκοριστικά κτλ.). Γράφω τις προτάσεις που σχηματίζω στο τετράδιό μου.

– Δώσε μου ένα μολύβι!

Βλέπουμε λοιπόν ότι η γλώσσα μάς δίνει διαφορετικά μέσα για να κάνουμε με τα λόγια μας αυτό ακριβώς που θέλουμε κάθε φορά.

Τι θα θυμάμαι για... τα κείμενα και τις παραγράφους

1. Έχουμε τέσσερα διαφορετικά είδη κειμένων:

- (α) περιγραφικά κείμενα,
- (β) αφηγηματικά κείμενα,
- (γ) κείμενα με οδηγίες,
- (δ) κείμενα με επιχειρήματα.

Τα δύο πρώτα είδη κειμένων ανήκουν στον **αναφορικό λόγο**, ενώ τα δύο τελευταία στον **κατευθυντικό λόγο**.

2. Τα κείμενα αποτελούνται από **παραγράφους**. Μια παράγραφος έχει συνοχή όταν οι λέξεις, οι φράσεις και οι προτάσεις που την αποτελούν βρίσκονται σε λογική σειρά. Προσπαθώ λοιπόν να συνδέω τις λέξεις, τις φράσεις και τις προτάσεις μου μεταξύ τους χρησιμοποιώντας τους **κειμενικούς δείκτες**, που είναι συνήθως επιρρήματα ή σύνδεσμοι.

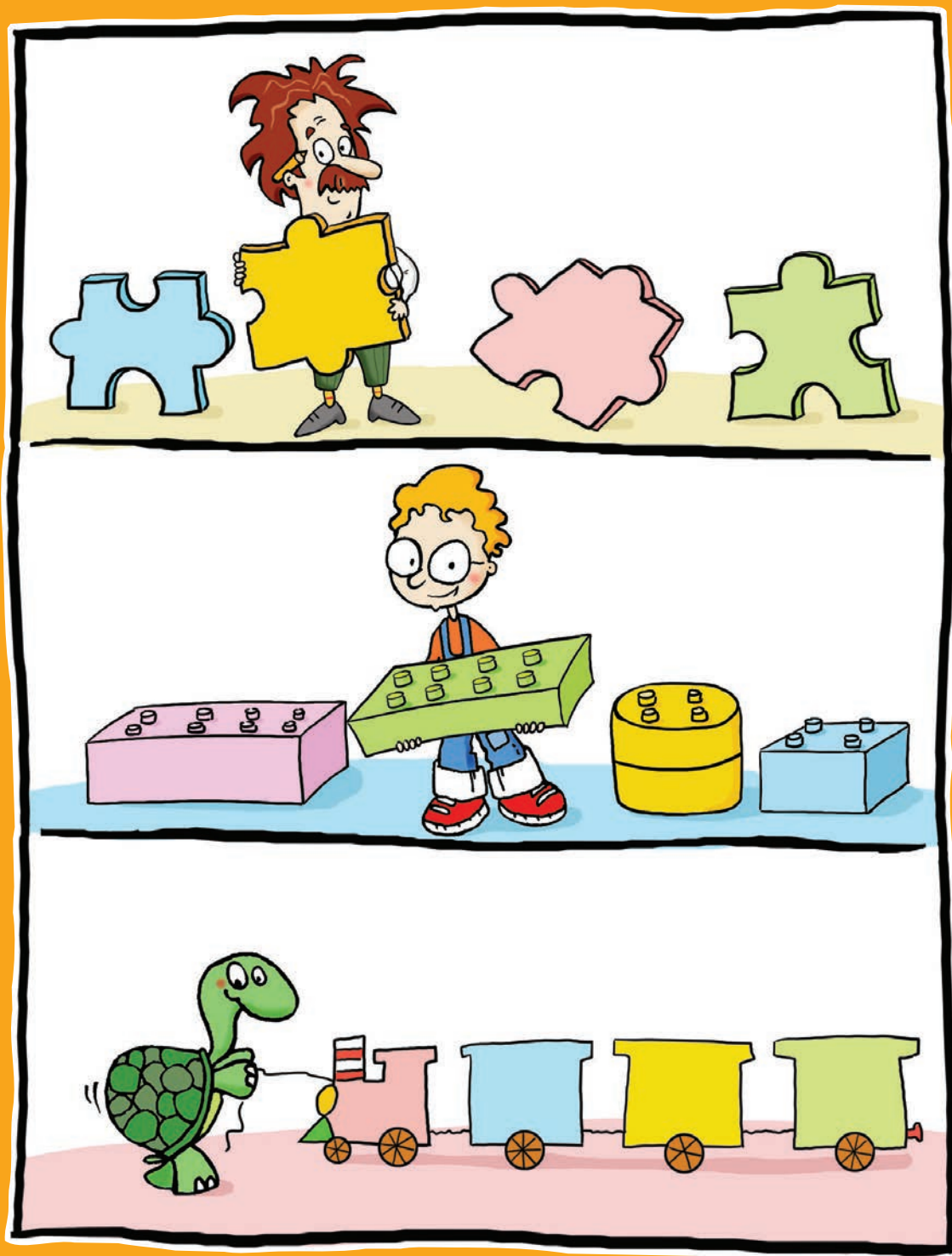
3. Γενικά, όταν επικοινωνούμε χρησιμοποιούμε διαφορετικό λεξιλόγιο και διαφορετικές εκφράσεις, ανάλογα με το πού βρισκόμαστε και σε ποιον απευθυνόμαστε. Χρησιμοποιούμε, δηλαδή, διαφορετικό **ύφος (ανεπίσημο ή επίσημο)**.

4. Στην καθημερινή επικοινωνία με τους συνανθρώπους μου ακολουθώ κάποιους **κανόνες συνεργασίας**: Δίνω ακριβώς όσες πληροφορίες είναι αναγκαίες· ούτε λιγότερες, ούτε περισσότερες. Δίνω αληθείς πληροφορίες. Είμαι σαφής, σύντομος και λέω αυτά που θέλω με τη σειρά, χωρίς να μιλάω για άσχετα πράγματα. Επίσης, χρησιμοποιώ, για λόγους ευγένειας, ορισμένους γραμματικούς τύπους (**πληθυντικό ευγένειας**, υποκοριστικά, υποτακτική ή ερώτηση, ρήματα όπως *μπορώ, παρακαλώ* κ.ά.).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Μιλώ και γράφω -
Φθόγγοι, γράμματα και συλλαβές

Φωνολογία και γραφή

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Πώς δημιουργώ λέξεις;

3.1 Φθόγγοι

-
- Τώρα θα τα φιλάει η Αγγελίνα.
 - Πάλι εγώ, παιδιά;
 - Μα αφού ήρθε πάλι η σειρά σου!
 - Ναι, δίκιο έχει η Ντίνα!
 - Καλή, αρχίζω: πέντε, δέκα, δεκαπέντε...

Ο λόγος μας αποτελείται από λέξεις. → *πάλι – αφού – Ντίνα*

Στον γραπτό λόγο χρησιμοποιούμε τα **γράμματα** για να παρουσιάσουμε τις λέξεις.

Στον προφορικό λόγο, όμως, που είναι η βασική μορφή της γλώσσας, χρησιμοποιούμε τους **φθόγγους**¹, δηλαδή διαφορετικούς μεταξύ τους ήχους, που συνδυάζονται και σχηματίζουν άλλες λέξεις κάθε φορά.²

[π]-[α]-[λ]-[ι], [α]-[φ]-[ου], [ντ]-[ι]-[ν]-[α]

1. Εδώ παρουσιάζονται μόνο οι φθόγγοι που έχουν διαφοροποιητική αξία για τη σημασία των λέξεων (αυτό δηλαδή που οι ειδικοί ονομάζουν «φωνήματα», βλ. Γλωσσάρι).

2. Στη Γραμματική αυτή σημειώνουμε τους φθόγγους μέσα σε αγκύλες χρησιμοποιώντας ελληνικούς χαρακτήρες. Κανονικά, όμως, οι φθόγγοι σημειώνονται με ορισμένα σύμβολα που έχουν επιλέξει οι επιστήμονες για να παρουσιάσουν με ομοιόμορφο τρόπο τους ήχους όλων των γλωσσών του κόσμου. Τα σύμβολα αυτά αποτελούν το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο.

[π]

[α]

[ρ]

[ε]

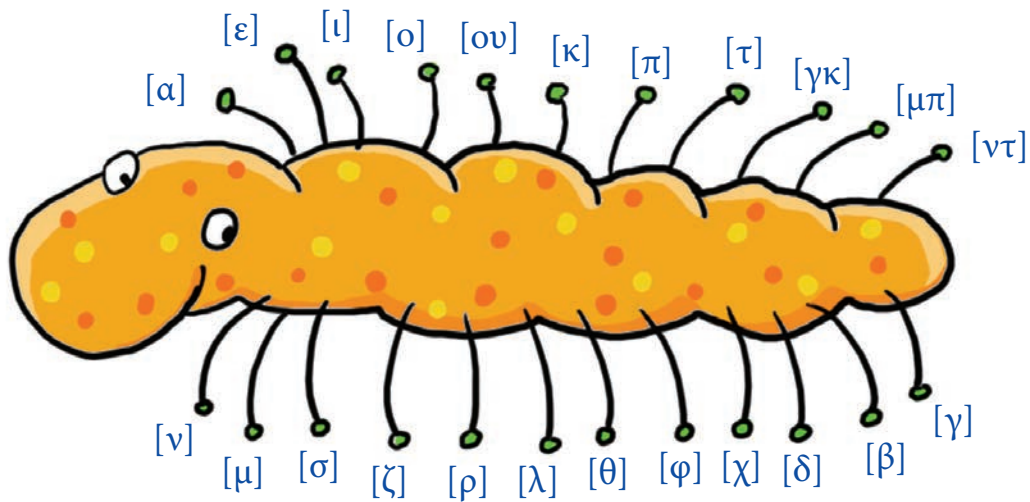

[α]

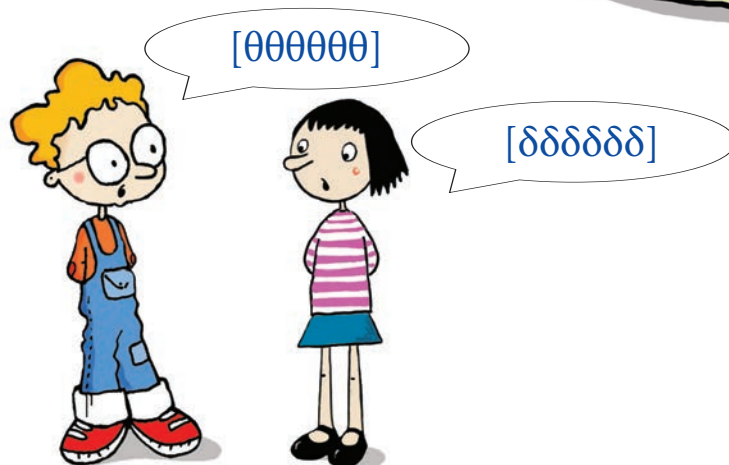
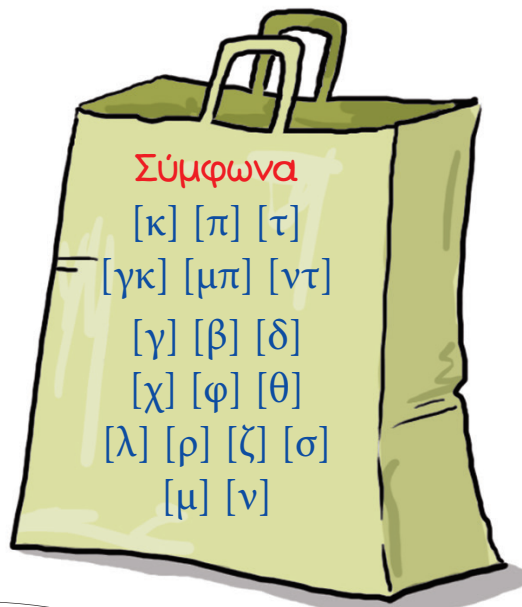
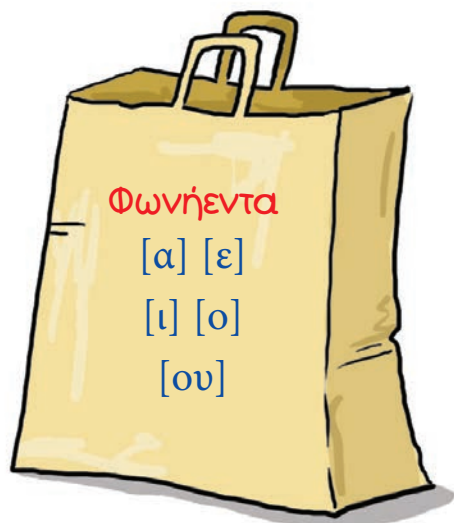
Ποια λέξη σχηματίστηκε;

Η ελληνική γλώσσα έχει τους παρακάτω φθόγγους:

Οι φθόγγοι χωρίζονται σε **φωνήεντα** και **σύμφωνα**. Στα φωνήεντα, ο αέρας που βγαίνει από το στόμα μας δε βρίσκει κανένα εμπόδιο. Αντίθετα, στα σύμφωνα ο αέρας βρίσκει κάποιο εμπόδιο.

Τα σύμφωνα, ανάλογα με την **πχηρότητα** που έχουν, μπορούν να χωριστούν σε άπχη και πχηρά.

Άπχη είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν οι φωνητικές χορδές είναι ανοικτές και, επομένως, ο αέρας περνάει από αυτές χωρίς να τις κάνει να πάλλονται. Αυτά είναι τα: [π], [τ], [κ], [φ], [θ], [σ], [χ].

Πχηρά είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν οι φωνητικές χορδές είναι μισόκλειστες και ο αέρας τις κάνει να πάλλονται. Αυτά είναι τα: [μπ], [ντ], [γκ], [β], [δ], [γ], [ζ], [μ], [ν], [ñ], [ρ].

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Πώς δημιουργώ λέξεις!

Εγώ ξέρω να ξεχωρίζω τα **πχηρά** από τα **άπηα** σύμφωνα. Όταν ακουμπώ τα δάχτυλά μου στον λαιμό, νιώθω την πχηρότητα που έχουν τα πχηρά σύμφωνα. Αισθάνομαι έναν βόμβο στις φωνητικές χορδές. Στα άπηα –όσο κι αν προσπαθήσω– δε νιώθω τίποτα!

Ανάλογα με τον **τρόπο** που παράγονται, τα σύμφωνα χωρίζονται σε:

Κλειστά: είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν ένα εμπόδιο στην έξοδο του αέρα ανοίγει ξαφνικά. Ο αέρας που ήταν πίσω από το εμπόδιο απελευθερώνεται απότομα και έτσι παράγεται κάποιο από αυτά τα σύμφωνα. Αυτά είναι τα: [π], [μπ], [τ], [ντ], [κ] και [γκ].

Ξέρω! Αυτά προφέρονται μόνο μια στιγμή.

Ξέρω! Αυτά προφέρονται όση ώρα θέλουμε.
[φφφφφφφφφφφφ
φφφφφφφφφφφφ
...]

Τριβόμενα: είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν δυο όργανα (π.χ. η γλώσσα και τα δόντια) πλησιάζουν τόσο πολύ το ένα το άλλο ώστε ο αέρας που περνάει ανάμεσά τους να δημιουργεί τριβή. Αυτά είναι τα: [φ], [β], [θ], [δ], [χ] και [γ].

Υγρά: Είναι τα: [η] και [ρ].

Ρινικά: Όταν τα προφέρουμε, ο αέρας βγαίνει μέσα από τη μύτη. Αυτά είναι τα: [μ] και [ν].

Συριστικά: Είναι τα: [σ] και [ζ].

Ανάλογα με τον **τόπο** (μέρος του στόματος) όπου παράγονται, τα σύμφωνα χωρίζονται σε:

Διχειλητικά: είναι τα σύμφωνα που σχηματίζονται με τα χείλη. Αυτά είναι τα: [π], [μπ] και [μ].

Χειλοδοντικά: είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν το κάτω χείλος ακουμπάει στα πάνω δόντια. Αυτά είναι τα: [φ] και [β].

Ραχιαία: είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν η ράχη της γλώσσας ακουμπά το πάνω μέρος του στόματος. Αυτά είναι τα: [κ], [γ], [χ], [γκ].

Φατνιακά: είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν η γλώσσα ακουμπά στα φατνία, δηλαδή το μέρος που είναι πίσω από τα επάνω δόντια. Αυτά είναι τα: [ν] και [ρ].

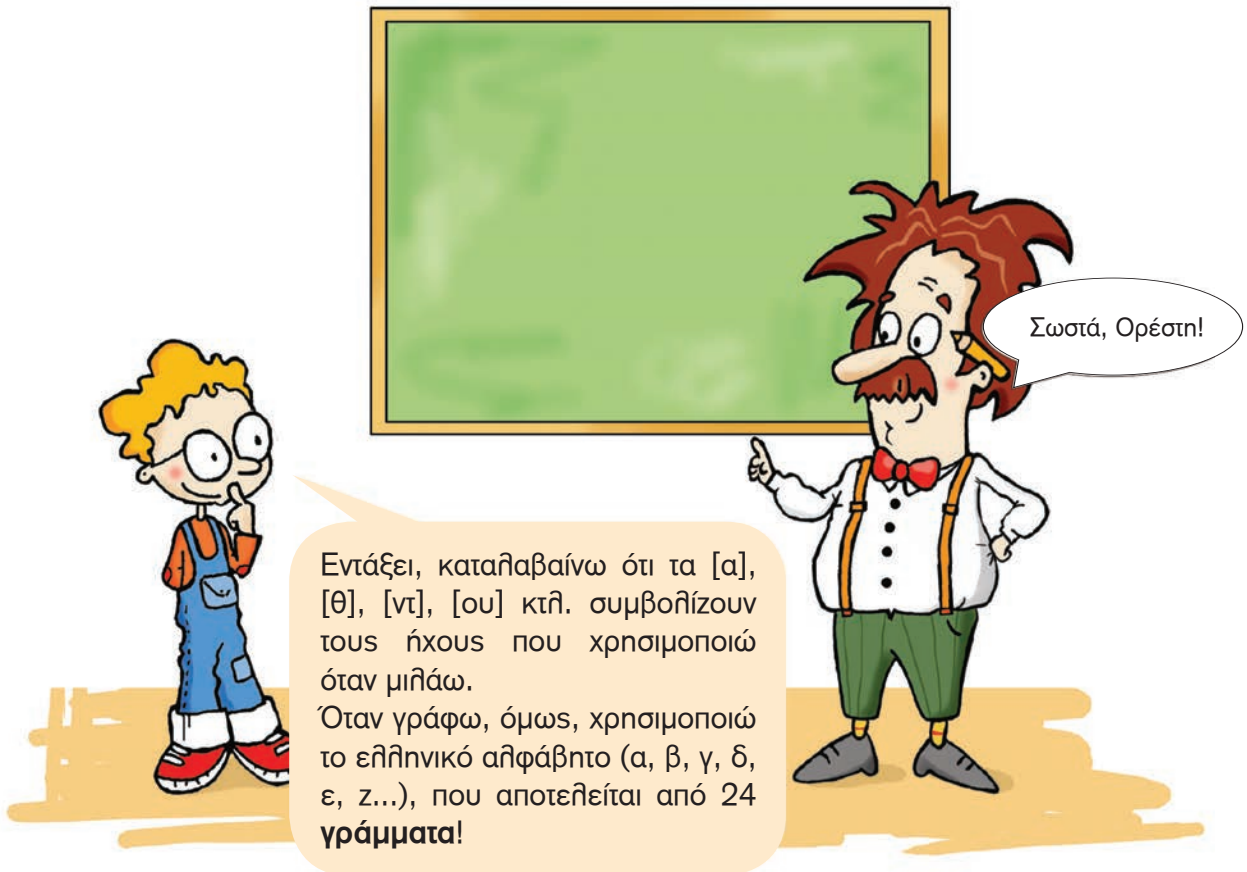
Οδοντικά: είναι τα σύμφωνα που παράγονται όταν η γλώσσα ακουμπά στα δόντια. Αυτά είναι τα: [τ], [ντ], [θ], [δ], [σ], [ζ] και [η].

ΤΟΠΟΣ ΤΡΟΠΟΣ	Διχειλητικά		Χειλοδοντικά		Οδοντικά		Φατνιακά		Ραχιαία	
	A	H	A	H	A	H	A	H	A	H
Κλειστά	[π]	[μπ]			[τ]	[ντ]			[κ]	[γκ]
Τριβόμενα			[φ]	[β]	[θ]	[δ]			[χ]	[γ]
Ρινικά		[μ]						[ν]		
Συριστικά					[σ]	[ζ]				
Υγρά						[η]		[ρ]		

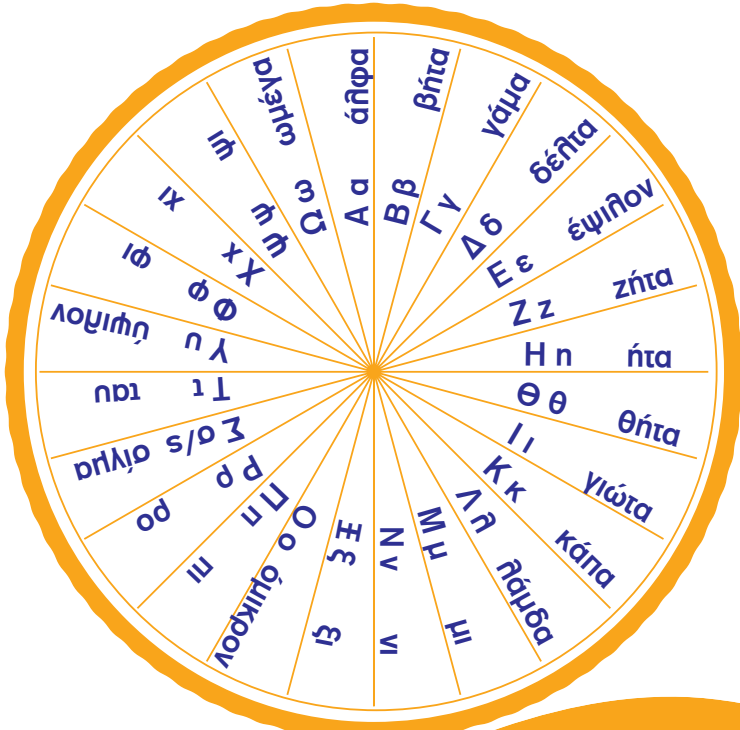
A: άηχα
H: ηχηρά

3.2

Γράμματα

Γράμματα είναι τα σημεία του γραπτού λόγου που παριστάνουν τους φθόγγους. Π.χ. Το **π**, το **α**, το **η** και το **ι** είναι τα γράμματα που χρησιμοποιούμε για να αναπαραστήσουμε τους φθόγγους [π], [α], [η], [ι], που προφέρουμε όταν λέμε τη λέξη *πάλη*.

[α]	Α α
[ε]	Ε ε, Αι αι
[ι]	Η η, Ι ι, Υ υ, Ει ει, Οι οι, Υι υι
[ο]	Ο ο, Ω ω
[ου]	Ου ου
[κ]	Κ κ
[π]	Π π
[τ]	Τ τ
[γκ]	Γ κ γκ, γγ
[μπ]	Μ π μπ
[ντ]	Ν τ ντ
[γ]	Γ γ
[β]	Β β
[δ]	Δ δ
[χ]	Χ χ
[φ]	Φ φ
[θ]	Θ θ
[η]	Λ η
[ρ]	Ρ ρ
[ζ]	Ζ ζ
[σ]	Σ σ s
[μ]	Μ μ
[ν]	Ν ν

Για να δούμε, τώρα, ποια είναι η αντιστοιχία ανάμεσα στους φθόγγους και τα γράμματα.

Διπλά λέμε τα γράμματα **ξ** και **ψ**, γιατί το καθένα παριστάνει δύο φθόγγους:
ξ = [κ]+[σ], **ψ** = [π]+[σ]

Το **σ** προφέρεται [z] πριν από νχηρό σύμφωνο (π.χ. σβούρα, σμήνος).

Δίψηφα ονομάζονται δύο γράμματα μαζί που παριστάνουν έναν φθόγγο. Αυτός ο φθόγγος μπορεί να είναι είτε φωνήεν (δίψηφο φωνήεν) είτε σύμφωνο (δίψηφο σύμφωνο).

Δίψηφα φωνήεντα:

- Το **ο+υ = ου** για τον φθόγγο [ου], π.χ. **του ουρανού**
- Το **α+ι = αι**, που προφέρεται [ε], π.χ. **αρχαίος**
- Το **ε+ι = ει**, το **ο+ι = οι** και το **υ+ι = υι**, που προφέρονται [ι], π.χ. **τρέχει, άνθρωποι, υιός**

Δίψηφα σύμφωνα:

- Το **μ+π = μπ** για τον φθόγγο [μπ], π.χ. **μπαίνω**
- Το **ν+τ = ντ**, που προφέρεται [ντ], π.χ. **ντύνομαι**
- Το **γ+κ=γκ** και το **γ+γ=γγ**, που προφέρονται [γκ], π.χ. **αγκαλιά, φεγγάρι**

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 11

Σημειώνω από πόσους φθόγγους και από πόσα γράμματα αποτελείται η καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις, όπως στο παράδειγμα.

Λέξη	Φθόγγοι	Γράμματα
παίζουμε	6	8
παιχνίδι		
αέρας		
ήσυχος		
φωνή		
εικόνα		
παροιμία		
όμως		
ουρά		
γκρίζος		
φεγγάρι		
μπαλόνι		
μπαστούνι		
ντρέπομαι		
ξύστρα		
ψαλίδι		
Σάββατο		
αθλού		
γράμμα		
υιός		

Οι συνδυασμοί **αυ** και **ευ**

Στη **Ναύ**πακτο.

Πού θα πάμε με το **αυ**τοκίνητο του μπαμπά;

Ο συνδυασμός **αυ** προφέρεται [αφ] όταν είναι στο τέλος μιας λέξης ή όταν το γράμμα που τον ακολουθεί είναι άπχο σύμφωνο.

Π.χ. **ταυ**, **αυ**τοκινητάκια

Και τι θα φάμε **αύ**ριο;

Αυγά και πατάτες.

Το **αυ** προφέρεται [αβ] πριν από φωνήεν ή πηρό σύμφωνο.

Π.χ. **αύ**ριο, **αυ**γά

Με τον ίδιο τρόπο, το **ευ** προφέρεται [εφ] ή [εβ] στις αντίστοιχες θέσεις.

Π.χ. **ευ**χαριστώ, **ευε**ξία, **ευη**λογία

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 12

Γράφω στο τετράδιό μου τις λέξεις σε δύο στήλες, ανάλογα με το πώς προφέρονται ([αφ] ή [αβ]).

αυλή, αυτοί, ναυάγιο, αυγή, Ναύπλιο, Ναυσικά

Γράφω στο τετράδιό μου τις λέξεις σε δύο στήλες, ανάλογα με το πώς προφέρονται ([εφ] ή [εβ]).

ευχή, ευτυχώς, ευκαιρία, ευαγγέλιο, διεύθυνση, ανεύθυνος

Όμοια σύμφωνα

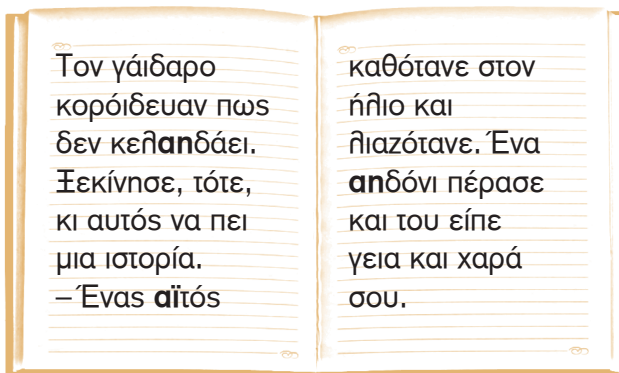

Μερικές φορές, έχουμε και **όμοια σύμφωνα**.

Σάββατο	αηηού	γράμμα	φεγγάρι
ββ = [β]	ηη = [η]	μμ = [μ]	γγ = [γκ]

Ένα ζεύγος όμοιων συμφώνων (ββ, κκ, ηη, μμ, νν, ππ, ρρ, σσ, ττ) προφέρεται ως ένα σύμφωνο, εκτός από το ζεύγος **γγ**, που, όπως είδαμε, προφέρεται [γκ].

Διφθόγγοι

Όταν δύο διαφορετικά φωνήεντα προφέρονται σε μία συλλαβή, αποτελούν μια **δίφθογγο**. Συνήθως, το ένα από τα δύο φωνήεντα μιας διφθόγγου είναι το [ι] και σπανιότερα το [ου].

Π.χ. **αν**δόνι, κεηηηάει, **αι**τός, φ**ρα**ούλα κ.ά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Πώς προφέρω και γράφω λέξεις και φράσεις;

41 Λέξεις, συλλαβές, συλλαβισμός

Λέξεις και συλλαβές

Όταν γράφουμε, συνδυάζουμε τα διάφορα γράμματα μεταξύ τους, ώστε να σχηματίσουμε συλλαβές, και στη συνέχεια με αυτές συνθέτουμε **λέξεις**.

Τις λέξεις τις γράφουμε χωριστά τη μια από την άλλη.

Θα φάμε καμιά φορά ή δε θα φάμε καθόλου σήμερα;

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Γράφω με μια λέξη:

- τις λέξεις *υπόψη, προπάντων, εξάλλου, εξαιτίας, επιτέλους, οπωσδήποτε, ωστόσο, επικεφαλής, καθησπέρα.*
- τα αριθμητικά από το *δεκατρία* ως το *δεκαεννέα.*
- μερικές αντωνυμίες (*καθειτί, οποιοσδήποτε, καθεμιά*).
- την πρόθεση **σε** με τη γενική και την αιτιατική του άρθρου (σε+του = *σου*, σε+την = *στην*).

Οι λέξεις αποτελούνται από **συλλαβές**. Καθεμιά από τις τρεις τελευταίες συλλαβές της λέξης έχει το δικό της όνομα.

	Προπαραλήγουσα	Παραλήγουσα	Λήγουσα
τα	χυ	δρό	μος

Ανάλογα με τον αριθμό συλλαβών, οι λέξεις μπορεί να είναι:

μονοσύλλαβες	και, να, γη, το, φως	(μια συλλαβή)
δισύλλαβες	έ-λα, κά-τω, πά-με	(δύο συλλαβές)
τρिसύλλαβες	έ-κα-να, δέ-μα-τα	(τρεις συλλαβές)
πολυσύλλαβες	πο-δο-σφαι-ρι-στής	(περισσότερες από τρεις συλλαβές)

Διαφορετικά χωρίζονται: το πρώτο πάει με το φωνήεν που προηγείται και τα υπόλοιπα με το φωνήεν που ακολουθεί.

Π.χ. άν-θρωπος

ΚΑΝΟΝΑΣ 5

Τα όμοια σύμφωνα χωρίζονται, δηλαδή το πρώτο πάει με το φωνήεν που προηγείται και το δεύτερο με το φωνήεν που ακολουθεί.

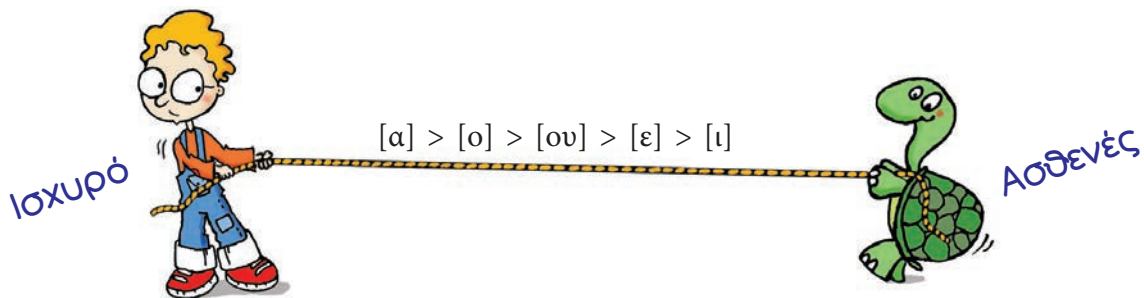
Π.χ. φεγ-γάρι, σύν-νεφο

42 Απαλοιφή φωνήεντος

Μερικές φορές, ορισμένα φωνήεντα είναι δυνατόν να χαθούν όταν βρίσκονται δίπλα σε άλλα φωνήεντα ή ανάμεσα σε σύμφωνα. Το φαινόμενο αυτό το λέμε **απαλοιφή φωνήεντος**.

Μερικές φορές, όταν δύο φωνήεντα συναντιούνται μέσα σε μια λέξη, το ένα από τα δύο απαλείφεται. Αυτό που χάνεται είναι το λιγότερο ισχυρό.

Νικόλαος → Νικόλας
παραέφαγα → παράφαγα

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Πώς προφέρω και γράφω λέξεις και φράσεις;

Η Αγγελίνα να έρθει το απόγευμα.

Η Αγγελίνα να 'ρθει τ' απόγευμα.

Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η επόμενη αρχίζει από φωνήεν, τότε χάνεται είτε το τελικό φωνήεν της πρώτης λέξης είτε το αρχικό φωνήεν της δεύτερης λέξης, ανάλογα με το ποιο από τα δύο είναι πιο ασθενές. Π.χ.:

το άηλογο → **τ'** άηλογο (χάνεται το τελικό φωνήεν της πρώτης λέξης)

μου έριξε → μου **'ριξε** (χάνεται το αρχικό φωνήεν της δεύτερης λέξης)

Στη θέση του φωνήεντος που χάθηκε σημειώνουμε την **απόστροφο (')** (βλ. ενότητα 4.3).

Η απαλοιφή, όμως, δεν είναι υποχρεωτική. Μερικές φορές, μάλιστα, δε συμβαίνει καθόλου!
Π.χ. δεκαεφτά

Σε μερικές περιπτώσεις χάνεται ένα φωνήεν ανάμεσα σε δύο σύμφωνα. Αυτό μπορεί να γίνει είτε μέσα στην ίδια λέξη είτε στο τέλος μιας λέξης, όταν ακολουθεί λέξη που αρχίζει από σύμφωνο.

σιτάρι → σάρι

Απαλοιφή φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα μέσα στην ίδια λέξη

φέρε το → φέρ' το

Απαλοιφή φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα στο τέλος μιας λέξης

Στην περίπτωση αυτή, στη θέση του φωνήεντος που χάθηκε σημειώνουμε την απόστροφο (').

Το επίρρημα *μέσα* γράφεται χωρίς απόστροφο με τελικό **s** όταν ακολουθείται από λέξη που αρχίζει από σύμφωνο.
Π.χ. Με**s** στη θάλασσα

Όταν ακολουθείται από λέξη που αρχίζει από φωνήεν, τότε το *μέσ'* γράφεται κανονικά με απόστροφο.

Π.χ. Μέ**σ'** από τη θάλασσα

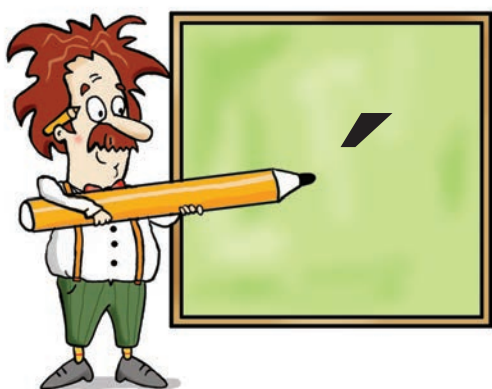

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Σημειώνω την απόστροφο μόνο όταν το φωνήεν που παθαίνει απαλοιφή βρισκόταν στην αρχή ή στο τέλος μιας λέξης.

43 Τόνος και άλλα ορθογραφικά σημεία

Ο **τόνος** (´) μπαίνει πάνω από το φωνήεν της λέξης που προφέρεται πιο δυνατά (π**ύ**κος, πο**δ**όσφαιρο). Αν είναι κεφαλαίο, ο τόνος μπαίνει μπροστά από το φωνήεν (**Α**γγελος).

Προσέξτε όμως! Τονίζονται μόνο τα ερωτηματικά επιρρήματα *πώς* και *πού*. **Δεν** τονίζονται οι ειδικοί σύνδεσμοι *πως* και *που*, ο αποτελεσματικός σύνδεσμος *που* και το αναφορικό *που*.

Με λίγα λόγια, τα *πού* και *πώς* τονίζονται μόνο όταν με αυτά ρωτάμε!

Παίρνουν τόνο:

- οι δισύλλαβες λέξεις
- οι τρισύλλαβες λέξεις
- οι ποησσύλλαβες λέξεις
- οι μονοσύλλαβες λέξεις **ή**, **πού**; **πώς**;

Ή εγώ **ή** εσύ.

Πού είναι; Δε μου είπε **πού** είναι.

Πώς τα πέρασε; Δε μας είπε **πώς** τα πέρασε.

Ανάλογα με τη συλλαβή που τονίζεται, μια λέξη μπορεί να είναι:

οξύτονη

ο ερευνη**τής**, η για**γιά**, το χω**ριό**
τονίζονται στη **λήγουσα**

παροξύτονη

ο φί**λος**, η αρκού**δα**, το δά**σος**
τονίζονται στην **παραλήγουσα**

προπαροξύτονη

ο ά**ν**θρωπος, η θά**λ**ασσα, το ό**νο**μα
τονίζονται στην **προπαραλήγουσα**

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Πώς προφέρω και γράφω λέξεις και φράσεις;

Ο τόνος μπαίνει στη λήγουσα, στην παραλήγουσα, στην προπαραλήγουσα, ποτέ όμως δεν μπαίνει πριν την προπαραλήγουσα.
Π.χ. κυνηγός, αγελάδα, πέρδικα

Στις λέξεις που κλίνονται ο τόνος δε μένει πάντα στην ίδια συλλαβή.

Π.χ. ο άνθρωπος – του ανθρώπου, δένω – έδενα, φαίνομαι – φαινόμαστε

Οι μονοσύλλαβες λέξεις γενικά δεν παίρνουν τόνο (εκτός από τις εξαιρέσεις παραπάνω).

Π.χ. και, να, μου, φως, γη, γεια

Μερικές φορές, ο τόνος με βοηθάει να ξεχωρίζω λέξεις που μοιάζουν μεταξύ τους, αλλά έχουν διαφορετική σημασία. Βλ. και ενότητα 18.3 (τονικά παρώνυμα).

νόμος – νομός πότε – ποτέ
πόδια – ποδιά άλλα – αηλιά
όρος – ορός

Οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών (βλ. ενότητα 8.1) τονίζονται όταν υπάρχει κίνδυνος να θεωρηθούν κτητικές αντωνυμίες. Οι αντίστοιχες κτητικές αντωνυμίες, όμως, είναι άτονες.

Η δασκάλα **μού** είπε (= η δασκάλα είπε σ' εμένα) **προσωπική αντωνυμία – τονίζεται** *αηλιά*

Η δασκάλα **μου** είπε (= η δική μου δασκάλα είπε) **κτητική αντωνυμία – δεν τονίζεται**

Ωστόσο, όταν οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών δεν υπάρχει περίπτωση να μπερδευτούν με τις ομόηχες κτητικές, τότε δεν παίρνουν τόνο.

Π.χ. Τι μας ρες;

Επίσης, παίρνουν κανονικά τόνο οι λέξεις που εμφανίζονται ως μονοσύλλαβες ύστερα από απαλοιφή κάποιου φωνήεντός τους.

Π.χ. είν' ανάγκη, δείξ' το

Ένας ρηματικός τύπος που έμεινε όμως άτονος μετά από απαλοιφή φωνήεντος δεν ανεβάζει τον τόνο στην προηγούμενη λέξη.

Π.χ. μου έριξε → μου 'ριξε

Εγκλιση του τόνου

Ο δάσκαλός μας, ο κύριος Μηνάς καθόταν απέναντί μας πολύ σκεφτικός εκείνο το πρωί.

Πολλές φορές, όταν συνδυάζω μια λέξη με μία ή περισσότερες ασθενείς αντωνυμίες (εγκλιτικά) (βλ. ενότητες 8.1 και 8.2), χρησιμοποιώ έναν επιπλέον τόνο, ο οποίος πέφτει είτε στη λήγουσα της πρώτης λέξης είτε στην πρώτη από τις δύο αντωνυμίες. Αυτό λέγεται **εγκλιση του τόνου**.

Αυτό συμβαίνει όταν έχουμε:

α) ρήματα που ακολουθούνται από αδύνατους τύπους αντωνυμιών

π.χ.

κάλεσε	+	την	→	κάλεσέ την
--------	---	-----	---	------------

,

πάρε	+	του	+	το	→	πάρε τού το
------	---	-----	---	----	---	-------------

β) ουσιαστικά ή επίθετα που ακολουθούνται από κτητικές αντωνυμίες

π.χ.

ο δάσκαλος	+	μας	→	ο δάσκαλός μας
------------	---	-----	---	----------------

,

η όμορφη	+	σας τάξη	→	η όμορφή σας τάξη
----------	---	----------	---	-------------------

γ) επιρρήματα ή άκλιτες μετοχές που ακολουθούνται από ασθενείς αντωνυμίες.

π.χ.

απέναντι	+	μας	→	απέναντί μας
----------	---	-----	---	--------------

,

ψάχνοντας	+	τα	→	ψάχνοντάς τα
-----------	---	----	---	--------------

Διαλυτικά - απόστροφος - υποδιαστολή

Μια πεινασμένη αλεπού συνάντησε έναν κακομοίρη γαΐδαράκο σ' ένα χωράφι. Σκέφτηκε λοιπόν να τον κοροϊδέψει, και του είπε πως σε ένα παιδίονό περιβόλι υπάρχει ένας τεράστιος λαχανόκηπος με μαρούλια και μπιζέλια.

– Θ' ακούσω την αλεπού, σκέφτηκε ο γαΐδαρος. Εδώ στο πλάι είναι. Ας πεταχτώ να ρίξω μια ματιά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Πώς προφέρω και γράφω λέξεις και φράσεις;

Εκτός από τον τόνο, όταν γράφουμε, χρησιμοποιούμε ακόμα δύο ορθογραφικά σημάδια: τα διαλυτικά και την απόστροφο.

Τα διαλυτικά (¨)

γαϊδαράκος, κοροϊδεύω

Δείχνουν ότι δυο φωνήεντα που βρίσκονται το ένα δίπλα στο άλλο δε σχηματίζουν δίψηφο φωνήεν, αλλά προφέρονται χωριστά.

γάιδaros, πηάι

Δε χρησιμοποιούνται όταν το πρώτο από τα δυο φωνήεντα τονίζεται.

Όταν μπαίνουν σ' ένα φωνήεν που παίρνει τόνο, τότε μπαίνουν δεξιά και αριστερά του τόνου: Μαΐου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 13

Γράφω στο τετράδιό μου τις λέξεις χρησιμοποιώντας διαλυτικά όπου χρειάζεται.

θείος, εργατουπαλληλικός, χαιδεύω, καίκι, θεικός, καταπραυντικός, διυλιστήριο, άυπνος, κοροιδεύω, υιοθετώ, μυικός, μοιρολίι, νεράιδα

Η απόστροφος (´)

Η απόστροφος σημειώνεται για να δείξουμε ότι ένα φωνήεν έχει απαλειφθεί.

Π.χ. τ' άλλογο, μου 'ριξε, φέρ' το

Η υποδιαστολή (,)

Η υποδιαστολή χρησιμοποιείται

α) για να ξεχωρίσουμε τα ακέραια από τα δεκαδικά ψηφία ενός αριθμού.

Π.χ. 23,54

β) για να διαφοροποιήσουμε το αναφορικό **ό,τι** (χωρίς διάστημα μετά το κόμμα, βλ. ενότητα 8.6) από το ειδικό **ότι** (βλ. ενότητα 14.1).

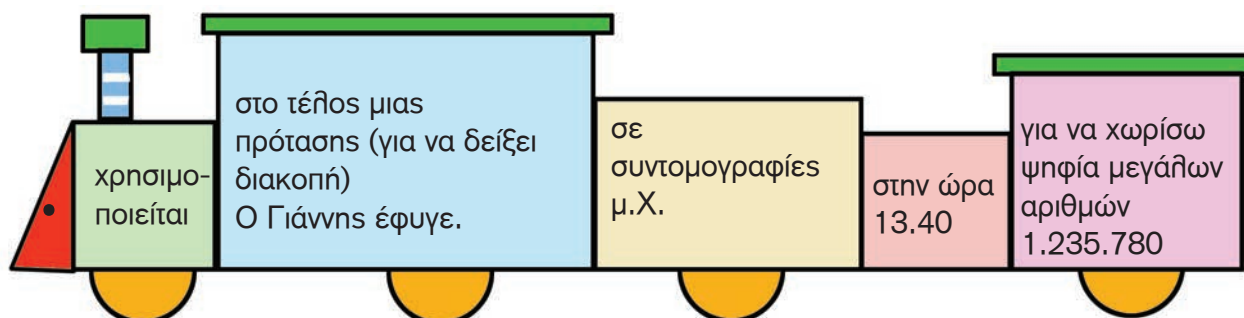
Π.χ. Mas έφεραν ό,τι ζήτησαμε.

4.4 Σημεία στίξης

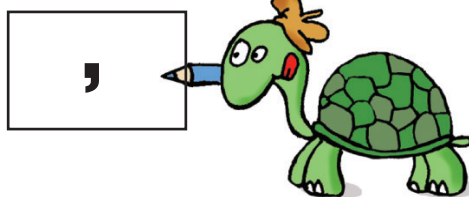

Τα σημεία στίξης είναι η τελεία . η άνω τελεία ' η δίπλη τελεία / άνω και κάτω τελεία : τα εισαγωγικά « » το ερωτηματικό ; το ενωτικό - η παύλα — τα αποσιωπητικά ... το κόμμα , το θαυμαστικό ! οι παρενθέσεις () η δίπλη παύλα --

Η τελεία

Το κόμμα χωρίζει...

α) **λέξεις ασύνδectes**

Π.χ. Μου πρόσφεραν καφέ, γλυκό και αναψυκτικό στο αεροπλάνο.

β) **φράσεις μέσα στην ίδια πρόταση**

Π.χ. Μου αρέσουν τα παλιά αυτοκίνητα, τα μικρά σπίτια, οι διακοπές στη θάλασσα.

γ) **ασύνδectes προτάσεις**

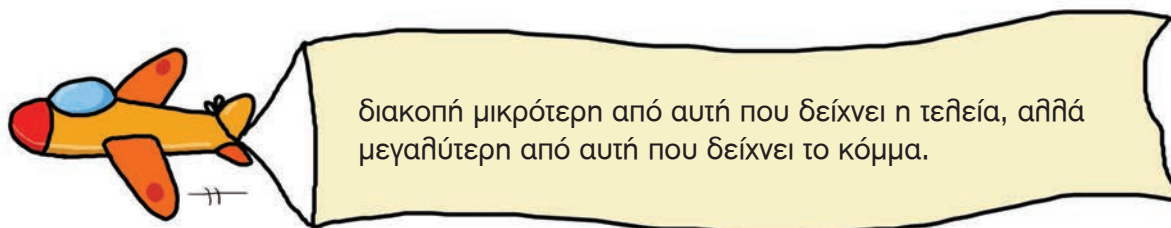
Π.χ. Ανεβήκαμε το βουνό, φτάσαμε στο καταφύγιο, μείναμε εκεί μία μέρα και μετά ξεκινήσαμε για την κορυφή.

δ) **δευτερεύουσες / εξαρτημένες προτάσεις από τις κύριες**

Π.χ. Αν θέλεις να πας στο χωριό, πρέπει να πάρεις το αυτοκίνητο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Πώς προφέρω και γράφω λέξεις και φράσεις;

Η **άνω τελεία** δείχνει

Π.χ. Αυτό δεν είναι καρπούζι' είναι πεπόνι.

Η **διπλή τελεία (άνω και κάτω τελεία)** χρησιμοποιείται

Το **ερωτηματικό** χρησιμοποιείται στο τέλος μιας πρότασης η οποία είναι ευθεία ερώτηση (βλ. ενότητα 16.4 Β).

Π.χ. Πότε θα φύγεις;

Το **θαυμαστικό** χρησιμοποιείται στο τέλος μιας πρότασης η οποία εκφράζει θαυμασμό, διαταγή ή απαγόρευση. Επίσης, χρησιμοποιείται με μια ονομαστική φράση σε κλητική.

Π.χ. Τι ωραία που περάσαμε στη Χίο!
Έλα δω!
Μην μπεις μέσα!
Δανάν!

Οι **παρενθέσεις** χρησιμοποιούνται για να απομονώσουν μια λέξη, φράση ή πρόταση που παρεμβάλλεται σε μια άλλη φράση ή πρόταση, και μας δίνει περισσότερες πληροφορίες.
Π.χ. Ο Νίκος (για να μιλάμε γι' αυτόν) έρχεται κάθε μέρα στο σχολείο τρέχοντας.

Το **ενωτικό** χρησιμοποιείται:

α) στο τέλος μιας γραμμής, όταν δε χωράει ολόκληρη η λέξη και πρέπει να την κόψουμε (βλ. ενότητα 3.3 – συλλαβισμός)

Π.χ. αερό-
στατο

β) για να ενώσει δύο λέξεις

Π.χ. μια επίσκεψη-αστραπή

Η **παύλα** χρησιμοποιείται σε έναν διάλογο για να δείξουμε ότι αλληλάζει το πρόσωπο που μιλάει.

- Πότε θα πας διακοπές;
- Τον Αύγουστο. Εσύ;
- Εγώ, μάλλον, του χρόνου πια!

Η **διπλή παύλα** χρησιμοποιείται για να χωρίσει φράσεις.

Π.χ. Ο Γιάννης θα έρθει –ελπίζω– σήμερα.

Σε **εισαγωγικά** κλείνουμε τα λόγια κάποιου, όταν θέλουμε να μεταφέρουμε κάτι όπως ακριβώς το είπε.

Π.χ. «Ευτυχώς», μας είπε, «ήρθατε νωρίς».

Εισαγωγικά χρησιμοποιούμε, επίσης, σε τίτλους και για να παραθέσουμε μια έκφραση λέξη προς λέξη.

Π.χ. Το βιβλίο «Ο μικρός πρίγκηπας» μου άρεσε πολύ.
...το λεγόμενο «μήλο της Έριδος»

Τα **αποσιωπητικά** χρησιμοποιούνται:

α) για να δείξουμε ότι μια πρόταση ή σκέψη έμεινε ατελείωτη.

Π.χ. Θα 'ταν ωραία να...

Αχ! Να μπορούσες να έρθεις...

β) για να οδηγήσουν σε μια λέξη ή φράση που προορίζεται να έρθει ως έκπληξη για τον αναγνώστη.

Π.χ. Ξαφνικά, ενώ καθόμουν στη θέση μου, μπήκε στο θέατρο... ο πρωθυπουργός!

Τι θα θυμάμαι για... τους φθόγγους, τα γράμματα και τις συλλαβές

1. Οι **φθόγγοι** της ελληνικής γλώσσας χωρίζονται σε φωνήεντα: ([α], [ε], [ι], [ο], [ου]) και σύμφωνα ([κ], [π], [τ], [γκ], [μπ], [ντ], [γ], [β], [δ], [χ], [φ], [θ], [η], [ρ], [ζ], [σ], [μ], [ν]).
2. Η ελληνική γλώσσα έχει **24 γράμματα**. Αυτά είναι: α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ/ς, τ, υ, φ, χ, ψ, ω.
3. **Δίψηφα** ονομάζονται δύο γράμματα μαζί που παριστάνουν έναν φθόγγο. Αυτά είναι τα εξής: **Δίψηφα φωνήεντα**: ου, αι, ει, οι, υι. **Δίψηφα σύμφωνα**: μπ, ντ, γκ/γγ.
4. Κατά την **απαλοιφή φωνήεντος** χάνεται ένα φωνήεν που βρίσκεται κοντά σε ένα άλλο φωνήεν ή ανάμεσα σε δύο σύμφωνα (π.χ. φέρε το → φέρ' το, δεκαέξι → δεκάξι).
5. Όταν συνδυάζουμε μια προπαροξύτονη λέξη με μία ή περισσότερες ασθενείς αντωνυμίες, τότε χρησιμοποιούμε έναν επιπλέον τόνο. Αυτό λέγεται **έγκληση του τόνου** (π.χ. ο δάσκαλος + μας → ο δάσκαλός μας).
6. Τα **σημεία στίξης** είναι η τελεία, η άνω τελεία, η διπλή τελεία, το κόμμα, τα εισαγωγικά, τα αποσιωπητικά, η παρένθεση, το ενωτικό, η παύλη, η διπλή παύλη, το ερωτηματικό και το θαυμαστικό.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Βάζω τόνο:

- Σε κάθε δισύλλαβη, τρισύλλαβη ή ποησσύλλαβη λέξη.
- Στο **πού** και το **πώς** όταν είναι ερωτηματικά. Στο διαzeugτικό **ή**.
Πού έβαλες το παζλ, Ορέστη; Πώς θα παίξω με τις φίλες μου; Θα μου πεις ή όχι;

- Στο δεύτερο φωνήεν όταν έχω δίψηφα φωνήεντα ή τους συνδυασμούς **αυ** και **ευ**:

είδα, ναύτης, γεύση

Πώς βάζω την απόστροφο:

- Όταν χρησιμοποιείται η απόστροφος, οι δυο λέξεις χωρίζονται με ένα διάστημα:

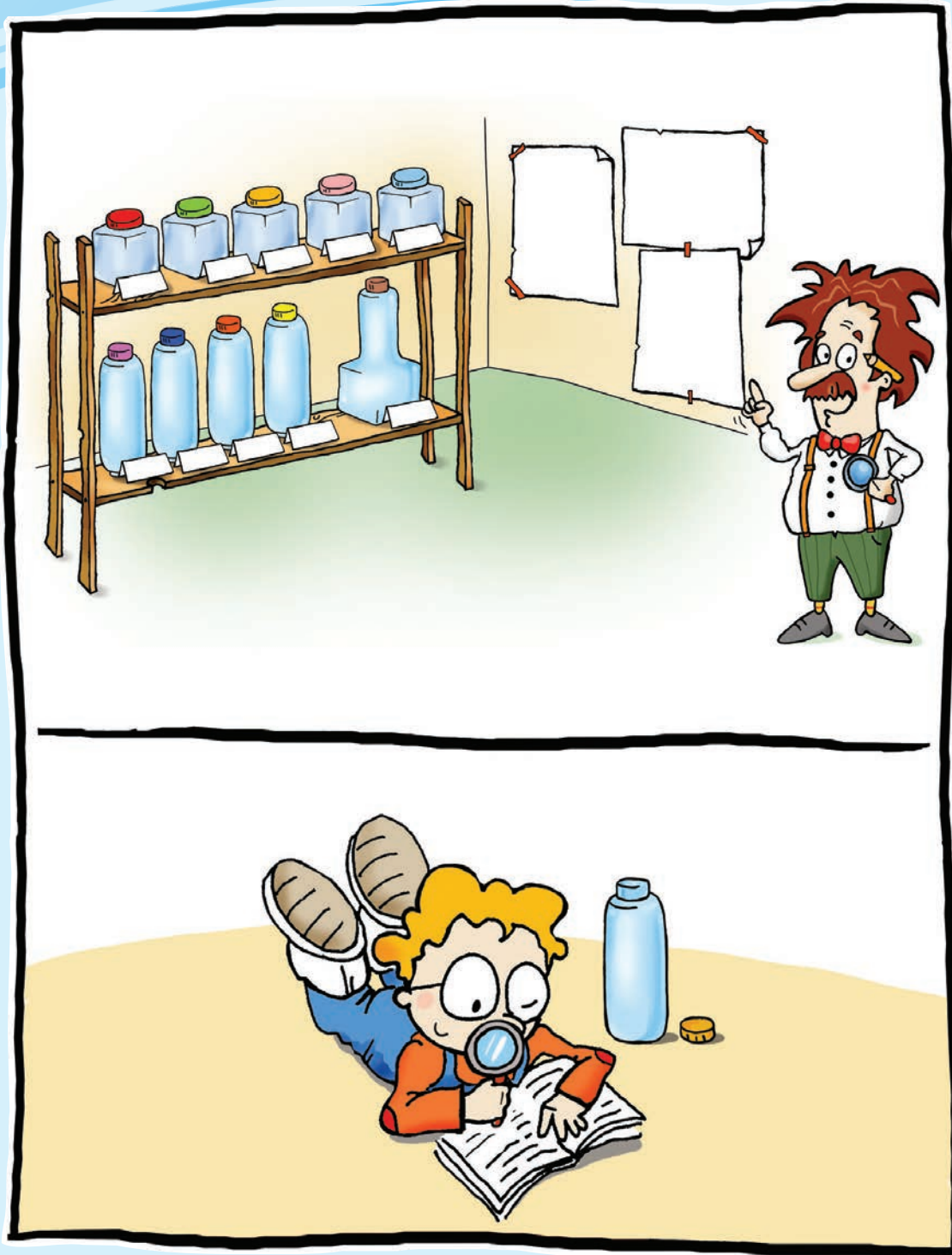
τ' άλογο, μου 'ριξε, φέρ' το

Δεν μπερδεύω:

- Το ενωτικό (-) με την παύλη (—).

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Σχηματίζω λέξεις
Κλιτική μορφολογία

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Πώς σχηματίζω λέξεις;

5.1 Τα μέρη του λόγου

Τα μέρη του λόγου είναι **δέκα** και σ' αυτά περιλαμβάνονται όλες οι λέξεις της ελληνικής γλώσσας. Κάποια μέρη του λόγου αλληλίζουν μορφή μέσα στον λόγο και τα ονομάζουμε **κλιτά** (άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ρήμα, κλιτή μετοχή), ενώ κάποια άλλα μένουν πάντα τα ίδια και τα ονομάζουμε **άκλιτα** (επίρρημα, σύνδεσμος, πρόθεση, επιφώνημα, άκλιτη μετοχή). *Προσοχή! Έχουμε δύο είδη μετοχών. Η μετοχή, έτσι, ανήκει και στα κλιτά και στα άκλιτα μέρη του λόγου.*

Κι εγώ θ' αρχίσω να ψάχνω λέξεις, για να γεμίσω τα μπουκαλάκια. Γι' αυτό θα πάρω τον φακό του θείου Βρασίδα!

πτῶση

Τα μέρη του λόγου που έχουν γένη σχηματίζουν ορισμένους τύπους, τις **πτῶσεις**. Οι τύποι αυτοί μας δείχνουν τις διαφορετικές λειτουργίες τους μέσα στην πρόταση (βλ. ενότητα 16). Οι πτώσεις είναι τέσσερις: η **Ονομαστική**, η **Γενική**, η **Αιτιατική** και η **Κλητική** και καθεμιά από αυτές απαντά σε διαφορετική ερώτηση, όπως στον πίνακα:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
Ονομαστική (ποιος; τι;)	Ο ερευνητής πάντα ερευνά.
Γενική (τίνος; ποιανού;)	Εργαλείο του ερευνητή είναι μόνο... η υπομονή.
Αιτιατική (ποιον; τι;)	Δεν παριστάνω τον ερευνητή , απλώς είμαι ανήσυχος άνθρωπος.
Κλητική (απευθυνόμαστε σε κάποιον)	Κύριε ερευνητή , σας αξίζει ένα μεγάλο μπράβο!
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
Ονομαστική (ποιος; τι;)	Οι ερευνητές πρέπει να αμείβονται για τις προσπάθειές τους.
Γενική (τίνος; ποιανού;)	Το έργο των ερευνητών πολλήs φορές μένει ξεχασμένο.
Αιτιατική (ποιον; τι;)	Κάλεσαν όλους τους ερευνητές να πουν τη γνώμη τους.
Κλητική (απευθυνόμαστε σε κάποιον)	Φίλοι ερευνητές , καλώς ήρθατε!

5.4 Τα άρθρα

<p>Το αρνί και ο λύκος</p> <p>Ένας λύκος κυνηγούσε ένα αρνί κι αυτό κατάφερε να τρυπώσει σε έναν ναό και να γλιτώσει. (...)Ο λύκος στάθηκε</p>	<p>έξω από τον ναό και προσπαθούσε να πείσει το αρνί να βγει έξω, για να το φάει.</p> <p>Έλλη Αλεξίου «Μύθοι του Αισώπου», εκδ. Καστανιώτη (διασκευή)</p>
--	---

Τα άρθρα **συμφωνούν** με τα ουσιαστικά, τα επίθετα και τις κλιτές μετοχές που συνοδεύουν σε **γένος, αριθμό και πτώση**.

Υπάρχουν, όμως, και μερικές περιπτώσεις στις οποίες δε χρειάζεται άρθρο.

- Βοήθεια! Αηлеπού!
- Δεν είναι αηлеπού, ήλικος είναι.

Εγώ ξέρω πώς κλίνονται τα άρθρα!

Οριστικό άρθρο						
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ο	η	το	οι	οι	τα
Γενική	του	της	του	των	των	των
Αιτιατική	τον	τη(ν)	το	τους	τις	τα

Αόριστο άρθρο			
	Ενικός αριθμός		
Ονομαστική	ένας	μια	ένα
Γενική	ενός	μιας	ενός
Αιτιατική	έναν	μια(ν)	ένα

Τι θα θυμάμαι για... τα άρθρα

1. Οριστικό άρθρο **ο, η, το**
2. Αόριστο άρθρο **ένας, μια, ένα**
3. Το άρθρο συνοδεύει ουσιαστικά, επίθετα, αντωνυμίες, κλιτές μετοχές.
4. Πρέπει να συμφωνεί μαζί τους σε γένος, αριθμό και πτώση.
5. Χρησιμοποιούμε το **αόριστο** άρθρο την πρώτη φορά που αναφερόμαστε σε κάτι και στη συνέχεια χρησιμοποιούμε το **οριστικό** άρθρο.
6. Το άρθρο δεν έχει κλητική.
7. Το αόριστο άρθρο δε σχηματίζει πληθυντικό.
8. Σε κάποιες περιπτώσεις, μερικές λέξεις δε χρειάζονται άρθρο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες, καταστάσεις και ιδιότητες

Το ουσιαστικό

Περιπέτεια στο ταχυδρομείο

- Γεια σας! Θα ήθελα να στείλω αυτό το δέμα, παρακαλώ. Πόσο κοστίζουν τα γραμματόσημα;
- Μισό λεπτό, παρακαλώ, να σας το ζυγίσω.
- Με την ησυχία σας.
- Λοιπόν, ζυγίζει δύο κιλά. Πού θέλετε να το στείλετε;
- Στην οικογένεια του θείου μου του Πέτρου, στο Βερολίνο. Είναι ένα σπιτάκι για τον σκύλο τους.
- Α, αφού πρόκειται για αποστολή στη Γερμανία, τότε θα είναι κάπως ακριβό. Είκοσι πέντε ευρώ, παρακαλώ.

- Μπορώ να το στείλω ως κατεπείγον;
- Ναι, άλλα τότε θα σας στοιχίσει τρία ευρώ επιπλέον.
- Δε με πειράζει. Θέλω να φτάσει πριν από το τέλος της εβδομάδας.
- Μη φοβάστε, η υπηρεσία μας θα φροντίσει να φτάσει στον προορισμό του με ταχύτητα και ασφάλεια. Θα το στείλω σήμερα κιόλας. Εξάλλου, έχω πολλὰ δέματα για τη Γερμανία.
- Ευχαριστώ πολύ.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ → Είναι οι λέξεις που δηλώνουν:

πρόσωπα (θείος, Πέτρος)

ζώα (σκύλος)

τόπους (Βερολίνο, Γερμανία)

πράγματα (δέμα, γραμματόσημα)

ενέργειες (αποστολή)

καταστάσεις (ησυχία)

ιδιότητες (ταχύτητα, ασφάλεια)

Χρησιμοποιούμε τα ουσιαστικά λοιπόν για να αναφερθούμε σε κάποια από τις παραπάνω οντότητες ή έννοιες του κόσμου γύρω μας.

6.1 Είδη ουσιαστικών

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Γράφω με κεφαλαίο:

- τα κύρια ονόματα (Πέτρος, Βερολίνο)
- τα ονόματα των μηνών (Μάρτιος, Απρίλιος), των ημερών (Σάββατο, Κυριακή) και των εορτών (Πάσχα, Χριστούγεννα)
- τα εθνικά (Ελληνας, Ισπανός)
- τους τίτλους λογοτεχνικών έργων και έργων τέχνης (το «Άξιον Εστί» του Οδυσσέα Ελύτη, η «Νίκη της Σαμοθράκης»)
- τους τιμητικούς τίτλους (π.χ. Εξοχότατος, Μακαριότατος)

6.2 Κλίση ουσιαστικών

Τα ουσιαστικά διακρίνονται και ως προς τον αριθμό των συλλαβών τους. Μετράμε τον αριθμό των συλλαβών στον ενικό και στον πληθυντικό αριθμό. Αν είναι ο ίδιος, τότε τα ουσιαστικά είναι **ισοσύλλαβα**· αν όχι, είναι **ανισοσύλλαβα**.

	1	2	3		
→	μα	θη	τής	ΕΝΙΚΟΣ	ισοσύλλαβο
	μα	θη	τές	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ	
	1	2	3		
→	για	γιά		ΕΝΙΚΟΣ	ανισοσύλλαβο
	για	γιά	δες	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ	

A. Αρσενικά

A.1 Ισοσύλλαβα

α) Σε -ns

Ο αθλητής άρχισε το τρέξιμο.

Το πρόσωπο **του αθλητή** έδειχνε τη μεγάλη του προσπάθεια.

Ο κόσμος χειροκροτούσε με ενθουσιασμό **τον αθλητή**.

Οι αθλητές μπήκαν τρέχοντας στο γήπεδο.

Τα πρόσωπα **των αθλητών** έδειχναν κουρασμένα, αλλά εκείνοι συνέχιζαν.

Ο πρωθυπουργός κάλεσε όλους **τους αθλητές** για να τους συγχαρεί.

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	ο	αθλητής	εργάτης	οι	αθλητές	εργάτες
Γεν. του		αθλητή	εργάτη	των	αθλητών	εργατών
Αιτ.	τον	αθλητή	εργάτη	τους	αθλητές	εργάτες
Κλ.	–	αθλητή	εργάτη	–	αθλητές	εργάτες

Έτσι κλίνονται και τα:

αγοραστής, δανειστής, λογιστής, μαθητής κ.ά.

ναύτης, πολίτης, επιβάτης κ.ά.

β) Σε -as

Ζητείται **άντρας** 25-35 ετών για να εργαστεί ως **φύλακας** σε μεγάλο εργοστάσιο.
Επίσης, ζητείται **μάγειρας** και έμπειρος **κλητήρας** για μεγάλη εταιρία.
Ζητείται επειγόντως **τερματοφύλακας** για **αγώνα** ποδοσφαίρου!

Ο αγώνας θα αρχίσει στις πέντε.
Θα γίνει ζωντανή περιγραφή **του αγώνα**.
Ακούστε **τον αγώνα** στο ραδιόφωνο.

Οι αγώνες θα αρχίσουν το Σάββατο.
Τα αποτελέσματα **των αγώνων** αναμένονται με μεγάλη ανυπομονησία.
Όλοι πρέπει να παρακολουθήσουμε **τους αγώνες**.

	Ενικός αριθμός				Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	ο	άντρας	αγώνας	πίνακας	οι	άντρες	αγώνες	πίνακες
Γεν.	του	άντρα	αγώνα	πίνακα	των	αντρών	αγώνων	πινάκων
Αιτ.	τον	άντρα	αγώνα	πίνακα	τους	άντρες	αγώνες	πίνακες
Κη.	–	άντρα	αγώνα	πίνακα	–	άντρες	αγώνες	πίνακες

Έτσι κλίνονται και τα: αιώνας, χειμώνας, πατέρας κ.ά.

ήλοχίας, επιχειρηματίας, ταμίας κ.ά.

φύλακας, γείτονας, Έλληνας κ.ά.

1. Τα ισοσύλλαβα αρσενικά σε **-ns** τονίζονται στη **γενική του πληθυντικού** στη **ρήγουσα**.
ο φοιτη**ns** – των φοιτη**τών**
ο ναύ**ns** – των ναυ**τών**

2. Τα **παροξύτονα** και **προπαροξύτονα** ουσιαστικά σε **-as** τονίζονται στη **γενική του πληθυντικού** στην **παραρήγουσα**:
ο χειμώ**nas** – των χειμώ**νων**
ο κανό**nas** – των κανό**νων**
ο Έλλη**nas** – των Ελλη**νων**

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες...

Εξαιρούνται τα **δισύλλαβα** παροξύτονα σε **-as** και όσα λήγουν σε **-ίας**: Αυτά **τονίζονται** στη **γενική του πληθυντικού** στη **λήγουσα**:

- ο μήνας – των μηνών
- ο τραυματίας – των τραυματιών

Μερικά ουσιαστικά σε **-ns** έχουν μια ακόμα **ονομαστική πληθυντικού** σε **-άδες**, με **γενική** σε **-άδων**.

διευθυντής → διευθυντές και διευθυντάδες
βουλευτής → βουλευτές και βουλευτάδες

Ο τύπος αυτός έχει λαϊκή προέλευση και χρησιμοποιείται σε ορισμένες περιστάσεις επικοινωνίας:

π.χ. Τι κι αν μαζεύτηκαν τόσοι καθηγητάδες; Κανείς δεν μπορούσε να λύσει την εξίσωση!

Δείτε, τώρα, τι συμβαίνει και με την **ονομαστική**, **αιτιατική** και **γενική πληθυντικού** των **ισοσύλλαβων αρσενικών** σε **-έας**:

ο δεκανέας → οι δεκανείς, τους δεκανείς, των δεκανέων
ο εισαγγελέας → οι εισαγγελείς, τους εισαγγελείς, των εισαγγελέων

κουρέας
γραμματέας
συγγραφέας
εισαγγελέας
αρχιερέας κ.ά.

Αυτό γίνεται διότι στη γλώσσα έχουμε διατηρήσει ορισμένους τύπους της αρχαίας ελληνικής.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 14

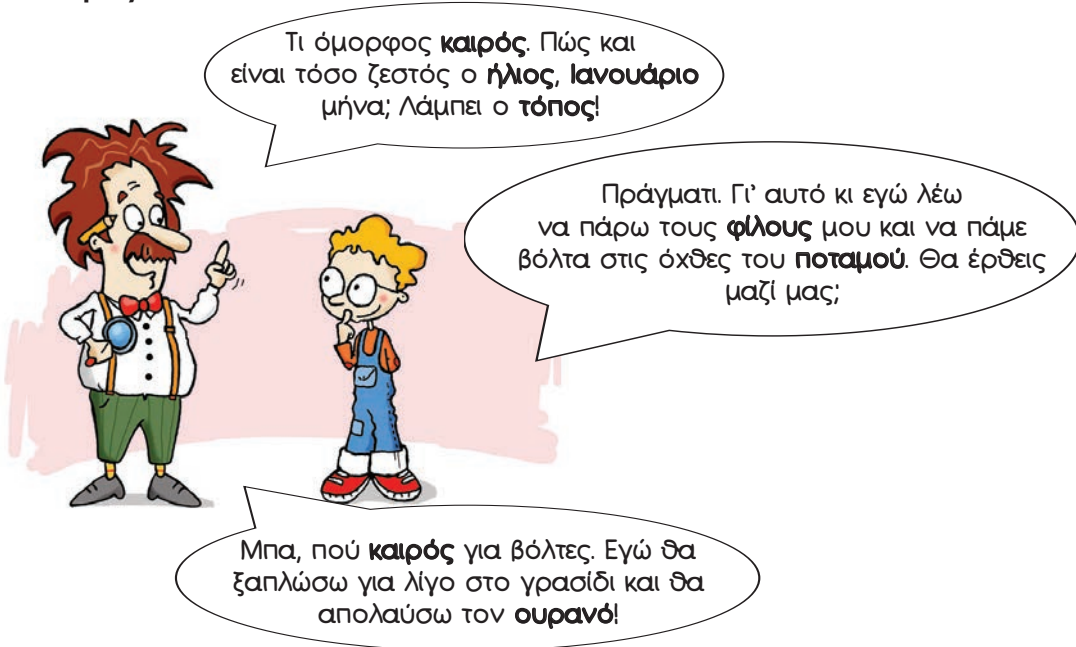
Αντιστοιχίζω κάθε ουσιαστικό της πρώτης στήλης με τη γενική ενός ουσιαστικού της δεύτερης, όπως στο παράδειγμα, και τα γράφω στο τετράδιό μου:

ο νικητής
ο κηδεμόνας
ο πίνακας
ο αγώνας
ο χαρακτήρας

οι μαθητές
οι άντρες
οι ποδοσφαιριστές
οι αγώνες
οι αναπηρωτές

Παράδειγμα: ο νικητής οι αγώνες → ο νικητής των αγώνων

γ) Οξύτονα και παροξύτονα σε -os

Η γιαγιά μου έλεγε: «**Ο τόπος** είναι ο άνθρωπος». Είναι ωραίο να κάνεις κάτι για το καλό **του τόπου** σου. Όποιος δεν αγαπά **τον τόπο** του δεν αγαπά τον εαυτό του.

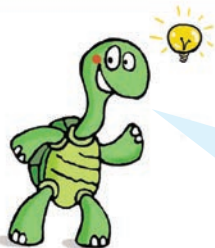
Όλοι **οι τόποι** έχουν την αξία τους. Πολλοί άνθρωποι θυσιάζονται για το καλό **των τόπων** τους. Δε φτάνει μόνο να αγαπάμε **τους τόπους** μας.

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	ο	ουρανός	φίλος	οι	ουρανοί	φίλοι
Γεν.	του	ουρανού	φίλου	των	ουρανών	φίλων
Αιτ.	τον	ουρανό	φίλο	τους	ουρανούς	φίλους
Κη.	–	ουρανό	φίλε	–	ουρανοί	φίλοι

Έτσι κλίνονται και τα:

καιρός, λογαριασμός, σοφομός, χωρισμός κ.ά.

δρόμος, ταχυδρόμος, Βόλος, χώρος, τόπος, κήπος κ.ά.

Και κάτι απλό! Τα **οξύτονα** και **παροξύτονα** ουσιαστικά σε **-os** τονίζονται σε όλες τις πτώσεις στην **ίδια** συλλαβή.

δ) Προπαροξύτονα σε -ος

Ο **κίνδυνος** ήταν μεγάλος, αλλιά ο αστυνόμος Γκίκας Αθαφροπόδης ήταν **άνθρωπος** που την ώρα **του κινδύνου** ήξερε να κρατάει την ψυχραιμία του. Ανέβηκε αθόρυβα τις σκάλες μέχρι **τον** τρίτο **όροφο**. Ο **διάδρομος** ήταν ήσυχος. Ξαφνικά, ύποπτοι **θόρυβοι** ακούστηκαν από ένα δωμάτιο που βρισκόταν στη μέση **του διαδρόμου**. Νυχοπατώντας, έφτασε έξω από την πόρτα. Με μια γρήγορη κίνηση την ανοίγει. Στο δωμάτιο ψυχή! Κι όμως, είναι σίγουρος πως είχε ακούσει φωνές **ανθρώπων**.

Ποια η εξήγηση **των θορύβων**, λοι-

πόν; Αλλιά, έστω κι αν αγνοήσει **τους θορύβους**, ποιο το κίνητρο **του ανθρώπου** που τον ειδοποίησε ότι η συμμορία του αόρατου ληστή βρισκόταν από τα μεσάνυχτα στην πανσιόν της Βιλεθμίνης; Στους **διαδρόμους** του μυαλού του αστυνομίου οι σκέψεις άρχισαν να τρέχουν δαιμονισμένα. Για **τους ανθρώπους** της συμμορίας ήταν απλό να τον παραπληθύνουν, η λύση όμως του μυστηρίου στο μυαλό του δαιμόνιου αστυνομίου ήταν ακόμα πιο απλή.

Ο **κίνδυνος** για τον αστυνόμο ήταν μεγάλος.

Την ώρα **του κινδύνου**, οι βοηθοί του είχαν εξαφανιστεί!

Ο Γκίκας Αθαφροπόδης, όμως, αγνόησε **τον κίνδυνο**.

Έτσι κι αλλιώς, **οι κίνδυνοι** ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της δουλειάς του.

Η αποφυγή **των κινδύνων** ήταν εξαιρετικά δύσκολη, βέβαια, στη ζωή του, αλλιά ο Γκίκας Αθαφροπόδης κατάφερνε να περιορίζει **τους κινδύνους** χρησιμοποιώντας την εξυπνάδα και την πείρα του.

		Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	ο	κίνδυνος	αντίλαλος	οι	κίνδυνοι	αντίλαλοι
Γεν.	του	κινδύνου	αντίλαλου	των	κινδύνων	αντίλαλων
Αιτ.	τον	κίνδυνο	αντίλαλο	τους	κινδύνους	αντίλαλους
Κη.	–	κίνδυne	αντίλαλε	–	κίνδυνοι	αντίλαλοι

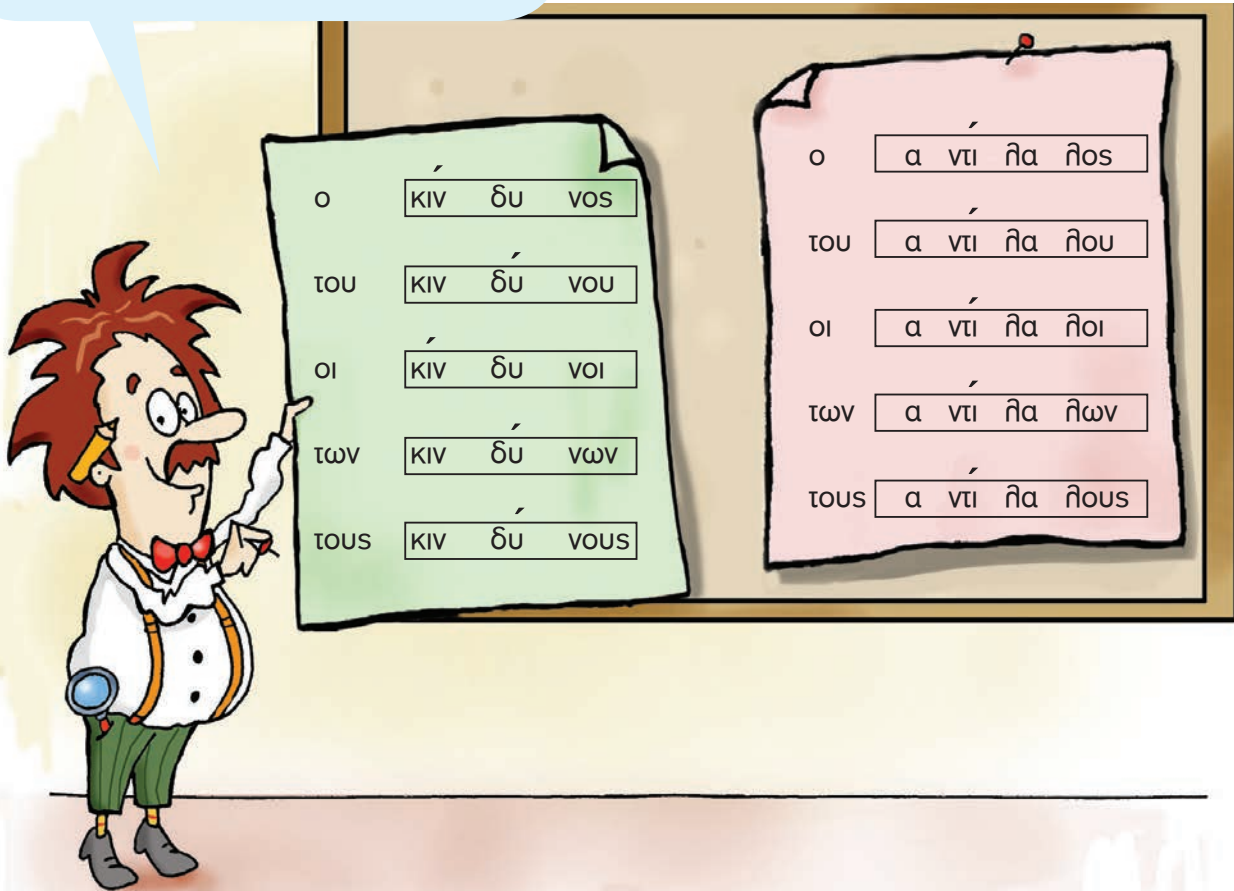
Έτσι κλίνονται και τα:

άνθρωπος, δήμαρχος, έμπορος, έφορος, άνεμος, διάδρομος, όροφος, πόλημος κ.ά.

ανήφορος, αυλήγυρος, καλήγερρος, ανεμόμυλος, χωματόδρομος κ.ά.

Μερικά προπαροξύτονα σε -ος «κατεβάζουν» τον τόνο στην παραλήγουσα σε τρεις πτώσεις: γενική ενικού, γενική πληθυντικού και αιτιατική πληθυντικού.

Άλλα ουσιαστικά, όμως, διατηρούν τον τόνο στην προπαραλήγουσα.

Μερικές φορές, όμως, διατηρούμε στην προπαραλήγουσα τον τόνο σε ουσιαστικά της πρώτης ομάδας ή κατεβάζουμε τον τόνο και σε ουσιαστικά της δεύτερης ομάδας. Αυτό γίνεται για λόγους ύφους:

δήμαρχος → δημάρχου και δήμαρχου

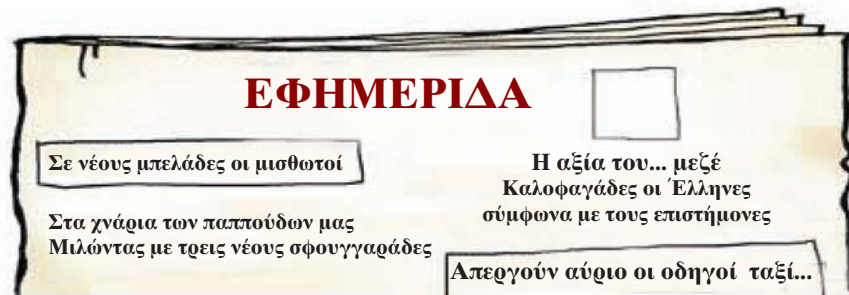
πονοκέφαλος → πονοκέφαλου και πονοκεφάλου

Μετακίνηση του τόνου → επίσημο ύφος

Μη μετακίνηση του τόνου → ανεπίσημο ύφος

Α.2 Ανισοσύλλαβα

Σε -as, -ns, -es, -ous

Ο **σφουγγαράς** είναι παραδοσιακό επάγγελμα στην Κάλυμνο.

Το επάγγελμα **του σφουγγαρά** είναι στις μέρες μας αρκετά σπάνιο.

Κάποια στιγμή θα μιλήσουμε για τον προπάππου σου, **τον σφουγγαρά**.

Οι **σφουγγαράδες** της Καλύμνου είναι γνωστοί σε όλο τον κόσμο.

Θα βρούμε φωτογραφίες **των σφουγγαράδων** σε παλιά περιοδικά.

Υπάρχουν πολλές ιστορίες για **τους σφουγγαράδες**.

Τα αρσενικά ουσιαστικά που λήγουν σε **-as, -ns, -es** και **-ous** έχουν κάτι κοινό: μια συλλαβή παραπάνω στον πληθυντικό, γι' αυτό λήγονται ανισοσύλλαβα. Σχηματίζουν την ονομαστική πληθυντικού σε **-δες**.

Ενικός αριθμός					
Ον.	ο	μπελάς	ταξιτζής	μεζές	παππούς
Γεν.	του	μπελά	ταξιτζή	μεζέ	παππού
Αιτ.	τον	μπελά	ταξιτζή	μεζέ	παππού
Κλ.	–	μπελά	ταξιτζή	μεζέ	παππού
Πληθυντικός αριθμός					
Ον.	οι	μπελάδες	ταξιτζήδες	μεζέδες	παππούδες
Γεν.	των	μπελάδων	ταξιτζήδων	μεζέδων	παππούδων
Αιτ.	τους	μπελάδες	ταξιτζήδες	μεζέδες	παππούδες
Κλ.	–	μπελάδες	ταξιτζήδες	μεζέδες	παππούδες

Έτσι κλίνονται τα:

αρακάς, βοριάς, βραχνάς, λεφτάς, μυλωνάς, χαλβάς, ψαράς κ.ά.

μπογιατζής, παλιατζής, παπουτοής κ.ά.

καναπές, καφές, λικές, μεζές, πουρές, τενεκές κ.ά.

A.3 Ανώμαλα αρσενικά

Μερικά ουσιαστικά ακολουθούν δικό τους τρόπο κλίσης:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	ο	μυς	πρύτανις	οι	μύες / μυς	πρυτάνεις
Γεν.	του	μυός	πρύτανι	των	μυών	πρυτάνεων
Αιτ.	τον	μυ	πρύτανι	τους	μυς	πρυτάνεις
Κή.	–	μυ	πρύτανι	–	μύες / μυς	πρυτάνεις

Έτσι κλίνεται και το: πρέσβης

Τι θα θυμάμαι για... τα αρσενικά ουσιαστικά

- Όλα τα αρσενικά έχουν τρεις **πτώσεις** όμοιες στον ενικό (**γενική, αιτιατική, κλητική**) και στον πληθυντικό (**ονομαστική, αιτιατική, κλητική**), εκτός από τα αρσενικά σε **-os**.
του αγώνα – τον αγώνα – αγώνα
οι αγώνες – τους αγώνες – αγώνες
- Σχηματίζουν τη **γενική, αιτιατική** και **κλητική** του ενικού χωρίς το τελικό **-s** της ονομαστικής.
του ερευνητή – τον ερευνητή – ερευνητή
του καφέ – τον καφέ – καφέ
- Εκτός από τα αρσενικά σε **-os**, όλα τα άλλα αρσενικά έχουν στην **ονομαστική, αιτιατική** και **κλητική** του πληθυντικού κατάληξη **-es**.
οι μαθητές – τους μαθητές – μαθητές
- Όλα τα αρσενικά έχουν στη **γενική** του πληθυντικού κατάληξη **-ων/-ών**.
των μαθητών, των αγώνων, των βασιλιάδων,
των μπογιατζήδων

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Γράφω σε:

- **-onas:** τα κοινά προπαροξύτονα (*γείτονας, άξοντας, πνεύμονας*) με εξαίρεση τα: *καύσωνας, μεσαίωνας, θερμοσίφωνας*
- **-ωνας:** τα κύρια και εθνικά προπαροξύτονα (*Πλάτωνας, Απόλλωνας*) με εξαίρεση τα: *Αιλιάκμονας, Αγαμέμνονας, Φιλήμονας*
- **-ώνας:** τα παροξύτονα κοινά (*αγώνας*), περιεκτικά (*αμπελώνας, βιβ. ενότητα 17.1 Β*), τοπωνύμια (*Μαραθώνας*) με εξαίρεση τα: *κανόνας, ηγεμόνας, αηλαζόνας, Μακεδόνας, Στρυμόνας*
- **-oras:** *αυτοκράτορας, ρήτορας, Νέστορας* κ.ά.
- **-τήρας:** *οδοστρωτήρας, ανεμιστήρας* κ.ά.
- **-πτής:** επιθεωρητής, παρατηρητής κ.ά. (*Παράγονται από ρήματα σε -ώ.*) Εξαιρούνται τα: *ιδρυτής, μηνυτής, κριτής* (Δεν παράγονται από ρήματα σε -ώ.)
- **-ιστής:** *λογιστής, πολεμιστής* (Παράγονται από ρήματα σε -ίζω.), εξαίρεση: *δανειστής*
- **-ίτης:** ουσιαστικά κοινά και εθνικά (*πολίτης, οπλίτης, Θασίτης*) με εξαίρεση τα: *μαγνήτης, διαβήτης, ιδιοκτήτης*
- **-ώτης:** τα εθνικά και πολλή κοινά (*νησιώτης, Βοηλιώτης, Σουηλιώτης* κ.ά.) με εξαίρεση τα: *αγρότης, δεσπότης, δημότης, τοξότης, ιππότης*

Β. Θηλυκά

Β.1 Ισοσύλλαβα

α) Σε -α

- Καλή σας μέρα. Έχετε εισιτήρια για τη **Σαλαμίνα**;
- Ναι, βεβαίως. Για ποια μέρα;
- Είτε γι' αυτή τη **Δευτέρα** είτε για τη Δευτέρα της επόμενης **εβδομάδας**.
- Πόσα εισιτήρια θέλετε να αγοράσετε;
- Τρία. Η κόρη μου είναι **μαθήτρια**. Μπορεί να βγάλει μειωμένο εισιτήριο;
- Ναι, φυσικά. Είστε από τη Σαλαμίνα;
- Ναι, από εκεί κατάγομαι, αλλά μένουμε στην **Αθήνα**.
- Και φεύγετε για διακοπές, ε;
- Ναι, κουρασθήκαμε φέτος με τη **δουλειά**. Χρειάζομαστε λίγες διακοπές στη **θάλασσα**. Με τη **γυναίκα** μου, τη **Μαρία**, τις περιμένουμε με μεγάλη **ανυπομονασία**.
- Λοιπόν, ορίστε τα εισιτήριά σας. Απλώς φροντίστε να βρίσκεστε στο λιμάνι περίπου μία ώρα πριν από την αναχώρηση.
- Θα ήθελα μία ακόμα **πληροφορία**. Μπορούμε να καθίσουμε κάπου περιμένοντας την αναχώρηση;
- Φυσικά. Υπάρχει το υπόστεγο στην **προβλήτα**, αλλά μπορείτε να περιμένετε και στην **αίθουσα** επιβατών.

Η **θάλασσα** μου αρέσει πολύ.

Τα κύματα **της θάλασσας** μου θυμίζουν τις καλοκαιρινές μου διακοπές. Κι οι φίλοι μου αγαπούν **τη θάλασσα**.

Οι θάλασσες της πατρίδας μας φημίζονται για την ομορφιά τους. Πρέπει να εμποδίσουμε τη ρύπανση **των θαλασσών** και να προστατέψουμε **τις θάλασσες** με κάθε τρόπο.

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	η	μητέρα	θάλασσα	οι	μητέρες	θάλασσες
Γεν.	της	μητέρας	θάλασσας	των	μητέρων	θαλασσών
Αιτ.	τη	μητέρα	θάλασσα	τις	μητέρες	θάλασσες
Κή.	–	μητέρα	θάλασσα	–	μητέρες	θάλασσες

Τονίζονται στην παραλήγουσα στη γενική του πληθυντικού:

ιδιότητα, δυνατότητα, ικανότητα κ.ά.

η ικανότητα
οι ικανότητες
των ικανοτήτων

Τονίζονται στη λήγουσα στη γενική του πληθυντικού:

έννοια, άγκυρα, αίθουσα, άμαξα, άμυνα, αξία, απεργία, απόπειρα, γέφυρα, γλώσσα, γραβάτα, γυναίκα κ.ά.

η θάλασσα - οι θάλασσες
των θαλασσών

η έννοια - οι έννοιες
των εννοιών

η απεργία - οι απεργίες
των απεργιών

Μερικά θηλυκά προπαροξύτονα και παροξύτονα ισοσύλληβα σε -α «κατεβάζουν» τον τόνο στη γενική πληθυντικού.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 15

Τονίζω σωστά τις παρακάτω γενικές:

των υπηρετριων	των μεριμνων	των προτεραιοτητων	των ασφαλειων
των περιπετειων	των ημεριδων	των κατοικιων	των ιδεων
των δυνατοτητων	των πατριδων	των μητερων	των βασιθισσων
των ταυτοτητων	των σταγονων	των περιφερειων	των Βρυξελλων
των ορχηστρων	των ενοτητων	των σημαιων	των ηιρων

β) Σε -η (με πληθυντικό σε -ες)

- Οχ, πάηι έγινε **διακοπή** ρεύματος!
- Ορέστη, πού είναι η Αγγελίνα; Καθήστε στις θέσεις σας μέχρι να βρούμε έναν αναπητήρα.
- Άκουσα **τη φωνή** της πριν από λίγο. Στο δωμάτιό της θα είναι.
- Γιατί τόσες διακοπές αυτή **την εποχή**;
- Γίνονται **αλληλαγές** καηλωδίων στον υποσταθμό της Δ.Ε.Η.
- Ας κάνουμε ηιοπόν **υπομονή**, αφού πρόκειται για τη βελτίωση **της υποδομής** του δικτύου.

Η **διακοπή** του ρεύματος δε θα με εμποδίσει να διαβάσω. Αρκεί η διάρκεια **της διακοπής** να είναι μικρή. Αρκετοί γείτονές μας ανησύχησαν με **τη διακοπή**.

Οι **διακοπές** ρεύματος προκαλούν πολλή προβλήματα στους κατοίκους της πόλης. Τα αποτελέσματα **των διακοπών** αυτών είναι πολλές φορές δυσάρεστα, γι' αυτό κι εγώ, αντί για **τις διακοπές** ρεύματος, προτιμώ τις διακοπές δίπλα στη θάλασσα!

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ον.	η	διακοπή	οι	διακοπές
Γεν.	της	διακοπής	των	διακοπών
Αιτ.	τη	διακοπή	τις	διακοπές
Κλ.	-	διακοπή	-	διακοπές

αγάπη, αλληλαγή, αρχή, Αφρική, βιβλιοθήκη, γραμμή, διακοπή, δίκη, εκηλογή, επιστήμη, Ευρώπη, μηχανή, μύτη, νίκη, τέχνη, τιμή, φωνή, ψυχή

Έτσι κλίνονται τα:

Τα ουσιαστικά αυτά τονίζονται στη γενική του πληθυντικού στη λήγουσα.
 η αρχή - οι αρχές - **των αρχών**
 η δίκη - οι δίκες - **των δικών**
 η τέχνη - οι τέχνες - **των τεχνών**

γ) Σε -η (με πληθυντικό σε -εις)

Νέα μέτρα για την **καταπολέμηση** της ανεργίας ανακοίνωσε ο εκπρόσωπος της **κυβέρνησης**. Σύμφωνα με τις **δηλώσεις** του κυρίου Ευτυχίδη, ο υπουργός **απασχόλησης** έλαβε την **απόφαση** να δημιουργήσει νέες **θέσεις** εργασίας στον δημόσιο τομέα. Η **κίνηση** αυτή δημιουργεί προσδοκίες σε πολλούς άνεργους, που είτε έχουν -όπως λέγεται- μείνει «στην **κατάψυξη**» είτε υποκύπτουν στην **εκμετάλλευση** των αετονύχηδων. Οι **ενώσεις** των εργαζομένων χαιρέτισαν κατ' αρχάς αυτή την κυβερνητική πρωτοβουλία, αλλά τηρούν **στάση** αναμονής, περιμένοντας το νομοσχέδιο που θα φανερώσει τις κυβερνητικές **διαθέσεις** στο σύνολό τους.

Η **κυβέρνηση** υποσχέθηκε φορολογικές απαλλαγές.

Οι δεσμεύσεις **της κυβέρνησης** ικανοποίησαν την κοινή γνώμη.

Όλοι τώρα περιμένουν από **την κυβέρνηση** να υλοποιήσει τις υποσχέσεις της.

Οι **κυβερνήσεις** των κρατών της Ε.Ε. ακολουθούν κοινή πολιτική σε αρκετούς τομείς.

Οι αποφάσεις **των κυβερνήσεων** ταυτίζονται σε πολλιά σημεία.

Οι απόψεις των Ευρωπαίων για **τις κυβερνήσεις** των χωρών τους ποικίλλουν.

Εδώ έχουμε πολλές λέξεις που προέρχονται από παλιότερες μορφές της ελληνικής γλώσσας.

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	η	κυβέρνηση	πόλη	οι	κυβερνήσεις	πόλεις
Γεν.	της	κυβέρνησης	πόλης	των	κυβερνήσεων	πόλιων
Αιτ.	την	κυβέρνηση	πόλη	τις	κυβερνήσεις	πόλεις
Κñ.	–	κυβέρνηση	πόλη	–	κυβερνήσεις	πόλεις

Έτσι κλίνονται τα:

ΠΡΟΠΑΡΟΞΥΤΟΝΑ

η δύναμη, η απόφαση, η αφαίρεση, η σύνταξη, η άποψη, η Ακρόπολη κ.ά.

ΠΑΡΟΞΥΤΟΝΑ

η σκέψη, η γνώση, η λύση, η πράξη, η τάξη, η ψύξη, οι Άλπεις κ.ά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες...

Σε παλιά κείμενα ή σε επίσημες ανακοινώσεις είναι δυνατόν να έχουμε και έναν άλλο τύπο γενικής ενικού σε **-εως**. Τότε, ο τόνος μεταφέρεται στην επόμενη συλλαβή (σε λέξεις με περισσότερες από δύο συλλαβές):

π.χ. *η κυβέρνηση, της κυβέρνησης* ή *της κυβερνήσεως*

Επίσης μπορεί να συναντήσω (κυρίως σε παλιά κείμενα) και ονομαστική ενικού σε **-ις**:

π.χ. *η κυβερνήσις, η δύναμις, η πόλις*

Συνήθως, όμως, δε χρησιμοποιώ τους τύπους αυτούς στον καθημερινό λόγο!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 16

Αντιγράφω τις προτάσεις στο τετράδιό μου συμπληρώνοντας τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού στην παρένθεση:

- α. Τη φωτιά έσβησαν οι _____ της πυροσβεστικής. (δύναμη)
- β. Ο κ. Χρήστος έγινε πρόεδρος της _____ Συντακτών Ημερησίου Τύπου. (Ένωση)
- γ. Ο νεαρός επιστήμονας είναι μελετητής των _____ του λαού μας. (παράδοση)
- δ. Πρέπει πάντοτε να εξετάζουμε προσεκτικά τις _____ μας. (απόφαση)
- ε. Σε μια _____ καλής θέλησης, η κυβέρνηση μείωσε τη φορολογία των μισθωτών. (κίνηση)
- στ. Οι _____ ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. (αίτηση)
- ζ. Ο θίασος γιόρτασε το τέλος των _____ με μια μεγάλη χοροεσπερίδα. (παράσταση)

δ) Σε -ω

		Ενικός αριθμός	
Ον.	η	Αργυρώ	ηχώ
Γεν.	της	Αργυρώς	ηχούς ¹
Αιτ.	την	Αργυρώ	ηχώ
Κη.	-	Αργυρώ	ηχώ

Φρόσω
Καλυψώ
Δέσπω
Μάρω

φειδώ
πειθώ
Λητώ
Ιεριχώ

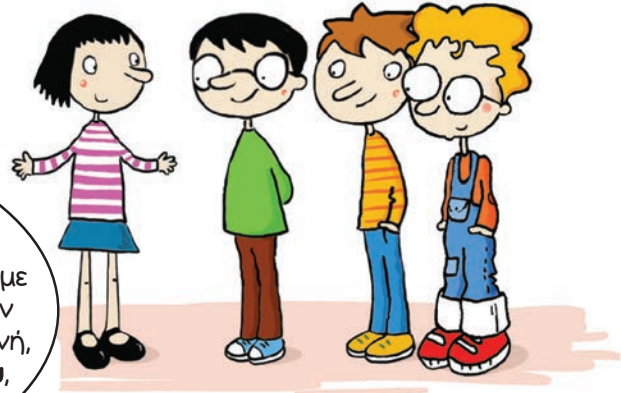
Τα ουσιαστικά αυτά δε σχηματίζουν πληθυντικό.

1. Επίσης: *της ηχώς*

Β.2 Ανισοσύλλαβα

Σε -α και -ου

Η **γιαγιά** μου είπε ένα αστείο παραμύθι για μια **αλεπού**. Μου άρεσε τόσο πολύ που συχνά ζητάω από τη **μαμά** μου να μου το αφηγείται. Διασκεδάζω πάντοτε με το πάθημα της αλεπούς που πήγε να κάνει την έξυπνη στα άλλα ζώα. Και η **νονά** μου, η Φωτεινή, μου είπε ένα παραμύθι για μια άτακτη **μαϊμού**, αλλά δε μου άρεσε. Πού ξανακούστηκε παραμύθι με **μαϊμού**;

Η **γιαγιά** μου αφηγείται τα πιο ωραία παραμύθια.
 Τα παραμύθια **της γιαγιάς** τα ξέρει και η μαμά.
 Συχνά ρωτάω **τη γιαγιά** μου πώς μπορεί και θυμάται τόσες λεπτομέρειες.

Οι γιαγιάδες φτιάχνουν και νόστιμα γλυκά.
 Τα γλυκά **των γιαγιάδων** είναι παραδοσιακά.
 Βοηθάμε **τις γιαγιάδες μας**, όταν φτιάχνουν γλυκά.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ον.	η	γιαγιά	οι	γιαγιάδες
Γεν.	της	γιαγιάς	των	γιαγιάδων
Αιτ.	τη	γιαγιά	τις	γιαγιάδες
Κή.	–	γιαγιά	–	γιαγιάδες

Έτσι κλίνονται τα:

κυρά, μαμά, νταντά, νονά κ.ά.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ον.	η	αλεπού	οι	αλεπούδες
Γεν.	της	αλεπούς	των	αλεπούδων
Αιτ.	την	αλεπού	τις	αλεπούδες
Κή.	–	αλεπού	–	αλεπούδες

Έτσι κλίνονται τα:

μαϊμού, φουφού κ.ά.

Β.3 Λόγια κλίση θηλυκών σε -ος

- Με συγχωρείτε, ψάχνω **την οδό** Καραϊσκάκη. Ξέρετε πού είναι;
- Μάλιστα. Προχωρήστε ίσια μέχρι τη γωνία με **τη λεωφόρο** Κανάρη. Στρίψτε αριστερά και πηγαίνετε ευθεία. Η **οδός** που ψάχνετε είναι μια **πάροδος** κάπου εκεί.
- Ξέρετε μήπως αν είναι **άνοδος** ή **κάθοδος**;

- Όχι. Ψάχνετε κάτι συγκεκριμένο;
- Ναι, το βιβλιοπωλείο «**Διάμετρος**». Θέλω να αγοράσω μερικά βιβλία μαθηματικών για τον γιο μου. Αρχίζει **η περίοδος** των εξετάσεων, βλέπετε.

Τα ουσιαστικά αυτά έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τα αρσενικά σε **-ος**.

Η **διάμετρος** του κύκλου είναι ίση με το διπλάσιο της ακτίνας.

Το μήκος **της διαμέτρου** υπολογίστηκε για πρώτη φορά κατά την αρχαιότητα.

Μετρήσαμε **τη διάμετρο** δύο φορές.

Οι διάμετροι ενός κύκλου είναι πάντα ίσες. Τα μήκη **των διαμέτρων** των τριών κύκλων που μετρήσατε δεν ήταν ίσα. Μετρήστε **τις διαμέτρους** προσεκτικά!

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ον.	n	διάμετρος	οι	διάμετροι
Γεν.	της	διαμέτρου	των	διαμέτρων
Αιτ.	τη	διάμετρο	τις	διαμέτρους
Κλ.	–	(διάμετρε)	–	(διάμετροι)

η άμμος, η άνοδος, η Βίβλος, η διάλεκτος, η εγκύκλιος, η είσοδος, η έξοδος, η επέτειος, η διαγώνιος, η θαλαμηγός, η κάθοδος, η κιβωτός, η λεωφόρος, η μέθοδος, η νήσος, η παράγραφος, η πρόοδος, η περίοδος, η χερσόνησος, η ψήφος κ.ά.

Έτσι κλίνονται τα:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 17

Αντιγράφω τις προτάσεις στο τετράδιό μου και συμπληρώνω τα κενά με τον σωστό τύπο του ουσιαστικού στην παρένθεση:

- Πηγαίνω στην(οδός) Σόλωνος, παρακαλώ.
- Η (λεωφόρος) Αλεξάνδρας είναι ανοιχτή να πάμε από εκεί;
- Ναι, και έπειτα μέσω της (οδός) Ιπποκράτους.
- Εντάξει. Θα βρω τον συντομότερο δρόμο. Έχω τις δικές μου (μέθοδος) τόσα χρόνια στο τιμόνι.
- Α, ψάχνω και για ένα εστιατόριο με (είσοδο) επί της (οδός) Ακαδημίας. Με περιμένουν εκεί μερικοί φίλοι αργότερα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 18

Σχηματίζω στο τετράδιό μου φράσεις με την ονομαστική πληθυντικού της πρώτης λέξης και τη γενική πληθυντικού της δεύτερης όπως στο παράδειγμα:

η κορυφή – η καπνοδόχος	→	οι κορυφές των καπνοδόχων
η άνοδος – η λεωφόρος		η μέθοδος – ο επιστήμονας
η ψήφος – ο ετεροδημότης		η εγκύκλιος – η νομαρχία
η επέτειος – ο γάμος		η είσοδος – η πολυκατοικία

Τι θα θυμάμαι για... τα θηλυκά ουσιαστικά

1. Η γενική του ενικού σχηματίζεται αν προσθέσουμε ένα **-s** στην ονομαστική του ενικού. Εξαιρούνται τα θηλυκά σε **-os** (και μερικές φορές τα θηλυκά σε **-ω** που κλίνονται όπως το *πρώ*), η χαρά – της χαράς, η φωνή – της φωνής, η αλεπού – της αλεπούς
2. Τα θηλυκά έχουν σε κάθε αριθμό τρεις πτώσεις όμοιες, την ονομαστική, την αιτιατική και την κλητική. Εξαιρούνται τα θηλυκά σε **-os**. η χώρα – τη χώρα – χώρα
η αλεπού – την αλεπού – αλεπού
οι χώρες – τις χώρες – χώρες
οι αλεπούδες – τις αλεπούδες – αλεπούδες
3. Τα θηλυκά έχουν στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού κατάληξη **-es**. Εξαιρούνται τα θηλυκά σε **-os**. οι μητέρες – τις μητέρες – μητέρες
οι αλεπούδες – τις αλεπούδες
4. Όλα τα θηλυκά έχουν στη γενική του πληθυντικού κατάληξη **-ων/-ών**: των θαλασσών, των ηλιπίδων, των σαλπίγγων, των αλεπούδων

Ορισμένα ουσιαστικά, που δηλώνουν κυρίως πρόσωπα που ασκούν κάποιο επάγγελμα/δραστηριότητα, έχουν **κοινό γένος** (αρσενικό και θηλυκό). Τέτοια είναι τα:

Δ. Ουσιαστικά σε -ος
(πληθ. σε -οι)
π.χ. *ηθοποιός, δικηγόρος*

Γ. Ουσιαστικά σε -ns
(πληθ. σε -ες)
π.χ. *βουλευτής, δημότης*

Α. Ουσιαστικά σε -ns
(πληθ. σε -εις) που προήλθαν από επίθετα
π.χ. *συγγενής, ευγενής, ασθενής*

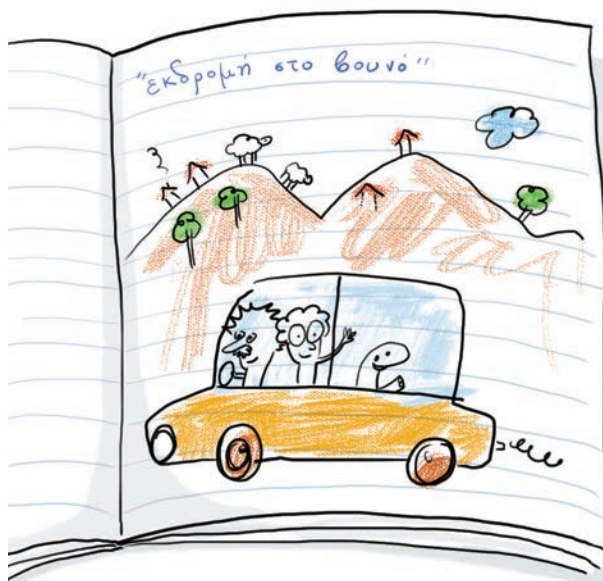
Β. Ουσιαστικά σε -as
(πληθ. σε -ες)
π.χ. *μάρτυρας, ταμίας*

Ε. Ουσιαστικά σε -έας
(πληθ. σε -εις)
π.χ. *συγγραφέας, διερμηνέας*

Γ. Ουδέτερα

Γ.1 Ισοσύλλαβα

α) Σε -ο

Το βουνό μάς περίμενε! Από μακριά αρχίσαμε να βλέπουμε **τα χωριά** του πνιγμένα στο πράσινο. Κάθε λογής **δέντρα** ξεφύτρωναν παντού. Σε λίγο οι φωνές **των τσοπανόπουλων** και **των προβάτων** γέμισαν την ατμόσφαιρα, συμπληρώνοντας το υπέροχο **σκηνικό** της εξοχής. Πάνω εκεί έγινε το κακό! Ένα μικρό άσπρο **σύννεφο** που μας συνόδευε στο ταξίδι ζήληψε τα γέλια και τη χαρά μας! Σε λιγότερο από μισή ώρα το χρώμα **του σύννεφου** έγινε κατάμαυρο κι απειλητικό. Έπιασε μπόρα και έγινε χαλασμός. Η μηχανή **του αυτοκινήτου** σταμάτησε πνιγμένη **στο νερό**. Το αφήσαμε και ένα **φορτηγό** μάς έφερε ως το σπίτι.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 19

Τονίζω τις παρακάτω γενικές:

α. Η τιμή των <u>βερικοκων</u>	δ. Οι διαφωνίες των <u>αντρογυνων</u>
β. Η νοστιμιά των <u>καστανων</u>	ε. Ο κατασκευαστής των <u>επιπηλων</u>
γ. Οι επιμελητές των <u>κειμενων</u>	στ. Οι εισοδοι των <u>θεατρων</u>

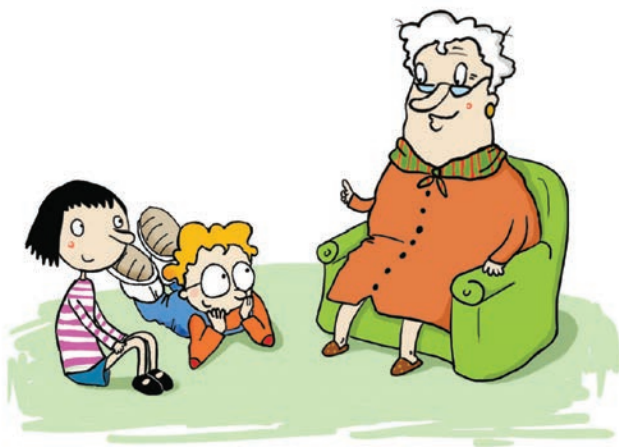
Προσέχω τη διαφορά επίσημου – ανεπίσημου ύφους:

Η Ράνια έξυσε με το μαχαίρι την επιφάνεια του *βούτυρου*.
Αγόρασε μπισκότα *βουτύρου*.

Μετακίνηση τόνου – επίσημο ύφος
Διατήρηση τόνου – ανεπίσημο ύφος

β) Σε -ι

Το χρυσάνθεμο κατάγεται από τα βάθη της Άπω Ανατολής. Η ιστορία αυτού του **λουλουδιού** άρχισε από τότε που ένας φυσιολόγος αυτοκράτορας της Ιαπωνίας ζήτησε από τον αρχικηπουρό του να του βρει ένα μικρό αηλιά όμορφο λουλουδί για το **παλιάτι** του. Ο κηπουρός ταξίδεψε παντού, σε απομακρυσμένες πόλεις και σε απάτητα **νησιά**, ένα ολόκληρο **καλοκαίρι**, ώσπου μήνες μετά ανακάλυψε στο **μπαλκόνι** ενός φτωχικού **σπιτιού** το λουλουδί των ονείρων του αυτοκράτορα.

Πλησιάζει **το καλοκαίρι**.

Οι χαρές **του καλοκαιριού** είναι ατέλειωτες.
Θα περάσω **το καλοκαίρι** μου στην Ιθάκη.

Τα καλοκαίρια η θάλασσα είναι υπέροχη.

Οι αναμνήσεις **των καλοκαιριών** της παιδικής μου ηλικίας με ακολουθούν.
Περνώ **τα καλοκαίρια** μου σε νησί.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες...

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	το	παιδί	καλοκαίρι	τα	παιδιά	καλοκαίρια
Γεν.	του	παιδιού	καλοκαιριού	των	παιδιών	καλοκαιριών
Αιτ.	το	παιδί	καλοκαίρι	τα	παιδιά	καλοκαίρια
Κη.	–	παιδί	καλοκαίρι	–	παιδιά	καλοκαίρια

Έτσι κλίνονται τα:

αυτί, βιοηλί, μαντρί, σκυλί, αρνί, κρασί, φιλί, ψωμί κ.ά.

βουλιούδι, κορίτσι, αγόρι, βλαστάρι, σπίτι, μπαλκόνι κ.ά.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και ορισμένα ουσιαστικά που γράφονται με **υ**: βράδυ (στη γενική του ενικού και στον πληθυντικό γράφεται με ι), δίχτυ, στάχυ, δάκρυ (γεν. πληθ.: των δακρύων).

γ) Σε -os

Το **λήθος** της Αγγελίνας στα μαθηματικά τη στενοχώρησε. Η έκταση του **λήθους**, όμως, δεν ήταν μεγάλη. Ο δάσκαλος ήταν σίγουρος ότι η Αγγελίνα δε θα επαναλάβει το **λήθος**.

Έτσι κι αλλιώς, τα **λήθη** είναι ανθρώπινα. Πρέπει να φροντίζουμε για την επανόρθωση των **ληθών** μας. Μόνο ο Βρασίδης δεν κάνει **λήθη** στις μελέτες του!

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	το	λήθος	έδαφος	τα	λήθη	εδάφη
Γεν.	του	λήθους	εδάφους	των	ληθών	εδαφών
Αιτ.	το	λήθος	έδαφος	τα	λήθη	εδάφη
Κη.	–	λήθος	έδαφος	–	λήθη	εδάφη

Έτσι κλίνονται τα:

μέγεθος
στέλεχος
κ.ά.

ύψος
βάρος
μήκος
άνθος
κράτος
Άργος
δάσος
κέρδος
κόστος

ΠΑΝΤΟΤΕ

Μετακινούν τον τόνο στη **λήγουσα** στη **γενική πληθυντικού**. Τα προπαροξύτονα κατεβάζουν τον τόνο στην **παραλήγουσα** στη **γενική ενικού** και στην **ονομαστική, αιτιατική και κλητική πληθυντικού**.

Γ.2 Ανισοσύλλαβα

α) Σε -μα

- Βλάβες, παρακαλώ;
- Ναι, κύριε. Ποιο είναι το **πρόβλημα**;
- Το πρόβλημά σας δε γνωρίζω ποιο ακριβώς είναι, το δικό μου, όμως, είναι ότι την τελευταία εβδομάδα δεν έχουμε καθόλου νερό κατά **διαστήματα** και, όταν έρχεται, το **χρώμα** του είναι καφετί. Δεν είναι **πράγματα** αυτά!
- Αυτό δεν είναι πρόβλημα! Νερό υπάρχει, αλλά γίνονται διακοπές στην παροχή λόγω επισκευών στο **σύστημα** ύδρευσης της περιοχής σας. Εγκαθιστούμε, βλέπετε, κάποια καινούρια **μηχανήματα**.
- Έτσι, ε; Τότε ας θέσουμε αλλιώς το **ζήτημα**, γιατί το

πρόβλημα του προβλήματος που δεν είναι πρόβλημα είναι ότι η διακοπή σας μου δημιούργησε σοβαρά προβλήματα.

– Δεν είμαστε υπεύθυνοι για τη ρύση των προβλημάτων σας, κύριέ μου. Οι εργασίες είναι απαραίτητες και θα κρατήσουν ακόμα μια εβδομάδα. Νομίζω η ρύση του προβλήματος είναι απλή. Πηγαίνετε σε ένα ξενοδοχείο. Δε χάλασε ο κόσμος!

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα, ενέργειες...

Δείξε μου πώς λειτουργεί αυτό **το** **μηχάνημα!**
 Η λειτουργία **του** **μηχανήματος** είναι πολύ απλή.
 Αγόρασα αυτό **το** **μηχάνημα** στις εκπτώσεις.

Τα σύγχρονα **μηχανήματα** έχουν πολύ μικρό μέγεθος.
 Οι οδηγίες αυτών **των** **μηχανημάτων** είναι εξαιρετικά περίπλοκες.
 Αγόρασαμε αυτά **τα** **μηχανήματα** για προσωπική μας χρήση.

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	το	σώμα	μηχάνημα	τα	σώματα	μηχανήματα
Γεν.	του	σώματος	μηχανήματος	των	σωμάτων	μηχανημάτων
Αιτ.	το	σώμα	μηχάνημα	τα	σώματα	μηχανήματα
Κλ.	–	σώμα	μηχάνημα	–	σώματα	μηχανήματα

Έτσι κλίνονται τα: **χρώμα, γράμμα, δέμα, δέρμα, βήμα, αίμα κ.ά.**

ζήτημα, μάθημα, όνομα, ποίημα, πρόβλημα, τηλεγράφημα κ.ά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 20

Ξαναγράψω στο τετράδιό μου τις παρακάτω προτάσεις συμπληρώνοντας τα κενά:

- Ξέρει κανείς τη λύση αυτών των _____ ; (πρόβλημα)
- Με τα _____ για τα οποία ενδιαφέρεστε ασχολείται η κόρη μου. (ζήτημα)
- Ποια είναι η καταγωγή του _____ σας; (όνομα)
- Μόλις άκουσε _____ στη σκάλα, άρχισε να τρέχει. (βήμα)
- Την εκδήλωση άνοιξε η Ορχήστρα των _____ με ένα έργο του Σκαλκώτα. (χρώμα)

β) Σε -ιμο

Τέλος στο **γράψιμο**
 και στο **σβήσιμο!**
 Τέλος στο **χάσιμο**
 χρόνου και στις κα-
 κογραμμένες σημει-
 ώσεις. Οι νέοι φο-
 ρητοί υπολογιστές

παλάμης σας προσφέ-
 ρουν τη δυνατότητα να
 κρατάτε ηλεκτρονικές
 σημειώσεις, όπου κι
 αν βρίσκεστε.

Το **βάψιμο** του σπιτιού θα μας κοστίσει μια περιουσία.
Αγοράσαμε τα υλικά **του βαψίματος** με δικά μας λεφτά.
Θα αρχίσουμε **το βάψιμο** μόνοι μας.

Τα **βαψίματα** των σπιτιών είναι κουραστική δουλειά.
Τα έξοδα **των βαψιμάτων** θα έπρεπε να βαρύνουν τους ιδιοκτήτες.
Τελικά, αναβάλαμε **τα βαψίματα** για το καλοκαίρι.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ον.	το	βάψιμο	τα	βαψίματα
Γεν.	του	βαψίματος	των	βαψιμάτων
Αιτ.	το	βάψιμο	τα	βαψίματα
Κλ.	–	βάψιμο	–	βαψίματα

Έτσι κλίνονται τα:

δέσιμο, τρέξιμο, κλείσιμο,
σβήσιμο, χάσιμο κ.ά.

γ) Σε -s

Είναι **γεγονός** ότι πολλοί συμπολίτες μας ανησυχούν ολοένα και περισσότερο για την ποιότητα του βοδινού **κρέατος** που φτάνει στο τραπέζι μας. Η υγειονομική υπηρεσία, θέλοντας να ρίξει άπλετο **φως** στο ζήτημα, έθεσε αρκετές επιχειρήσεις σε **καθεστώς** επιτήρησης. Επίσημες ανακοινώσεις για τα αποτελέσματα θα γίνουν μετά το **πέρασ** της έρευνας.

Το **φως** του δωματίου μου με ξεκουράζει.
Η ένταση **του φωτός** είναι ό,τι πρέπει για να μπορώ να διαβάζω άνετα.
Ανάβω **το φως** όταν αρχίζει και σκοτεινιάζει.

Σβήνω **τα φώτα** όταν πέφτω για ύπνο.
Η γιορτή **των Φώτων** είναι τον Ιανουάριο.
Συχνά πηγαίνουμε στο χωριό για να γιορτάσουμε εκεί **τα Φώτα**.

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	το	κρέας	φως	τα	κρέατα	φώτα
Γεν.	του	κρέατος	φωτός	των	κρεάτων	φώτων
Αιτ.	το	κρέας	φως	τα	κρέατα	φώτα
Κη.	–	κρέας	φως	–	κρέατα	φώτα

Έτσι κλίνονται τα: **πέρας, τέρας κ.ά.**

καθεστώς, γεγονός, ημίφως κ.ά.

δ) Σε -ν

Το **ενδιαφέρον** του κοινού για το ζωολογικό πάρκο της Αθήνας μεγαλώνει μέρα με τη μέρα. Κατά το **παρελθόν**, όσοι αγαπούσαν τα ζώα και το **περιβάλλον** δεν είχαν ένα σημείο συνάντησης στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Σήμερα, μεγάλοι και παιδιά συρρέουν στο πάρκο αυτό. Σε πείσμα όσων βλέπουν τη φύση ως **προϊόν** εκμετάλλευσης, το ζωολογικό πάρκο της Αθήνας αποτελεί μια όαση περιβαλλοντικού πολιτισμού για το **παρόν** και το **μέλλον** της Αττικής.

Το **ενδιαφέρον** του κοινού για το πάρκο είναι μεγάλο. Το πάρκο είναι ανοιχτό κάθε μέρα λόγω του **ενδιαφέροντος** του κοινού. Ο Βρασίδης παρατήρησε πρώτος το **ενδιαφέρον** μου για τα ζώα.

Τα **ενδιαφέροντά** μου, όμως, δεν περιορίζονται στα ζώα. Οι γονείς μου χαίρονται για το πλήθος των **ενδιαφερόντων** μου, γιατί έχω κι άλλα **ενδιαφέροντα** εκτός από τη μελέτη του περιβάλλοντος.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ον.	το	ενδιαφέρον	τα	ενδιαφέροντα
Γεν.	του	ενδιαφέροντος	των	ενδιαφερόντων
Αιτ.	το	ενδιαφέρον	τα	ενδιαφέροντα
Κη.	–	ενδιαφέρον	–	ενδιαφέροντα

Έτσι κλίνονται τα:

καθήκον, προϊόν, περιβάλλον, παρόν, παρελθόν, συμφέρον κ.ά.

ε) Σε -υ

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	το	οξύ	δόρυ	τα	οξέα	δόρατα
Γεν.	του	οξέος	δόρατος	των	οξέων	δοράτων
Αιτ.	το	οξύ	δόρυ	τα	οξέα	δόρατα
Κλ.	–	οξύ	δόρυ	–	οξέα	δόρατα

Υπάρχουν, επίσης, μερικά ουδέτερα που προέρχονται από παλιότερες μορφές της γλώσσας μας και γι' αυτό κλίνονται με τον δικό τους τρόπο, π.χ. *μηδέν, ήπαρ, πυρ*.

Τι θα θυμάμαι για... τα ουδέτερα ουσιαστικά

1. Τα ουδέτερα έχουν σε κάθε αριθμό τρεις πτώσεις όμοιες, την ονομαστική, την αιτιατική και την κλητική:
το βάρος – το βάρος – βάρος
το πρόβλημα – το πρόβλημα – πρόβλημα
τα βάρη – τα βάρη – βάρη
τα προβλήματα – τα προβλήματα – προβλήματα
2. Τα ανισοσύλληθα ουδέτερα στη γενική του πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα:
των σωμάτων, των δεσιμάτων, των κρεάτων, των φώτων

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Γράφω με ι:

- τα ουδέτερα που λήγουν σε -ι (π.χ. *λουλούδι, παιδί*)

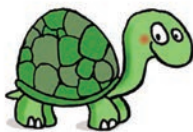
Γράφω με υ:

- *βράδυ, δίκτυ, στάχυ, δάκρυ, δόρυ, οξύ*
- η λέξη *δάκρυ* διατηρεί το υ σε όλες τις πτώσεις των δύο αριθμών
- η λέξη *βράδυ* σχηματίζει γενική ενικού και τον πληθυντικό με ι

Γράφω σε:

- **-είο:** τα παροξύτονα που φανερώνουν τόπο (*γραφείο, κουρείο* κ.ά.)
- **-πτό:** *κυνηγτό, ποδοβολητό* κ.ά.
- **-ιο:** *γέλιο, τετράδιο, εστιατόριο, φυλάκιο* κ.ά. με εξαίρεση: *ισόγειο, υπόγειο*
- **-ριό:** *καμπαναριό, νοικοκυριό* κ.ά. με εξαίρεση: *μαγειρείο*
- **-τήριο:** *γυμναστήριο, δικαστήριο* κ.ά. με εξαίρεση: *μαρτύριο*
- **-ίδι:** *ταξίδι, βαρίδι* κ.ά. με εξαίρεση: *στρείδι, αντικλείδι, καρύδι, φρύδι, κρεμμύδι, Παλαμίδι*
- **-όνι:** *λεμόνι, τιμόνι* κ.ά. με εξαίρεση: *αλώνι, κυδώνι* κ.ά.
- **-τήριο:** *ποτήρι, κλαδευτήριο* κ.ά. με εξαίρεση όσα έχουν δεύτερο συνθετικό τη λέξη *τυρί* (π.χ. *κεφαλοτύρι*)

Δ. Ανώμαλα ουσιαστικά

Να και μερικά παράξενα ουσιαστικά...

α) Άκλιτα

Αυτά δεν αλληάζουν ποτέ! Διατηρούν σε όλες τις πτώσεις την ίδια κατάληξη. Πρόκειται κυρίως για λέξεις που προέρχονται από άλλες γλώσσες.

το Κιθκίς
η πλάζ, η σπαρ, το ρεκόρ,
το καλοριφέρ, το μετρό,
το ραντεβού κ.ά.

β) Διπλόκλιτα – Ουσιαστικά με αλληλαγή γένους στον πληθυντικό

Αυτά αλληλάζουν γένους στον πληθυντικό αριθμό ακολουθώντας έτσι δυο κλίσεις.

ο βράχος → οι βράχοι και τα βράχια
 ο δεσμός → οι δεσμοί και τα δεσμά
 ο καπνός → οι καπνοί και τα καπνά
 ο λαιμός → οι λαιμοί και τα λαιμά
 ο λόγος → οι λόγοι και τα λόγια
 ο πλούτος → τα πλούτη
 ο χρόνος → οι χρόνοι και τα χρόνια
 η νιότη → τα νιάτα κ.ά.

Τύποι από τα αρχαία ελληνικά

Ορισμένοι τύποι της αρχαίας ελληνικής διατηρούνται και σήμερα σε μερικές στερεότυπες εκφράσεις:

Δόξα **τω Θεώ**, είμαι καλά.

Η **εν λόγω** κυρία είναι πασίγνωστη για τη φληαρία της.

Είναι υφυπουργός παρά **τω πρωθυπουργώ**.

Αυτό έγινε **εν απουσία** μου και, **εν συνεχεία**, εξακολούθησε η ίδια κατάσταση.

Πρέπει να έρθεις **πάση θυσία**. **Εν ανάγκη** πάρε ταξί.

Μου είπε **επί λέξει**: «Η εργασία σου είναι άριστη».

Αυτό δεν έγινε **εν γνώσει** μου.

Εν πάση περιπτώσει, φέρε μου ό,τι βρεις.

Εντάξει, θα πάω.

Εντέλει φτάσαμε στον προορισμό μας.

Πράγματι, περάσαμε απίθανα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 20

Αντιγράψω στο τετράδιό μου τις παρακάτω προτάσεις και συμπληρώνω τα κενά με την κατάλληλη έκφραση:

εν λόγω, εν ανάγκη, δόξα τω Θεώ, επί λέξει, εν συνεχεία

A. Ο υπουργός εξέθεσε τις απόψεις του και _____ απάντησε στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων.

B. Θα προσπαθήσουμε να χτίσουμε την καλύβα μόνοι μας και ελπίζω να τα καταφέρουμε. _____ φωνάζουμε και τον πατέρα του Νίκου, που ξέρει από μαστορέματα.

Γ. Αφού έπεσε από τον πρώτο όροφο και δεν έπαθε τίποτα, πάλι _____ να λησ.

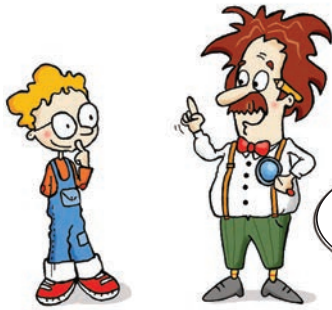
Δ. Εγώ προσπάθησα να τον μεταπείσω κι εκείνος μου είπε _____ «Άσε με ήσυχο, δε με ενδιαφέρουν αυτά!» Άκου θράσος!

E. Προσπαθήσαμε να επικοινωνήσουμε με την _____ κυρία, αηλιά δεν τα καταφέραμε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και καταστάσεις

Το επίθετο

Πλανήτης Γη. Πώς άραγε θα μπορούσε κανείς να τον χαρακτηρίσει;

μικρός

καταπράσινος

φιλικός

όμορφος

πλανήτης

Τι είναι ο παπαγάλος σου, Ορέστη;

κόκκινος

αφρικάνικος

μικρός

έξυπνος

παπαγάλος

ΕΠΙΘΕΤΑ → Είναι οι λέξεις που συνοδεύουν τα ουσιαστικά και μας λένε κάθε φορά πώς ακριβώς είναι το ουσιαστικό, δηλαδή τι ποιότητα ή ιδιότητα έχει.

Ποιο καπέλο προτιμάς,
Θείε Βρασίδα;

Όχι αυτό, το
κόκκινο θέλω.

Αυτό είναι **χάρτινο**!
Τι να το κάνω;

Δώσε μου να δω
εκείνο το **ψηλό**.

Θα αγοράσω το πιο
ακριβό.

καπέλο

Τα επίθετα είναι πολύ χρήσιμα, γιατί μας βοηθούν να ξεχωρίζουμε και να καταλαβαίνουμε καλύτερα κάθε φορά για τι είδους/λογής ουσιαστικό μιλάμε.

Υπέροχος ο μουσακάς! **Υπέροχη** και η σπανακόπιτα!
Αμ! Και το σουβλάκι; Δε σου λένω τίποτα! **Υπέροχο** κι αυτό!
Μμμ! **Ωραίος** ο μπακλαβάς! **Ωραία** και η μηλόπιτα!
Ωραίο όμως και το ρυζόγαλλο!

Τα επίθετα παίρνουν το γένος των ουσιαστικών που προσδιορίζουν. Έτσι έχουν τρία γένη, αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο, που έχουν ξεχωριστές καταλήξεις το καθένα.

Οχι! Πάλι
ψώνια!

Λένω να πάρω αυτό τον
μακρύ ροζ φιόγκο, εκείνη τη
μακριά γαλάζια φούστα και αυτό το
μικρό γκρι τσαντάκι για τον γάμο της
Πέπης. Αι Χρειάζομαι κι ένα ζευγάρι
δερμάτινες μπότες για το
γραφείο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους...

Γρήγορα! Πήγαινε τα στο σπίτι με την πράσινη πόρτα και τα ξύλινα παράθυρα. Στο τέλος του μεγάλου δρόμου, στον αριθμό 32. Τα περιμένουν!

Τα επίθετα έχουν τον ίδιο αριθμό και την ίδια πτώση με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.

Τα επίθετα είναι μια μεγάλη οικογένεια. Για να τα ερευνήσω καλύτερα θα τα χωρίσω σε ομάδες.

Οι ομάδες των επιθέτων

-ος, -η, -ο	όμορφος, όμορφη, όμορφο
-ος, -α, -ο	ωραίος, ωραία, ωραίο
-ος, -ια, -ο	μέτριος, μέτρια, μέτριο
-ύς, -ιά, -ύ	βαθύς, βαθιά, βαθύ
-ής, -ιά, -ί	σταχτής, σταχτιά, σταχτί
-ης, -α, -ικο	γκρινιάρης, γκρινιάρα, γκρινιάρικο
-άς/-ης, -ου, -άδικο/ -οúdικο/-ήδικο	υπναράς, υπναρού, υπναράδικο/-οúdικο καβγατζής, καβγατζού, καβγατζήδικο
-ων, -ουσα, -ον	ενδιαφέρων, ενδιαφέρουσα, ενδιαφέρον
-ων/-ονας, -ον	ευγνώμων, ευγνώμων, ευγνώμον
-us, -εία, -ύ	ευθύς, ευθεία, ευθύ
-ης, -ης, -ες	ακριβής, ακριβής, ακριβές
πολύς, πολλή, πολύ	

Ώρα να βρω κι εγώ επίθετα γι' αυτές τις ομάδες.

71 Κλίση επιθέτων

Α. Επίθετα σε -ος, -η/-α, -ο

Είναι τόσο **όμορφος**.
Με μάγεψαν τα μάτια **του όμορφου** Βρασίδα.
Θα συναντήσω **τον όμορφο** Βρασίδα.

Οι όμορφοι άντρες πάντα με γοητεύουν.
Μου αρέσουν τα μάτια **των όμορφων** αντρών.
Θα φύγω μακριά από **τους όμορφους** άντρες.

	Ενικός αριθμός					
Ον.	ο	όμορφος	η	όμορφη	το	όμορφο
Γεν.	του	όμορφου	της	όμορφης	του	όμορφου
Αιτ.	τον	όμορφο	την	όμορφη	το	όμορφο
Κλ.	–	όμορφε	–	όμορφη	–	όμορφο
	Πληθυντικός αριθμός					
Ον.	οι	όμορφοι	οι	όμορφες	τα	όμορφα
Γεν.	των	όμορφων	των	όμορφων	των	όμορφων
Αιτ.	τους	όμορφους	τις	όμορφες	τα	όμορφα
Κλ.	–	όμορφοι	–	όμορφες	–	όμορφα

Έτσι κλίνονται τα:

ελεύθερος, άρρωστος, άσχημος, πράσινος, υπάκουος, έξυπνος, φρόνιμος, ήσυχος, άνετος, ήμερος, επικίνδυνος, χειμωνιάτικος κ.ά.

Είναι τόσο **ωραία** μέρα! Ό,τι πρέπει για ποδόσφαιρο.
 Λίγοι μπορούν να εκτιμήσουν την αξία μιας **ωραίας** μέρας.
 Δύσκολα θα ξαναβρούμε τέτοια **ωραία** μέρα μες στον χειμώνα.

Οι ωραίες μέρες του χειμώνα είναι μετρημένες.
 Μετά, χαλάει ο καιρός και μένουμε με την ανάμνηση
των ωραίων στιγμών της λιακάδας
 και περιμένουμε ξανά **τις ωραίες** μέρες.

Ενικός αριθμός						
Ον.	ο	ωραίος	η	ωραία	το	ωραίο
Γεν.	του	ωραίου	της	ωραίας	του	ωραίου
Αιτ.	τον	ωραίο	την	ωραία	το	ωραίο
Κη.	–	ωραίε	–	ωραία	–	ωραίο
Πληθυντικός αριθμός						
Ον.	οι	ωραίοι	οι	ωραίες	τα	ωραία
Γεν.	των	ωραίων	των	ωραίων	των	ωραίων
Αιτ.	τους	ωραίους	τις	ωραίες	τα	ωραία
Κη.	–	ωραίοι	–	ωραίες	–	ωραία

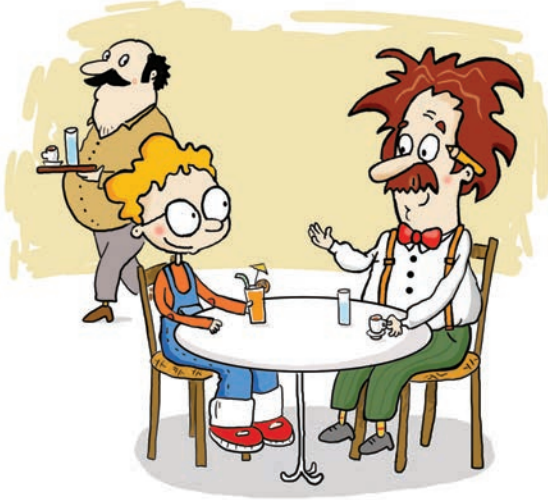
Έτσι κλίνουνται τα:

άγιος, άδειος, γαλάζιος, γελοίος, όρθιος, σιδερένιος, όμοιος, αιώνιος, ασημένιος, βουνίσιος, επιτήδειος κ.ά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 22

Γράφω μια ιστοριούλα με τη φράση «παράξενος κύριος» χρησιμοποιώντας πολλούς διαφορετικούς τύπους αυτής της φράσης.

Β. Επίθετα σε -ος, -ια, -ο

Ο μέτριος καφές είναι το αγαπημένο ρόφημα των Ελλήνων.
Το ψήσιμο **του μέτριου** καφέ είναι τέχνη.
Χωρίς **μέτριο** ελληνικό δεν κυλά η μέρα, ήνευ πολλοί.

Οι μέτριοι καφέδες είναι η σπεσιαλιτέ του κυρ Γιώργη.
Τον ονομάζουν «μάστορα» **των μέτριων** καφέδων.
Κυρ Γιώργη! Άσε για λίγο **τους μέτριους** και πιάσε δύο ψουκούμια!

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο μέτριος	η μέτρια	το μέτριο
Γεν.	του μέτριου	της μέτριας	του μέτριου
Αιτ.	τον μέτριο	τη μέτρια	το μέτριο
Κη.	– μέτριο	– μέτρια	– μέτριο
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι μέτριοι	οι μέτριες	τα μέτρια
Γεν.	των μέτριων	των μέτριων	των μέτριων
Αιτ.	τους μέτριους	τις μέτριες	τα μέτρια
Κη.	– μέτριοι	– μέτριες	– μέτρια

Έτσι κλίνονται τα:

φρέσκος, ελαφρός, γνωστικός, ευγενικός, θηλυκός, ξανθός, κακός, μαλακός, νηστικός, γλυκός κ.ά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 23

Ξαναγράψω τις παρακάτω προτάσεις στο τετράδιό μου χρησιμοποιώντας κατάλληλα επίθετα από το παραλληλόγραμμα, όπως στο παράδειγμα.

βαρύς, ελαφρύς, μακρύς, παχύς, πηλατός, φαρδύς

Συνάντησαν έναν ποταμό. → Συνάντησαν έναν πηλατό ποταμό.

1. Έφαγαν ένα γεύμα.
2. Θα ζωγραφίσω μια αγελάδα.
3. Κουβάλησε τις σακούλες.
4. Αγόρασε ένα πουκάμισο.
5. Θα κάνω ένα ταξίδι.

Δ. Επίθετα σε -ής, -ιά, -ί

Ένας **σταχτής** σκύλος μπήκε στην αυλή μας.
Το πόδι **του σταχτή** σκύλου είναι πηλωμένο.
Κάποιος έχασε **τον σταχτή** σκύλο του.

Οι σταχτιοί σκύλοι δεν είναι σπάνιοι.
Το χρώμα **των σταχτιών** σκύλων τους ξεχωρίζει.
Οι φίλοι μου θέλουν κι αυτοί να έχουν **σταχτιούς** σκύλους.

	Ενικός αριθμός					
Ον.	ο	σταχτής	η	σταχτιά	το	σταχτί
Γεν.	του	σταχτή / του σταχτιού	της	σταχτιάς	του	σταχτιού
Αιτ.	τον	σταχτή	τη	σταχτιά	το	σταχτί
Κλ.	–	σταχτή	–	σταχτιά	–	σταχτί
	Πληθυντικός αριθμός					
Ον.	οι	σταχτιοί	οι	σταχτιές	τα	σταχτιά
Γεν.	των	σταχτιών	των	σταχτιών	των	σταχτιών
Αιτ.	τους	σταχτιούς	τις	σταχτιές	τα	σταχτιά
Κλ.	–	σταχτιοί	–	σταχτιές	–	σταχτιά

Έτσι κλίνονται τα: βυσσιλής, θαλασσής, καφετής, κεραμιδής, τριανταφυλλής, χρυσαφής κ.ά.

Μερικά επίθετα σε **-ns** σχηματίζουν και άκλιτο τύπο σε **-ί**:
π.χ. η πορτοκαλί φούστα, ο βυσσινί τοίχος

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 24

Αντιγράφω τις παρακάτω προτάσεις στο τετράδιό μου συμπληρώνοντας τις σωστές καταλήξεις των επιθέτων.

Η Ελένη φοράει πάντα μια θαλασσ..ιά.. κορδέλα στα μαλλιά.

Αγόρασα ένα σταχτ.... αυτοκίνητο.
 Μερικά σκυλιά είναι καφετ....
 Μου χάρισε μια πορτοκαλι... γραβάτα.
 Θα πάρω ένα τριανταφυλλ... φόρεμα.

Ε. Επίθετα σε -ης, -α, -ικο

Ο ξάδερφός μου, που είναι πέντε χρονών, είναι **γκρινιάρης**.
 Η συνήθεια **του γκρινιάρη** είναι να γκρινιάζει συνέχεια.
 Κανένα παιδί δε θέλει να παίξει με τον ξάδερφό μου **τον γκρινιάρη**.

Οι γκρινιάρηδες κάνουν και τη δική τους ζωή δύσκολη.
 Η συνήθεια **των γκρινιάρηδων** να γκρινιάζουν με το παραμικρό είναι ενοχλητική.
 Γι' αυτό κι εγώ αποφεύγω **τους γκρινιάρηδες**.

Ενικός αριθμός						
Ον.	ο	γκρινιάρης	η	γκρινιάρα	το	γκρινιάρικο
Γεν.	του	γκρινιάρη	της	γκρινιάρας	του	γκρινιάρικου
Αιτ.	τον	γκρινιάρη	την	γκρινιάρα	το	γκρινιάρικο
Κλ.	–	γκρινιάρη	–	γκρινιάρα	–	γκρινιάρικο
Πληθυντικός αριθμός						
Ον.	οι	γκρινιάρηδες	οι	γκρινιάρες	τα	γκρινιάρικα
Γεν.	των	γκρινιάρηδων	–		των	γκρινιάρικων
Αιτ.	τους	γκρινιάρηδες	τις	γκρινιάρες	τα	γκρινιάρικα
Κλ.	–	γκρινιάρηδες	–	γκρινιάρες	–	γκρινιάρικα

Έτσι κλίνονται τα:

τεμπέλης, τσιγκούνης, ζηλιάρης, κλαψιάρης, πεισματάρης, φοβητσιάρης, κοντούλης, μικρούλης, φτωχούλης, κουσομπόλης κ.ά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 25

Παίρνω κομματάκια από το παραλληλόγραμμο και το τετράγωνο και σχηματίζω όσες λέξεις μπορώ.

κοντο-
μακρυ-
μακρο-
ψηλο-
κουτσο-
ανοιχτο-
ξανθο-
σγουρο-

-ηλαίμης
-μάηλης
-μάτης
-μύτης
-πόδης
-φρύδης
-χέρης

ΣΤ. Επίθετα σε -άς/ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο

Ο αδελφός μου είναι **υπναράς**.
Ο ύπνος είναι η απόλαυση **του υπναρά**.
Είναι δύσκολο να ξυπνήσεις **τον υπναρά**.

Οι υπναράδες κοιμούνται συνέχεια.
Τα όνειρα **των υπναράδων** είναι γλυκά.
Τους βαρέθηκα **τους υπναράδες!**

Ενικός αριθμός						
Ον.	ο	υπναράς	η	υπναρού	το	υπναράδικο
Γεν.	του	υπναρά	της	υπναρούς	του	υπναράδικου
Αιτ.	τον	υπναρά	την	υπναρού	το	υπναράδικο
Κλ.	-	υπναρά	-	υπναρού	-	υπναράδικο
Πληθυντικός αριθμός						
Ον.	οι	υπναράδες	οι	υπναρούδες	τα	υπναράδικα
Γεν.	των	υπναράδων	των	υπναρούδων	των	υπναράδικων
Αιτ.	τους	υπναράδες	τις	υπναρούδες	τα	υπναράδικα
Κλ.	-	υπναράδες	-	υπναρούδες	-	υπναράδικα

Έτσι κλίνονται τα:

σε **-άς**: παραμυθάς, φαγάς, ποδηλαγός, κοιμητάς, φωνακλής, λογάς κ.ά.
σε **-ής**: μερακλής, μεπιαλής, καβγατζής κ.ά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους...

Ζ. Επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον και σε -ων/-ονας, -ον

Βρήκα και ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα επίθετα!
Προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής.

Ενικός αριθμός						
Ον.	ο	ενδιαφέρων	η	ενδιαφέρουσα	το	ενδιαφέρον
Γεν.	του	ενδιαφέροντος	της	ενδιαφέρουσας	του	ενδιαφέροντος
Αιτ.	τον	ενδιαφέροντα	την	ενδιαφέρουσα	το	ενδιαφέρον
Κη.	–		–		–	
Πληθυντικός αριθμός						
Ον.	οι	ενδιαφέροντες	οι	ενδιαφέρουσες	τα	ενδιαφέροντα
Γεν.	των	ενδιαφερόντων	των	ενδιαφερουσών	των	ενδιαφερόντων
Αιτ.	τους	ενδιαφέροντες	τις	ενδιαφέρουσες	τα	ενδιαφέροντα
Κη.	–		–		–	

Έτσι κλίνονται: πρωτεύων, δευτερεύων, μέλλων, εποπτεύων, υπάρχων, φλέγων, επείγων κ.ά.

Ενικός αριθμός						
Ον.	ο	ευγνώμων/-ονας	η	ευγνώμων	το	ευγνώμον
Γεν.	του	ευγνώμονος/-ονα	της	ευγνώμονος	του	ευγνώμονος
Αιτ.	τον	ευγνώμονα	την	ευγνώμονα	το	ευγνώμον
Κη.	–		–		–	
Πληθυντικός αριθμός						
Ον.	οι	ευγνώμονες	οι	ευγνώμονες	τα	ευγνώμονα
Γεν.	των	ευγνώμόνων	των	ευγνώμόνων	των	ευγνώμόνων
Αιτ.	τους	ευγνώμονες	τις	ευγνώμονες	τα	ευγνώμονα
Κη.	–		–		–	

Έτσι κλίνονται: δαισιδαίμων, αγνώμων, αηλιόφρων

Η. Επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ και σε -ης, -ες

Βρήκα κι άλλα επίθετα! Κι αυτά σχηματίζονται όπως στα αρχαία ελληνικά.

Ενικός αριθμός						
Ον.	ο	ευθύς	η	ευθεία	το	ευθύ
Γεν.	του	ευθέος	της	ευθείας	του	ευθέος
Αιτ.	τον	ευθύ	την	ευθεία	το	ευθύ
Κῆ.	–	ευθύ	–	ευθεία	–	ευθύ
Πληθυντικός αριθμός						
Ον.	οι	ευθείς	οι	ευθείες	τα	ευθέα
Γεν.	των	ευθέων	των	ευθειών	των	ευθέων
Αιτ.	τους	ευθείς	τις	ευθείες	τα	ευθέα
Κῆ.	–	ευθείς	–	ευθείες	–	ευθέα

Έτσι κλίνονται τα: βραχύς, αμβλύς, ευρύς, οξύς, ταχύς, δριμύς, θρασύς κ.ά.

Συνήθως, όμως, τα χρησιμοποιούμε σε ορισμένες εκφράσεις όπως:

αμβλεία γωνία
η ταχεία (αμαξοστοιχία)
βραχεία κύματα
ευθεία γραμμή
οξεία πνευμονία
ευρείας κατανάλωσης κ.ά.

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο/η	ακριβής	το ακριβές
Γεν.	του/της	ακριβούς	του ακριβούς
Αιτ.	τον/την	ακριβή	το ακριβές
Κῆ.	–	–	–
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι	ακριβείς	τα ακριβή
Γεν.	των	ακριβών	των ακριβών
Αιτ.	τους/τις	ακριβείς	τα ακριβή
Κῆ.	–	–	–

Μερικοί ομιλητές σχηματίζουν τη γενική ενικού του αρσενικού σε -η (π.χ. του ακριβή) στον καθημερινό λόγο.

Έτσι κλίνονται τα:

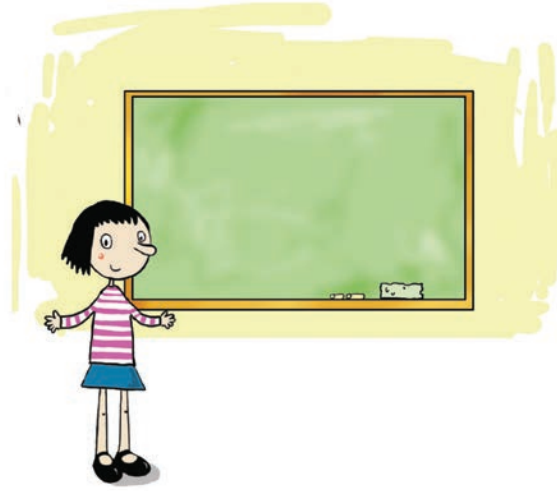
ευγενής, ασθενής, δημοφιλής, συνεχής, επιεικής, επιμελής, διεθνής, ελώδης κ.ά.

Θ. Το επίθετο πολύς

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γεν.	του πολύ / του πολλού	της πολλής	του πολύ / του πολλού
Αιτ.	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κῆ.	–	–	–
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γεν.	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτ.	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κῆ.	–	–	–

Έχω βρει κι ένα τέχνασμα για να θυμάμαι με πόσα λ γράφω τους τύπους αυτού του επιθέτου! Το γράφω με ένα λ όταν αμέσως μετά ακολουθεί υ: πολύς - πολύ
 Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις το γράφω με δύο λ: πολλού - πολλές - πολλά - πολλών κτλ.

72 Άκλιτα επίθετα

Υπάρχουν μερικά επίθετα, κυρίως δάνεια από άλλες γλώσσες, τα οποία είναι άκλιτα. Τα επίθετα αυτά έχουν μόνο έναν τύπο για όλα τα γένη και όλες τις πτώσεις ενικού και πληθυντικού:

γκρι, καφέ, μπλε, ροζ, μοβ, μπες

Τι θα θυμάμαι για... τα επίθετα

1. Τα επίθετα μας δίνουν πληροφορίες για την ποιότητα ή την ιδιότητα των ουσιαστικών.
2. Τα επίθετα είναι πολύ χρήσιμα, γιατί μας βοηθούν να περιγράψουμε με λεπτομέρεια το ουσιαστικό και να καταλάβουμε καλύτερα για **ποιο ακριβώς** πράγμα μιλάμε.
Π.χ. Όχι αυτή! Τη **μεγάλη** πετσέτα δώσε μου.
2. Τα επίθετα παίρνουν κάθε φορά το γένος, τον αριθμό και την πτώση των ουσιαστικών που συνοδεύουν, γιατί πρέπει πάντα να συμφωνούν μαζί τους:
ένας ευγενικός κύριος
τον ευγενικό κύριο
δύο ευγενικοί κύριοι
η ευγενική κυρία
4. Ο τόνος των επιθέτων σχεδόν πάντα παραμένει στην ίδια συλλαβή σε όλες τις πτώσεις, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στα ουσιαστικά (εξαιρούνται τα επίθετα που κλίνονται σύμφωνα με τύπους της αρχαίας ελληνικής, βλ. ενότητες 7.1 Ζ και 7.1 Η).

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Γράφω σε:

- **-αίος:** ακμαίος, γενναίος κ.ά. Εξαίρεση: νέος
- **-λήος:** ρωμαλήος κ.ά. Εξαίρεση: κεφαλήος
- **-τέος:** διαιρετέος κ.ά.
- **-είος:** αστείος, λείος κ.ά. Εξαίρεση: κρύος, γελοίος
- **-ηρός:** ανθηρός, ζωηρός κ.ά. Εξαίρεση: ισχυρός, αημιρός, γηαφυρός, οχυρός
- **-ικός:** ευγενικός, γνωστικός κ.ά. Εξαίρεση: θηλυκός, δανεικός
- **-ιμος:** χρήσιμος, νόμιμος κ.ά. Εξαίρεση: διάσημος, άσχημος, έτοιμος, έρημος, πρόθυμος, περίφημος κ.ά.
- **-ινός:** αντικρινός, βραδινός κ.ά. Εξαίρεση: ελλεινός, σκοτεινός, ταπεινός, υγιεινός, φωτεινός
- **-ινος:** μάλλινος, ξύλινος κ.ά.
- **-ιος:** άγιος, ουράνιος κ.ά.
Εξαίρεση: όσα παράγονται από κύρια ονόματα προσώπων: πυθαγόρειος, αχιλλήλειος, επικούρειος κ.ά.
Επίσης εξαιρούνται: γυναικείος, αντρίκειος, άδειος, βόρειος, επίγειος, όμοιος, τέλειος κ.ά.
- **-ίσιος:** βουνίσιος, παλικαρίσιος κ.ά. Εξαίρεση: γνήσιος, ημερήσιος, Ιθακήσιος (εθνικά)
- **-ωπός:** αγριωπός, πρασινωπός κ.ά.
- **-ωτός:** θοηλωτός, φουντωτός κ.ά.

Β. Συγκριτικός βαθμός

γρήγορος	ψηλή	ακριβό
		
<p>Ο λαγός είναι γρηγορότερος από τον σκαντζόχοιρο. Ο λαγός είναι πιο γρήγορος από τον σκαντζόχοιρο.</p>	<p>Η Ελένη είναι ψηλότερη από τη Σοφία. Η Ελένη είναι πιο ψηλή από τη Σοφία.</p>	<p>Το σπορ αυτοκίνητο είναι ακριβότερο από το τζιπ. Το σπορ αυτοκίνητο είναι πιο ακριβό από το τζιπ.</p>

Επίθετα **συγκριτικού βαθμού** λέγονται τα επίθετα που φανερώνουν ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο.

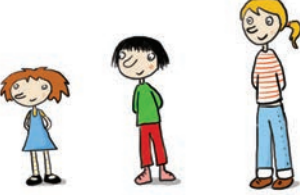

Ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με δύο τρόπους:

Θετικός βαθμός ουδετέρου + -τερος
πιο + θετικός βαθμός

(ομορφότερος, μακρύτερος, ευγενέστερος)
(πιο όμορφος, πιο μακρύτες, πιο ευγενής)

Γ. Υπερθετικός βαθμός

Σχετικός υπερθετικός βαθμός

γρήγορος	ψηλή	ακριβό
		
<p>Ο λαγός είναι ο γρηγορότερος από όλους. Ο λαγός είναι ο πιο γρήγορος από όλους.</p>	<p>Η Ελένη είναι η ψηλότερη από όλα τα κορίτσια. Η Ελένη είναι η πιο ψηλή από όλα τα κορίτσια.</p>	<p>Το σπορ αυτοκίνητο είναι το ακριβότερο από όλα τα αυτοκίνητα. Το σπορ αυτοκίνητο είναι το πιο ακριβό από όλα τα αυτοκίνητα.</p>

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους...

Κοίτα, τώρα, πώς σχηματίζουμε τον σχετικό υπερθετικό:

Συγκριτικός		Σχετικός υπερθετικός
ομορφότερος	→	ο ομορφότερος
πιο όμορφος	→	ο πιο όμορφος
μακρύτερος	→	ο μακρύτερος
πιο μακρύν	→	ο πιο μακρύν
ευγενέστερος	→	ο ευγενέστερος
πιο ευγενής	→	ο πιο ευγενής

Ο **σχετικός υπερθετικός βαθμός** ενός επιθέτου δηλώνει ότι το ουσιαστικό που συνοδεύει έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό **από όλα τα άλλα** όμοιά του.

Ο σχετικός υπερθετικός σχηματίζεται ως εξής:

άρθρο + συγκριτικός βαθμός (ο ομορφότερος, ο μακρύτερος, ο ευγενέστερος)
(ο πιο όμορφος, ο πιο μακρύν, ο πιο ευγενής)

Απόλυτος υπερθετικός βαθμός

<p>Ο ταχυδακτυλουργός είναι ταχύτατος στις κινήσεις του.</p>	<p>Πήρα μια κομψότατη γραβάτα.</p>	<p>Αγόρασε ένα ωραιότατο γατάκι.</p>

Να όμως και μια άλλη περίπτωση. Γνώμη... χωρίς σύγκριση!

Ο **απόλυτος υπερθετικός βαθμός** δηλώνει ότι το ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε πολύ μεγάλο βαθμό, **χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλα**.

Ο απόλυτος υπερθετικός σχηματίζεται με δύο τρόπους:

θετικός βαθμός ουδετέρου + -τατος (ομορφότατος, μακρύτατος, ευγενέστατος)
πολύ + θετικός βαθμός (πολύ όμορφος, πολύ μακρύν, πολύ ευγενής)

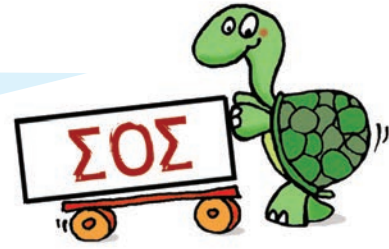
Γ. Εξαιρέσεις στα παραθετικά

Κάθε κανόνας, όμως, έχει και τις εξαιρέσεις του!
Πρόσεξε τι γίνεται με ορισμένα επίθετα.

Μερικά παραθετικά δεν έχουν θετικό βαθμό!

κατώτερος κατώτατος
ανώτερος ανώτατος

Μερικά άλλα δεν έχουν ούτε θετικό ούτε υπερθετικό:
προτιμότερος, προγενέστερος, μεταγενέστερος

χάρτινο καπέλο κι άλλο χάρτινο καπέλο τρία χάρτινα καπέλα	εξωγήινο πηλάσμα κι άλλο εξωγήινο πηλάσμα πολλά εξωγήινα πηλάσματα	σημερινή εφημερίδα κι άλλη σημερινή εφημερίδα τρεις σημερινές εφημερίδες

Ορισμένα επίθετα δε σχηματίζουν καθόλου παραθετικά!

Ανώμαλα παραθετικά

καλός	καλύτερος	άριστος
κακός	χειρότερος	–
πολύς	περισσότερος (πιότερος)	–
λίγος	λιγότερος	ελάχιστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
μικρός	μικρότερος	ελάχιστος

Μερικά παραθετικά επιθέτων είναι **ελλειπτικά**, δηλαδή δεν έχουν θετικό βαθμό ή δεν έχουν και έναν ακόμη από τους δύο άλλους βαθμούς.

Υπάρχουν και μερικά επίθετα (που φανερώνουν ύλη, καταγωγή, τόπο/χρόνο ή κατάσταση που δεν αλλιάζει) τα οποία **δε σχηματίζουν παραθετικά** καθόλου.

Τέλος, υπάρχει και μια ομάδα επιθέτων που σχηματίζουν τα μονολεκτικά παραθετικά τους από διαφορετικό θέμα ή με τρόπο διαφορετικό από τα άλλα. Τα παραθετικά αυτά λέγονται **ανώμαλα**.

Τι θα θυμάμαι για... τα παραθετικά των επιθέτων

Τα επίθετα έχουν βαθμούς:

1. **θετικός βαθμός**
ωραίος, -α, -ο
2. **συγκριτικός βαθμός**
πιο + θετικός: πιο ωραίος, -α, -ο
ουδέτερο θετικού βαθμού + -τερος, -η, -ο:
ωραιότερος, -η, -ο
3. **υπερθετικός βαθμός**
 - α) **σχετικός υπερθετικός**
άρθρο + συγκριτικός:
ο ωραιότερος, η ωραιότερη, το ωραιότερο
ο πιο ωραίος, η πιο ωραία, το πιο ωραίο
 - β) **απόλυτος υπερθετικός**
ουδέτερο θετικού βαθμού + -τατος: ωραιότατος, -η, -ο
πολύ + θετικός βαθμός: πολύ ωραίος, -α, -ο

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Γράφω με:

- **-ο:** -ότερος, -ότατος (*ωραίος, ωραιότερος, ωραιότατος*)
- **-ω:** -ώτερος, -ώτατος: όσα παραθετικά προέρχονται από τοπικά επιρρήματα σε -ω (*ανώτερος, ανώτατος*)
- **-υ:** -ύτερος, -ύτατος (*ταχύτερος, ταχύτατος*)

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Μιλώ για ανθρώπους, ζώα, πράγματα και καταστάσεις με άλλο τρόπο

Οι αντωνυμίες

Ξέρει κανείς
ποιος κέρδισε
φέτος το
βραβείο
«Γνώση»;

Με λίγα λόγια
μπορεί να το
αγοράσει όποιος
θέλει!

Κι εγώ αγαπάω
τις σπασοκεφαλίες!
Νομίζω πως όλοι τις
αγαπάνε!

Ένας ερευνητής αλλιώςτικος από τους άλλους

ΒΟΛΟΣ

Ένας από τους σπουδαιότερους ερευνητές του αιώνα ζει ανάμεσά μας. **Ο συμπολίτης μας Βρασίδης Αναγνώστου** είναι ο φειτός κάτοχος του βραβείου «Γνώση» με αφορμή το νέο βιβλίο του.

Το βιβλίο **του ερευνητή**, με τίτλο «Ψάξε ψάξε μπορεί να το βρεις», απευθύνεται σε όλους τους αναγνώστες: **μεγάλους** και **παιδιά**, **επιστήμονες** και **μη**, **φανατικούς αναγνώστες** και **αναγνώστες** του Σαββατοκύριακου.

Όταν τον ρωτήσαμε πώς ξεκίνησε την έρευνα, ο κ. Βρασίδης μάς είπε: «Μικρός είχα ένα σωρό απορίες. Βλέπετε, **τα παιδιά** αγαπάνε τις σπασοκεφαλίες, αλλήλ δεν μπορούσα να τις λύσω εύκολα. Μια μέρα λοιπόν κοιτάχτηκα στον καθρέφτη και είπα: «**Βρασίδα**, αυτή είναι η δουλειά σου από δω και πέρα, να βρεις απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις σου».

Μα αυτός
είναι ο θεός
μου!

Οπωσδήποτε
θα αγοράσω το
βιβλίο του!

Βρε κακό με
αυτόν τον άνθρωπο!
Ώρες ώρες μιλάει με
τον εαυτό του!

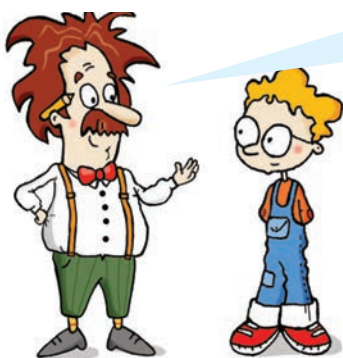
ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ → Είναι κλιτές λέξεις που αντικαθιστούν ονοματικές φράσεις (βλ. ενότητα 16.2 Α) και κάνουν την ίδια «δουλειά» με αυτές.

Ας δούμε πόσο πιο απλό είναι το κείμενο **2**, στο οποίο χρησιμοποιώ αντωνυμίες στη θέση ορισμένων ονοματικών φράσεων του κειμένου **1**.

1. Ο Νίκος άρχισε να εκνευρίζει **τη Σοφία**. Δεν καταλαβαίνω τι περίμενε να πει **του Νίκου**. Στο κάτω κάτω **η Σοφία** είχε φτιάξει το ποδήλατο **του Νίκου**, είχε αρχίσει να τακτοποιεί για χάρη **του Νίκου** τα ράφια και αφιέρωνε ένα μεγάλο μέρος της μέρας **της Σοφίας** απαντώντας στις επιστολές **του Νίκου**. Δεν ξέρω γιατί δεν ήταν φιλικός με **τη Σοφία**, αλλά θα ήταν καλύτερα να τα βάλει με **τον Νίκο**, πριν μιλήσει **στη Σοφία** έτσι.

2. Ο Νίκος άρχισε να **την** εκνευρίζει. Δεν καταλαβαίνω τι περίμενε να **του** πει. Στο κάτω κάτω **εκείνη** είχε φτιάξει το ποδήλατό **του**, είχε αρχίσει να **του** τακτοποιεί τα ράφια και αφιέρωνε ένα μεγάλο μέρος της μέρας **της** απαντώντας στις επιστολές **του**. Δεν ήξερε γιατί δεν ήταν φιλικός μαζί **της**, αλλά θα ήταν καλύτερα να τα βάλει με **τον εαυτό του**, πριν **της** μιλήσει έτσι.

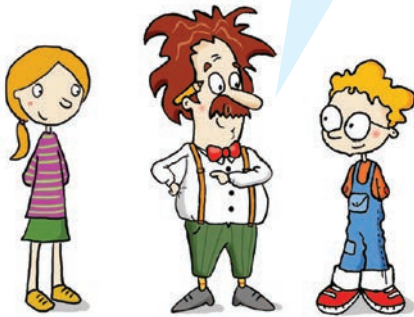
Οι αντωνυμίες δίνουν στον λόγο μας συντομία και σαφήνεια. Μας βοηθούν να μιλάμε πιο εύκολα για πρόσωπα και πράγματα χωρίς να τα επαναλαμβάνουμε συνέχεια!

Τι πρέπει να ξέρουμε για τις αντωνυμίες;

- Οι αντωνυμίες χρησιμοποιούνται στη θέση ονοματικών φράσεων.
- Οι αντωνυμίες δε σχηματίζουν κλητική.

8.1 Προσωπικές αντωνυμίες

Χρησιμοποιούμε τις **προσωπικές αντωνυμίες** όταν θέλουμε να μιλήσουμε για τα τρία πρόσωπα που είναι δυνατόν να μας απασχολούν σε μια συζήτηση, δηλαδή για εμένα (πρώτο πρόσωπο), για εσένα (δεύτερο πρόσωπο) και για κάποιον άλλο (τρίτο πρόσωπο).

Έχουν δυνατούς τύπους.

Α' πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ον.	εγώ	εμείς
Γεν.	εμένα	εμάς
Αιτ.	εμένα	εμάς

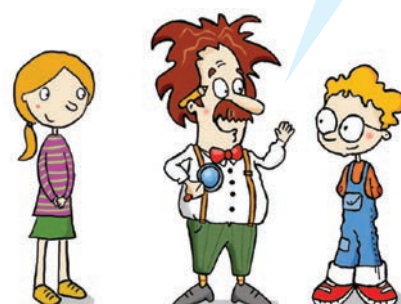
Β' πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ον.	εσύ	εσείς
Γεν.	εσένα	εσάς
Αιτ.	εσένα	εσάς

Γ' πρόσωπο						
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	αυτός	αυτή	αυτό	αυτοί	αυτές	αυτά
Γεν.	αυτού	αυτής	αυτού	αυτών	αυτών	αυτών
Αιτ.	αυτόν	αυτή(ν)	αυτό	αυτούς	αυτές	αυτά

Α' πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Γεν.	μου	μας
Αιτ.	με	μας

Έχουν και αδύνατους τύπους, μονοσύλλαβους και άτονους.

Β' πρόσωπο		
	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Γεν.	σου	σας
Αιτ.	σε	σας

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα... με άλλο τρόπο

Γ' πρόσωπο						
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τος	τη	το	τοι	τες	τα
Γεν.	του	της	του	τους	τους	τους
Αιτ.	τον	τη(ν)	το	τους	τις/τες	τα

Μόνο στις εκφράσεις: «Να τος», «Να τη», «Να το», «Να τοι», «Να τες», «Να τα»

Συνήθως, η ονομαστική της προσωπικής αντωνυμίας δε χρησιμοποιείται.

(Εγώ) τρώω μακαρόνια.
(Εσύ) τρως μακαρόνια.
(Αυτός) τρώει μακαρόνια.

(Εμείς) τρώμε μακαρόνια.
(Εσείς) τρώτε μακαρόνια.
(Αυτοί) τρώνε μακαρόνια.

Καταλαβαίνουμε το πρόσωπο από τις καταλήξεις του ρήματος, άρα είναι περιττό να χρησιμοποιήσουμε και την προσωπική αντωνυμία. Την προσωπική αντωνυμία σε ονομαστική, λοιπόν, τη χρησιμοποιούμε μόνο για να τονίσουμε ποιος έκανε την πράξη που δηλώνει το ρήμα:

- **Εγώ** έφαγα τα μακαρόνια, όχι η Μαρία.
- Πέτρο, **εσύ** πρέπει να ξεκαθαρίσεις τι θα κάνεις από εδώ και πέρα και όχι οι γονείς σου.

8.2 Κτητικές αντωνυμίες

- Δώσε μου πίσω το βιβλίο **μου**!
- Το βιβλίο **μας**, θέλεις να πεις...
- Όχι, **δικό μου** είναι.

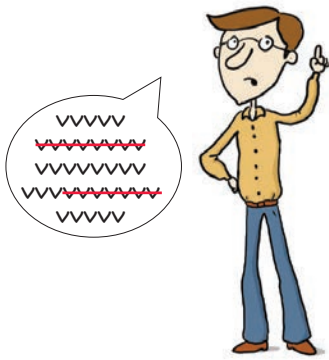

Κτητικές αντωνυμίες είναι οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών στη γενική.

- Χρησιμοποιούμε τις κτητικές αντωνυμίες για να δηλώσουμε σε ποιον ανήκει κάποιο πράγμα.
- Επίσης, κυρίως όταν θέλουμε να δώσουμε έμφαση, χρησιμοποιούμε την αντωνυμία **δικός, -ή, -ό μου** (δικός, -ή, -ό + γενική του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας).

8.3 Αυτοπαθείς αντωνυμίες

Πρέπει να προσέχουμε μη μας χτυπήσει γυρίζοντας. Δεν ξέρεις πόσες φορές έχω τραυματίσει τον εαυτό μου με αυτό το μπουόμερανγκ.

Ο δάσκαλος διορθώνει τον εαυτό του.

Η Τζένη καμαρώνει τον εαυτό της.

Το χελωνάκι φροντίζει τον εαυτό του.

Οι **αυτοπαθείς αντωνυμίες** μάς δείχνουν ότι το ίδιο πρόσωπο ενεργεί αηλλά και δέχεται την ενέργεια του ρήματος.

Η αντωνυμία ο **εαυτός μου** σχηματίζει και τα τρία πρόσωπα στους δύο αριθμούς:

	Ενικός αριθμός		
	Α' πρόσωπο	Β' πρόσωπο	Γ' πρόσωπο
Ον.	ο εαυτός μου	ο εαυτός σου	ο εαυτός του/της
Γεν.	του εαυτού μου	του εαυτού σου	του εαυτού του/της
Αιτ.	τον εαυτό μου	τον εαυτό σου	τον εαυτό του/της

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Μιλώ για ανθρώπους, ζώα... με άλλο τρόπο

	Πληθυντικός αριθμός		
	Α' πρόσωπο	Β' πρόσωπο	Γ' πρόσωπο
Ον.	ο εαυτός μας	ο εαυτός σας	ο εαυτός τους
Γεν.	του εαυτού μας / των εαυτών μας	του εαυτού σας / των εαυτών σας	του εαυτού τους / των εαυτών τους
Αιτ.	τον εαυτό μας / τους εαυτούς μας	τον εαυτό σας / τους εαυτούς σας	τον εαυτό τους / τους εαυτούς τους

Μερικές φορές, η αυτοπάθεια δηλώνεται με την επιλογή του κατάλληλου ρήματος στην παθητική φωνή.

Π.χ. *χτενίζω τον εαυτό μου = χτενίζομαι*

8.4 Οριστικές αντωνυμίες

«Ο Επιθεωρητής ήθελε να εξιχνιάσει **ο ίδιος** το μυστήριο. Τι κι αν οι συνεργάτες του τον διαβεβαίωναν ότι η λύση βρισκόταν στα αποτυπώ-

ματα των συνεργών του δράστη. Εκείνος πίστευε ότι ο περιβόητος κακοποιός Ξυνίδης δρούσε **μόνος του**, χωρίς τη βοήθεια τρίτων».

Η φράση **ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο** και το επίθετο **μόνος, μόνη, μόνο** χρησιμοποιούνται ως **οριστικές αντωνυμίες**. Δείχνουν δηλαδή ότι κάποιο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα ξεχωρίζει από άλλα πρόσωπα, ζώα ή πράγματα του είδους του.

Το *ίδιος* κλίνεται κατά τα επίθετα σε -ος, -α, -ο, ενώ το *μόνος* κλίνεται κατά τα επίθετα σε -ος, -η, -ο (και συνοδεύεται από τη γενική του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας).

85

Δεικτικές αντωνυμίες

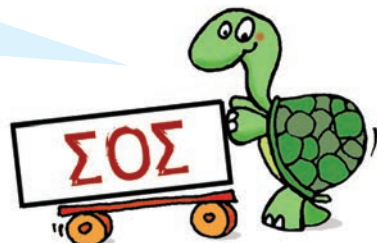

Οι αντωνυμίες **αυτός, -ή, -ό, τούτος, -η, -ο, εκείνος, -η, -ο** λέγονται **δεικτικές αντωνυμίες**. Τις χρησιμοποιούμε συνήθως για να δείξουμε πρόσωπα, ζώα ή πράγματα τα οποία είναι κοντά μας ή στα οποία αναφερθήκαμε λίγο πριν.

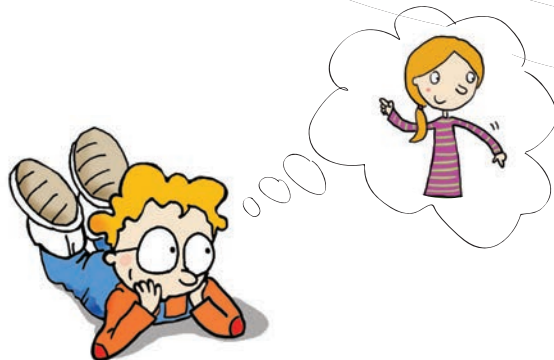

Ε, λοιπόν, ξέρω δύο πράγματα. Πρώτον, ότι το φως ταξιδεύει με ταχύτητα 300 χιλιάδων χιλιομέτρων το δευτερόλεπτο! Τόσο γρήγορα. Ξέρω ακόμα ότι χρησιμοποιώ τη δεικτική αντωνυμία **αυτός, -ή, -ό** και **τούτος, -η, -ο** για να αναφερθώ σε πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά, ενώ κρατώ τη δεικτική αντωνυμία **εκείνος, -η, -ο** για πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά μου.

Δεικτικές αντωνυμίες επίσης είναι και τα **τέτοιος, -α, -ο** και **τόσος, -η, -ο**.

8.6 Αναφορικές αντωνυμίες

Ο Ορέστης σκέφτεται την κοπέλα.

Η κοπέλα χόρευε στο πάρτι.

Ο Ορέστης σκέφτεται την κοπέλα

η οποία / που

χόρευε στο πάρτι.

Οι **αναφορικές αντωνυμίες** συνδέουν τη δευτερεύουσα πρόταση με μια άλλη λέξη στην οποία αναφέρεται η πρόταση.

Ως αναφορικά στοιχεία χρησιμοποιούμε:

- Το άκλιτο **που**
- Το κλιτό **ο οποίος, η οποία, το οποίο**

Μερικά είδη αναφορικών προτάσεων ξεκινούν και με τις αντωνυμίες:

όποιος, -α, -ο
όσος, -η, -ο
ό,τι

Οι διαφορές με τον ειδικό σύνδεσμο **ότι** (ενότητα 14) είναι πως το αναφορικό **ό,τι**:

- α. Παίρνει υποδιαστολή.
- β. Μπορεί να αντικατασταθεί από το *οτιδήποτε*.

Ο Νίκος είπε **ότι** θα πάει στο θέατρο αύριο.

(ειδικό)

Η Μάρθα θυμάται **ό,τι** τη συμφέρει.

(αναφορικό)

(Δηλαδή: Η Μάρθα θυμάται οτιδήποτε τη συμφέρει.)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 26

Ξεχωρίζω την αναφορική αντωνυμία **ό,τι** από τον ειδικό σύνδεσμο **ότι** συμπληρώνοντας σωστά τις παρακάτω προτάσεις.

1. Μερικές φορές ο Γιάννης κάνει _____ του κατέβει.
2. _____ και να της πεις, εκείνη έχει επιλέξει τον δρόμο της.
3. _____ ο μαθητής πρέπει να διαβάσει, το ξέρουν όλοι.
4. Ο καθηγητής μάς εξήγησε _____ ο καθένας μπορούσε να πάρει μαζί του στην εκδρομή _____ μπορούσε να κουβαλήσει και τίποτα παραπάνω.
5. Το εργαστήριο του Βρασίδα έχει _____ βάζει ο νους του ανθρώπου.
6. Όταν έχω τις κακές μου, ξέρω _____ και να κάνω θα μου πάνε όλα στραβά.

8.7 Ερωτηματικές αντωνυμίες

Μπερδεύτηκα! **Ποιος** το έγραψε αυτό το βιβλίο και **τι** εννοεί; Η υπόθεσή του είναι βαρετή και σε ορισμένα σημεία δεν το καταλαβαίνω καθόλου. Ίσως, αν διαβάσω λίγο παραπάνω, να καταλάβω **ποιος** είναι ο δράστης και **πόσοι** είναι πραγματικά οι συνεργοί του.

Ο ερωτηματικές αντωνυμίες είναι τρεις:

ποιος - ποια - ποιο

Κλίνεται όπως τα επίθετα σε **-ος, -α, -ο**, αλλά στην αιτιατική του αρσενικού γένους σχηματίζει και τύπο **ποιον**. Προσοχή! Η αντωνυμία αυτή δεν τονίζεται!

τι

Άκλιτο - Δεν τονίζεται.

πόσος - πόση - πόσο

Κλίνεται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο**.

Η αντωνυμία **ποιος - ποια - ποιο**

σχηματίζει στη γενική και τους τύπους:

- **ποιανού - ποιανής - ποιανού** (ενικός)
ποιανών (πληθυντικός)
- Μερικές φορές όμως χρησιμοποιείται και για τα τρία γένη η αντωνυμία **τίνος**.

8.8 Αόριστες αντωνυμίες

Τι παράξενη πόλη το Λονδίνο! Δεν μπορείς να δεις τη μύτη σου από την ομίχλη. Γεμάτο κόσμο, όμως. **Κάποιοι** πηγαίνουν γρήγορα στις δουλειές τους. **Άλλοι** χαζεύουν τις βιτρίνες, γεμάτες ακριβά ρούχα. **Κάμποσοι** συζητάνε με φίλους και σχολιάζουν το **καθετί**. **Μερικοί** άλλοι γευματίζουν σε εστιατόρια. Α! Κι **ένας** παρατηρεί με το στόμα ανοιχτό. ΕΓΩ!

Αυτές οι αντωνυμίες λέγονται **αόριστες**, επειδή δεν ορίζουν ακριβώς για ποιον άνθρωπο, ποιο ζώο ή ποιο πράγμα μιλάμε.

ένας – μία – ένα
κάποιος – κάποια – κάποιο
κάθε, καθένας – καθεμιά (καθεμία) – καθένα
ο τάδε
ο δείνα
κανένας (κανείς) – καμία (καμιά) – κανένα
καθετί
τίποτα (τίποτε)
μερικοί – μερικές – μερικά
άλλος – άλληνη – άλλοη
κάμποσος – κάμποση – κάμποσο

Τι θα θυμάμαι για... τις αντωνυμίες

1. Οι αντωνυμίες αντικαθιστούν ονοματικές φράσεις.
2. Οι αντωνυμίες δε σχηματίζουν κλητική.
3. Οι αντωνυμίες είναι οκτώ ειδών: προσωπικές, κτητικές, αυτοπαθείς, δεικτικές, οριστικές, αναφορικές, ερωτηματικές και αόριστες.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- Η αναφορική αντωνυμία **ότι** παίρνει πάντοτε υποδιαστολή, ενώ ο ειδικός σύνδεσμος **ότι** δεν παίρνει ποτέ υποδιαστολή.
- Η ερωτηματική αντωνυμία **ποιος – ποια – ποιο** καθώς και η άκλιτη ερωτηματική αντωνυμία **τι** δεν τονίζονται.
- Οι αόριστες αντωνυμίες **καθένας – καθεμιά (καθεμία) – καθένα, κανένας (κανείς) – καμία (καμιά) – κανένα** και **καθετί** γράφονται σαν μια λέξη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Μετρώ, δηλώνω ποσότητα και σειρά

Τα αριθμητικά

Ένα αρνάκι, δύο αρνάκια, ... έξι αρνάκια, ...
...εκατό αρνάκια, ...
τρεις χιλιάδες αρνάκια,
ένα εκατομμύριο αρνάκια...
Οχ, η ώρα πήγε οκτώ.
Πρέπει να σηκωθώ.

Τι ποσότητα
είναι;

Ποια σειρά
έχει;

«Μαραθώνιος αγώνας δρόμου γυναικών»
Πρώτη τερμάτισε η Ελληνίδα αθλήτρια
Μαρία Στασινού, δεύτερη η Καναδέζα Κέλι
Ντάρεν και τρίτη η Γαλλίδα Φρανσουάζ
Ζερμόν. Η νεαρή μας αθλήτρια Ασπασία
Μαρινάκη τερμάτισε εικοστή τρίτη.

– Θέλω ένα απλό εισιτήριο για την
Καλαμάτα. Πότε αναχωρεί το λεωφορείο;
– Σε λίγο, γιατί πρέπει να ξεκουραστεί ο
οδηγός. Κάνει διπλό δρομολόγιο σήμερα.

Από πόσα μέρη
αποτελείται κάτι;

Πόσες φορές
μεγαλύτερο είναι κάτι;

– Ο μισθός μου φέτος είναι
διπλάσιος.
– Χρειάζεσαι τετραπλάσια λεφτά
για να πάρεις αυτό το κομμάτι.

Δώστε μου μια δωδεκάδα
αυγά και καμιά εικοσαριά
κιλά πατάτες.

Μονάδες που αποτελούν
ένα σύνολο ή σημαίνουν
περίπου

9.2 Τακτικά αριθμητικά

- Κυρία μου, τι τα φοράτε τα γυαλιά, αφού δε βλέπετε πού πάτε; Την **πρώτη** φορά με πατήσατε, τη **δεύτερη** φορά πέσατε ολόκληρη επάνω μου, την **τρίτη** φορά με ξενυχιάσατε, την **τέταρτη** καθίσατε πάνω στο καπέλο μου και τώρα χύσατε ένα ολόκληρο φλιτζάνι καφέ στο καινούριο μου πουκάμισο.
- Ω! Με συγχωρείτε, καλή μου κύριε. Είναι η **πρώτη** μέρα που αναγκάζομαι να φορέσω γυαλιά και δεν τα έχω συνηθίσει.
- Τότε, ήέω να πάτε καλύτερα στο σπίτι σας και να κυκλοφορήσετε έξω ξανά την **εκατοστή** ημέρα...

Τα **τακτικά αριθμητικά** δηλώνουν τη **θέση** που παίρνει κάποιος ή κάτι σε μια **σειρά**.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΛΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
1	ένας	πρώτος
2	δύο/δυο	δεύτερος
3	τρεις	τρίτος
4	τέσσερις	τέταρτος
5	πέντε	πέμπτος
6	έξι	έκτος
7	επτά/εφτά	έβδομος
8	οκτώ/οχτώ	όγδοος
9	εννέα/εννιά	ένατος
10	δέκα	δέκατος
11	ένδεκα/έντεκα	ενδέκατος
12	δώδεκα	δωδέκατος
13	δεκατριείς	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερις	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
16	δεκαέξι/δεκάξι	δέκατος έκτος
17	δεκαεπτά/δεκαεφτά	δέκατος έβδομος
18	δεκαοκτώ/δεκαοχτώ	δέκατος όγδοος
19	δεκαεννέα/δεκαεννιά	δέκατος ένατος
20	είκοσι	εικοστός
21	είκοσι ένας	εικοστός πρώτος
22	είκοσι δύο	εικοστός δεύτερος

ΕΝΟΤΗΤΑ 9: Μετρώ, δηλώνω ποσότητα και σειρά

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΛΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ		
	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
30	τριάντα	τριακοστός
40	σαράντα	τεσσαρακοστός
50	πενήντα	πεντηκοστός
60	εξήντα	εξηκοστός
70	εβδομήντα	εβδομηκοστός
80	ογδόντα	ογδοηκοστός
90	ενενήντα	ενενηκοστός
100	εκατόν/εκατό	εκατοστός
101	εκατόν ένας	εκατοστός πρώτος
200	διακόσιοι	διακοσιοστός
300	τριακόσιοι	τριακοσιοστός
400	τετρακόσιοι	τετρακοσιοστός
500	πεντακόσιοι	πεντακοσιοστός
600	εξακόσιοι	εξακοσιοστός
700	επτακόσιοι/εφτακόσιοι	επτακοσιοστός
800	οκτακόσιοι/οχτακόσιοι	οκτακοσιοστός
900	εννιακόσιοι	εννιακοσιοστός
1.000	χίλιοι	χιλιοστός
2.000	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
3.000	τρεις χιλιάδες	τρισχιλιοστός
10.000	δέκα χιλιάδες	δεκακισχιλιοστός
1.000.000	ένα εκατομμύριο	εκατομμυριοστός
1.000.000.000	ένα δισεκατομμύριο	δισεκατομμυριοστός

Παρατηρώ ότι τα αριθμητικά που είναι με πλάγια γράμματα κλίνονται!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 27

Γράφω με πλάγια γράμματα τους αριθμούς:

6, 16, 26, 36, 56, 106 και 1, 11, 21, 31, 51, 101

Να πώς κλίνονται τα απόλυτα αριθμητικά **ένας, τρεις, τέσσερις**.

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	ένας	μία/μία	ένα
Γεν.	ενός	μίας	ενός
Αιτ.	έναν	μία(ν)/μία(ν)	ένα

Αυτοί οι τύποι μοιάζουν πολύ με τους τύπους του αόριστου άρθρου (βλ. ενότητα 5.4).

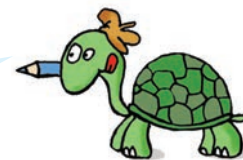
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τρεις	τρεις	τρία
Γεν.	τριών	τριών	τριών
Αιτ.	τριών	τριών	τριών

Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και όλοι οι αριθμοί που τελειώνουν σε 3 (**δεκατρείς, είκοσι τρεις, τριάντα τρεις** κτλ.)

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα
Γεν.	τεσσάρων	τεσσάρων	τεσσάρων
Αιτ.	τέσσερις	τέσσερις	τέσσερα

Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και όλοι οι αριθμοί που τελειώνουν σε 4 (**δεκατέσσερις**).

Ας δούμε πώς κλίνονται και μερικά άλλα απόλυτα αριθμητικά.

- Το **διακόσιοι, διακόσιες, διακόσια** και όσα μοιάζουν με αυτό, ακολουθούν την κλίση των επιθέτων σε **-ος** (βλέπε ενότητα 7.1) και έχουν μόνο πληθυντικό. Στη γενική συχνά κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα.
Π.χ. Θα παρακολουθήσω τον αγώνα δρόμου **τετρακοσίων μέτρων**.
- Το **εκατομμύριο** και το **δισεκατομμύριο** είναι ουδέτερα ουσιαστικά, τα οποία κλίνονται όπως τα ουδέτερα ουσιαστικά σε **-ο** (βλ. ενότητα 6.2 Γ1).
Π.χ. **Ένα εκατομμύριο** άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, ενώ **πενήντα τρία εκατομμύρια** έμειναν άστεγοι.
Μιλήσαμε για ένα ποσό **των είκοσι ενός εκατομμυρίων** ευρώ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9: Μετρώ, δηλώνω ποσότητα και σειρά

Μισός, -ή, -ό

Το επίθετο **μισός** συνδυάζεται με τα απόλυτα αριθμητικά και σχηματίζει τους παρακάτω τύπους:

αρσενικό → **ενάμιση**ς χρόνος

θηλυκό → **μιάμιση** ώρα

ουδέτερο → **ενάμισι** λίτρο

αρσενικό και θηλυκό → **τρισήμισι** τόνοι, **τρισήμισι** μέρες

ουδέτερο → **τριάμισι** καρπούζια

αρσενικό και θηλυκό → **τεσσερισήμισι** αιώνες, **τεσσερισήμισι** ώρες

ουδέτερο → **τεσσεράμισι** λεπτά

Οι τύποι **δυόμισι**, **πεντέμισι**, **εξήμισι**, **εφτάμισι**, **οχτώμισι** κτλ. είναι άκλιτοι.

Τα **τακτικά αριθμητικά** κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

9.3 Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά

Με τα **διπλά** γλυκά και τους **διπλούς** μεζέδες, σίγουρα χρειάζεσαι **διπλή** πόρτα και **διπλό** κρεβάτι στο σπίτι σου.
Με τόσα κιλά που έβαλες θα πρέπει τώρα να καταβάλεις **πολλαπλές** προσπάθειες για να αδυνατίσεις.

Τα **ποηλιαπλασιαστικά αριθμητικά** φανερώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι και λήγουν σε **-πλής**.

Ποηλιαπλασιαστικά αριθμητικά είναι τα: **απλής**, **διπλής**, **τριπλής**, **τετραπλής**, **πενταπλής**, **εκατονταπλής**, **ποηλιαπλής** κτλ.

Κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

9.4 Αναλογικά αριθμητικά

Φέτος τρως **διπλάσιες** μερίδες γλυκό και **τριπλάσιους** μεζέδες από πέρσι. Σίγουρα θα χρειάζεσαι και **διπλάσιο** μέγεθος παντελόνι για να σε χωρέσει. Με τόσα κιλά, όμως, που έβαλες θα πρέπει τώρα να καταβάλεις **πενταπλάσιες** προσπάθειες για να αδυνατίσεις.

Τα **αναλογικά αριθμητικά** δηλώνουν πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι και λήγουν σε **-πλάσιος**.

Αναλογικά αριθμητικά είναι τα: **διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, εκατονταπλάσιος, ποηληπλάσιος** κτλ.

Κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** (βλ. ενότητα 7.1).

9.5 Περιληπτικά αριθμητικά

Χτες το μεσημέρι μια **τετράδα** μαθητών που επέστρεφε από το σχολείο βρήκε έναν ξεχασμένο χαρτοφύλακα στη συμβολή των οδών Τσιμισκή και Παύλου Μελά. Από το σημείο αυτό περνούν καθημερινά **εκατοντάδες** Θεσσαλονικείς, αλλά κανείς δεν είχε προσέξει τον χαρτοφύλακα. Χωρίς δισταγμό οι μαθητές τον παρέδωσαν στους αστυνομικούς, οι οποίοι επέστρεψαν το εύρημα στον κάτοχό του. Εκείνος ευχαρίστησε θερμά τους μαθητές, καθώς εκτός από αρκετές χιλιάδες ευρώ ο χαρτοφύλακας περιείχε και καμιά **δεκαριά** έγγραφα μεγάλης σημασίας.

Τα **περιληπτικά αριθμητικά** φανερώνουν ένα πλήθος μονάδων που αποτελούν ένα σύνολο (**-άδα**) ή έχουν τη σημασία **περίπου (-αριά)**.

Τα περιληπτικά αριθμητικά σχηματίζονται από τα απόλυτα αριθμητικά ως εξής:

ΕΝΟΤΗΤΑ 9: ΜΕΤΡΩ, ΔΗΛΩΝΩ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΕΙΡΑ

α) με την κατάληξη **-άδα**: π.χ. **δυάδα, τριάδα, τετράδα, δεκάδα, εικοσάδα** κτλ.
Αλλά: **ένας** → **μονάδα**

β) με την κατάληξη **-αριά**: π.χ. **δεκαριά, δωδεκαριά, εικοσαριά** κτλ.
Αυτά τα αριθμητικά συνοδεύονται από το **καμιά** (π.χ. **καμιά** εικοσαριά μήλα).

Τι θα θυμάμαι για... τα αριθμητικά

Τα **αριθμητικά** φανερώνουν αριθμούς. Υπάρχουν πέντε κατηγορίες αριθμητικών:

1. **Απόλυτα** (δηλώνουν ποσότητα), π.χ. *τρία*
2. **Τακτικά** (δηλώνουν σειρά), π.χ. *τρίτος*
3. **Πολλαπλασιαστικά** (δηλώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι), π.χ. *τριπλός*
4. **Αναλογικά** (δηλώνουν πόσες φορές μεγαλύτερο είναι από κάτι άλλο), π.χ. *τριπλάσιος*
5. **Περιληπτικά** (δηλώνουν μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο), π.χ. *τριάδα*

Τα αριθμητικά μπορεί να είναι **επίθετα** ή **ουσιαστικά**.

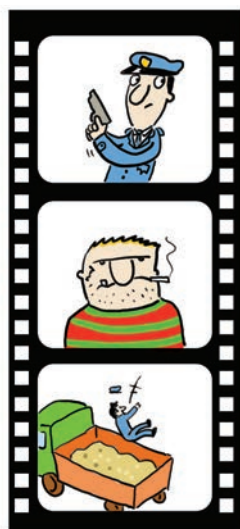
Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- Τα απόλυτα αριθμητικά μέχρι το **είκοσι** γράφονται ως μία λέξη: *δεκαέξι, δεκαεφτά*. Από το **είκοσι ένα** και πάνω γράφονται ως ξεχωριστές λέξεις: *σαράντα οκτώ, τέσσερις χιλιάδες πεντακόσια ενενήντα εννέα*.
- Τα τακτικά αριθμητικά από το **δέκατος τρίτος** και μετά γράφονται ως ξεχωριστές λέξεις: *δέκατος τρίτος, εικοστός πέμπτος*.
- Γράφονται με δύο **-vv-** το **εννέα/εννιά** και όσα αριθμητικά παράγονται από αυτό και περιέχουν ολόκληρη τη λέξη **εννέα/εννιά** (*εννιακόσιοι, εννιαπλάσιος* αλλιώς *ενενήντα, ένατος, ενενηκοστός*).
- Τα σύνθετα αριθμητικά που έχουν δεύτερο συνθετικό τη λέξη **μισός** γράφονται στη πλήγουσα με **-ι**. Δεν ακολουθούν τον κανόνα και γράφονται με **-η** όσα έχουν πρώτο συνθετικό το αρσενικό **ένας** και το θηλυκό **μία**: *ενάμισι ευρώ, δύομισι κιλά, τεσσερισήμισι ώρες, εφτάμισι τόνοι*, αλλιώς *μιάμιση ώρα, ενάμισης τόνος*.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Το ρήμα

Χτες είδαμε στον κινηματογράφο μια ταινία όλο δράση. Και τι δεν έγινε. Ο πρωταγωνιστής, ένας αστυνομικός, αναζητούσε μια συμμορία αρχαιοκαπήλων. Στην αρχή έψαχνε στα αρχεία του για ίχνη της σπείρας. Αργότερα, όταν βρήκε μια άκρη, άρχισε να τους παρακολουθεί και να σχεδιάζει τρόπους να τους ξεσκεπάσει. Αλλά κι εκείνοι δεν έμειναν με σταυρωμένα χέρια. Μόλις τον αντιλήφθηκαν, προσπάθησαν με κάθε τρόπο να τον ξεφορτωθούν. Μάλιστα πλήρωσαν έναν αδίστακτο κακοποιό για να τον κυνηγήσει. Ο αστυνομικός ξέφυγε σκαρφαλώνοντας από τον φωταγωγό. Στη συνέχεια, βρέθηκε στο περβάζι ενός παραθύρου χωρίς να μπορεί να διαφύγει από αηλιού. Αναγκάστηκε να βουτήξει στο κενό και, για καλή του τύχη, προσγειώθηκε στην καρότσα ενός φορτηγού. Αφού είχε πια ξεφύγει από τον κίνδυνο, ο αστυνομικός έστειλε τους συνεργάτες του στο κρησφύγετο των κακοποιών.

Ορέστη, δες τα λόγια σου! Όταν μιλάμε για ενέργειες και καταστάσεις χρησιμοποιούμε συνήθως ρήματα.

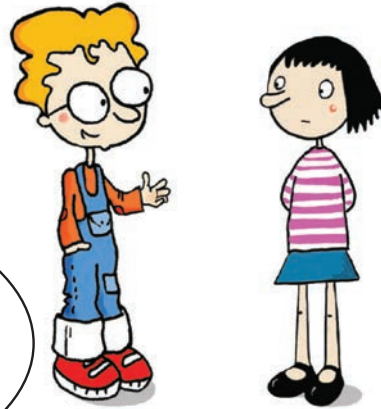

ΡΗΜΑ → Είναι κλιτό μέρος του λόγου που το χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε μια ενέργεια ή κατάσταση. Είναι το πιο κεντρικό μέρος του λόγου γιατί γύρω του χτίζουμε προτάσεις.

101 Γενικά χαρακτηριστικά

A. Πρόσωπο και αριθμός

Όλοι μας **τρομάξαμε** όταν ο αστυνομικός πήδηξε από το μπαλκόνι πάνω στην καρότσα του φορτηγού. **Τρόμαξε** ο θείος Βρασίδης, **τρόμαξες** εσύ, **τρόμαξαν** και τα ξαδέλφια μας. Σας κορόιδεψα λίγο που **τρομάξατε**, αλλά, να πω την αλήθεια, **τρόμαξα** κι εγώ αρκετά.

Το ρήμα δέχεται διαφορετικές καταλήξεις που δείχνουν για ποιον μιλάμε κάθε φορά (δηλαδή δείχνουν Α', Β', Γ' πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού):

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Α' πρόσωπο	εγώ	τρόμαξ- α	όλοι μας	τρομάξ- αμε
Β' πρόσωπο	εσύ	τρόμαξ- ες	εσείς	τρομάξ- ατε
Γ' πρόσωπο	ο θείος Βρασίδης	τρόμαξ- ε	τα ξαδέλφια μας	τρόμαξ- αν

Με λίγα λόγια, το ρήμα έχει πρόσωπο και αριθμό.

B. Ποιόν ενεργείας και χρόνοι

Μπορούμε, ακόμα, να προσθέσουμε διαφορετικές καταλήξεις ή μόρια για να δείξουμε **πότε** έγινε η πράξη που περιγράφουμε:

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Τώρα, για να φτιάξουμε τις κατηγορίες κλίσης του ρήματος της γλώσσας μας, συνδυάζουμε τις χρονικές βαθμίδες με το ποιόν ενεργείας.

Έτσι μπορούμε να δείξουμε ταυτόχρονα:

- α. **ΠΟΤΕ** γίνεται μια ενέργεια/πράξη
(αν γίνεται στο παρελθόν, στο παρόν ή στο μέλλον)
και
- β. **ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΩ**, δηλαδή το ποιόν ενεργείας
(εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο, συνοπτικό – στιγμιαίο, συντελεσμένο).

Α, ξέρω! Συνδυάζουμε τη **χρονική βαθμίδα** με το **ποιόν ενεργείας!**

ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ \ ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ	Παρελθόν	Παρόν	Μέλλον
Εξακολουθητικό – Επαναλαμβανόμενο	έ-γραφα παρατατικός	γράφω ενεστώτας	θα γράφω εξακολουθητικός μέλλοντας
Συνοπτικό – Στιγμιαίο	έ-γραψα αόριστος	γράφω ;	θα γράψω συνοπτικός μέλλοντας
Συντελεσμένο	είχα γράψει υπερσυντέλικος	έχω γράψει παρακείμενος	θα έχω γράψει συντελεσμένος μέλλοντας

Ο ενεστώτας, ο παρατατικός κτλ. λέγονται **χρόνοι** του ρήματος.

Α, κατάλαβα. Τις κατηγορίες «ενεστώτας», «παρατατικός», «αόριστος» κτλ. τις λέμε **χρόνους**, κι αυτές δηλώνουν μαζί **και** χρονική βαθμίδα **και** ποιόν ενεργείας.

Ναι, αηλιά τι είναι το ερωτηματικό κάτω από τον τύπο *γράφω*;

Ο τύπος *γράψω, γράφεις, γράφει...* δε χρησιμοποιείται μόνος του στη γλώσσα μας (εκτός από λίγες εξαιρέσεις). Τον βρίσκουμε πάντα μαζί με μόρια ή με το ρήμα «έχω», από τα οποία και εξαρτάται. Για τον λόγο αυτό, τον λέμε **εξαρτημένο**.

Χρησιμοποιούμε τον εξαρτημένο μαζί με τα μόρια *θα* και *να* για να σχηματίσουμε τον συνοπτικό μέληλοντα και την υποτακτική (βλ. παρακάτω: *εγκλίσεις*):

θα γράψω ένα γράμμα – να γράψω ένα γράμμα

Επίσης χρησιμοποιούμε το Γ' ενικό πρόσωπο του εξαρτημένου ως άκλιτο τύπο για να σχηματίσουμε τους συντελεσμένους χρόνους:

έχω γράψει ένα γράμμα – είχα γράψει ένα γράμμα – θα έχω γράψει ένα γράμμα

Σχηματίζω τους παροντικούς χρόνους:

Ο ενεστώτας περιγράφει μια ενέργεια που εξελίσσεται στο παρόν (π.χ. *Η Μαρία **ηύνει** τις ασκήσεις*) ή που επαναλαμβάνεται συνήθως (π.χ. *Ο ταχυδρόμος μάς **φέρει** τα γράμματα κάθε πρωί*).

Ο παρακείμενος μας δείχνει ότι μια ενέργεια έχει ήδη ολοκληρωθεί τη στιγμή που μιλάμε, και σχηματίζεται με το βοηθητικό ρήμα έχω + τον άκλιτο τύπο Γ' ενικού του εξαρτημένου (π.χ. ***Έχω γράψει***).

Σχηματίζω τους μελλοντικούς χρόνους:

Οι μελλοντικοί χρόνοι μάς μιλούν για πράξεις που θα γίνουν ή θα έχουν ολοκληρωθεί στο μέλλον.

Λοιπόν, σύμφωνοι, **θα** σου **τηλεφωνήσω** αύριο στις 3.

Αύριο όλη τη μέρα **θα παίζουμε** μπάσκετ... κι αν δούμε ότι μας αρέσει, **θα παίζουμε** μπάσκετ κάθε Τετάρτη και Παρασκευή!

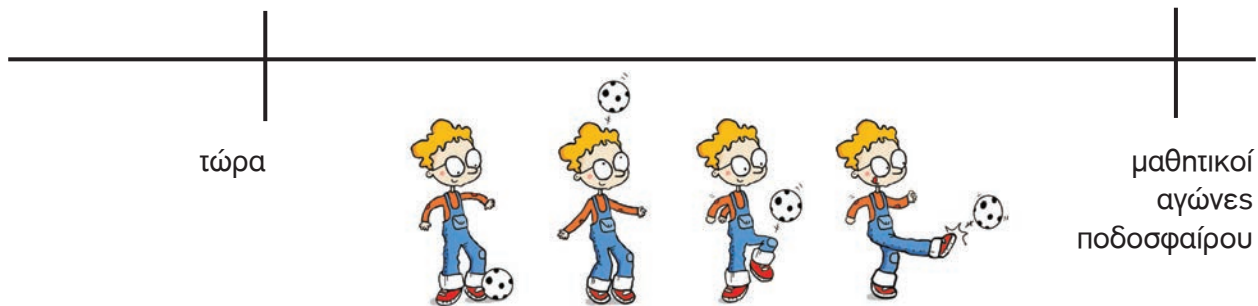
Ο συνοπτικός μέληλοντας μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνει σε κάποια στιγμή στο μέλλον.

Ο εξακολουθητικός μέληλοντας μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνεται στο μέλλον είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Ο συντελεισμένος μέλλοντας μιλά για μια ενέργεια (ή για μια σειρά από ενέργειες) που θα γίνει στο μέλλον και θα έχει τελειώσει πριν από κάποιο χρονικό σημείο.

Ο Ορέστης **θα έχει παίξει** ποδόσφαιρο περισσότερο από κάθε άλλο παιδί στη γειτονιά όταν θα ξεκινήσουν οι μαθητικοί αγώνες ποδοσφαίρου.

Σχηματίζω τους μέλλοντικούς χρόνους βάζοντας το μόριο *θα* μπροστά από τον κατάλληλο τύπο του ρήματος.

Ο Ορέστης **θα** παίξει μπάλα σήμερα το απόγευμα.

Ο Ορέστης **θα** παίξει μπάλα σχεδόν κάθε μέρα αυτό το μήνα.

Ο Ορέστης **θα** έχει παίξει μπάλα περισσότερο από κάθε άλλο παιδί στη γειτονιά όταν θα ξεκινήσουν οι μαθητικοί αγώνες ποδοσφαίρου.

Το *θα* συνοδεύεται από τον κατάλληλο τύπο για να μας δώσει τους τρεις μέλλοντες:

Συνοπτικός μέλλοντας	θα + εξαρτημένος	(θα παίξει)
Εξακολουθητικός μέλλοντας	θα + τύποι ενεστώτα	(θα παίξει)
Συντελεισμένος μέλλοντας	θα + τύποι παρακειμένου	(θα έχει παίξει)

Σχηματίζω τους παρελθοντικούς χρόνους:

Οι παρελθοντικοί χρόνοι μάς μιλούν για πράξεις που έγιναν στο παρελθόν.

Τηλεφώνησα στη Μαρία χτες στις 3 μ.μ.

Χτες το απόγευμα παίζαμε μπάσκετ στο προαύλιο του σχολείου... και στις καλοκαιρινές διακοπές παίζαμε μπάσκετ κάθε Τετάρτη και Παρασκευή!

Ο αόριστος μας δείχνει μια ενέργεια που έγινε στο παρελθόν και είχε συνοπτικό χαρακτήρα (χωρίς να ενδιαφερόμαστε για το αν η ενέργεια αυτή είχε μικρή ή μεγάλη διάρκεια).

Ο παρατατικός μάς δείχνει μια ενέργεια που γινόταν στο παρελθόν είτε εξακολουθητικά (συνεχώς) είτε επαναλαμβανόμενα.

Ο υπερσυντέλικος μιλά για μια ενέργεια που έγινε στο παρελθόν και που είχε ολοκληρωθεί πριν από κάποια άλλη χρονική στιγμή στο παρελθόν.

Ο Ορέστης είχε παίξει ποδόσφαιρο περισσότερο από κάθε άλλο παιδί στη γειτονιά όταν ξεκίνησαν οι μαθητικοί αγώνες ποδοσφαίρου.

μαθητικοί αγώνες ποδοσφαίρου

τώρα

Στον παρατατικό και τον αόριστο συχνά παρατηρούμε ότι οι δισύλλαβοι ρηματικοί τύποι έχουν μια επιπλέον συλλαβή, τη συλλαβή έ-, πάνω στην οποία σημειώνουμε τον τόνο:

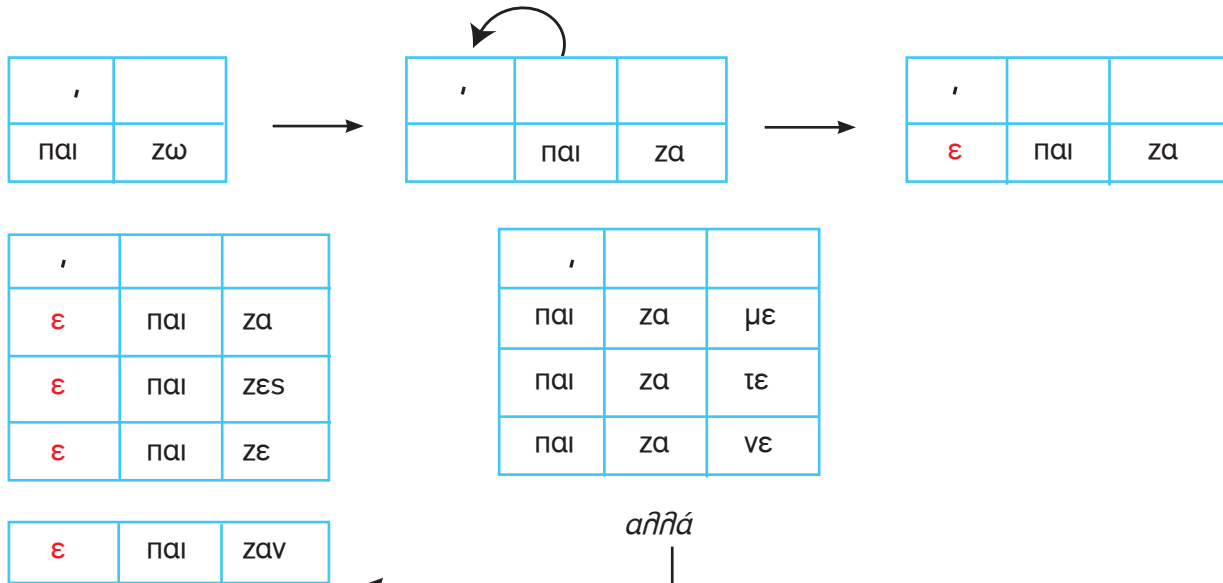
λύνω → έ-λυνα
λύνω → έ-λυσα

Αυτό το έ- λέγεται **αύξηση**.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Χρειαζόμαστε την αύξηση μόνο στους ρηματικούς τύπους που τους λείπει η προπαραλήγουσα. Στους τύπους αυτούς, το **έ-** μπαίνει για να πάρει τον τόνο του ρήματος (στους χρόνους αυτούς, ο τόνος πέφτει πάντα στην προπαραλήγουσα):

Υπάρχουν και τρία πολύ συνηθισμένα ρήματα που παίρνουν αύξηση **ή-**:

ξέρω → **ήξερα**

θέλω → **ήθελα**

πίνω → αόριστος: **ήπια**, όμως ο παρατατικός: **έπινα**

Στα ρήματα που έχουν ως πρώτο συνθετικό τους μια πρόθεση (βλ. ενότητα 18.2), βάζουμε την αύξηση (όταν χρειάζεται) ανάμεσα στην πρόθεση και το ρήμα. Αυτή η αύξηση λέγεται **εσωτερική αύξηση**:

επι + λέγω → επ**έ**λεγα

προ + βάλλω → προ**έ**βαλλα

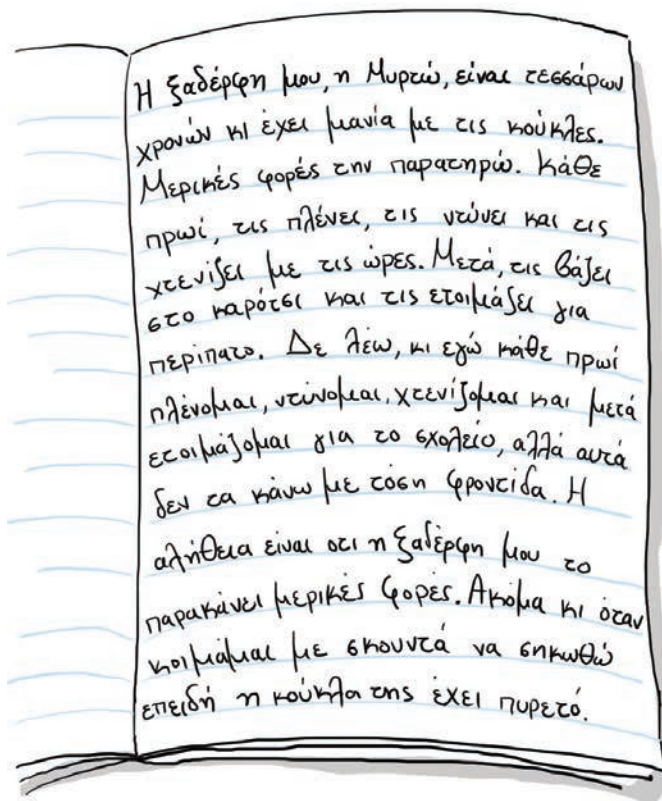
α) Σε μερικά τέτοια ρήματα η εσωτερική αύξηση δε χρησιμοποιείται ποτέ, π.χ. προτείνω → **πρότεινα**.

β) Μερικά ρήματα σχηματίζονται με δύο προθέσεις, π.χ. συμ-περι-λαμβάνω. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αύξηση εμφανίζεται ανάμεσα στη δεύτερη πρόθεση και το ρήμα:

Π.χ. συμ-περι-**έ**-λαβα

Γ. Φωνή και μεταβατικότητα

α. Ενεργητική και παθητική φωνή

νύνω - νύνομαι

πλένω - πλένομαι

χτενίζω - χτενίζομαι

Βλέπουμε ότι ορισμένοι τύποι του ρήματος έχουν Α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα σε **-ω/-ώ**. Αυτοί συνήθως δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και αποτελούν την **ενεργητική φωνή** του ρήματος: π.χ. πλένω, χτενίζω.

Άλλοι τύποι του ρήματος έχουν Α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα σε **-μαι**. Αυτοί συνήθως δηλώνουν ότι το υποκείμενο δέχεται κάποια ενέργεια – παθαίνει κάτι και αποτελούν την **παθητική φωνή** του ρήματος: π.χ. πλένομαι, χτενίζομαι.

Χα, το ρήμα λοιπόν έχει και **φωνή**!

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Μερικά ρήματα σχηματίζουν μόνο τύπους παθητικής φωνής.
Τα ρήματα αυτά τα λέμε **αποθετικά** (π.χ. γίνομαι, αισθάνομαι, φοβάμαι, εύχομαι, θυμάμαι, σέβομαι, κοιμάμαι, συλλογίζομαι, μεταχειρίζομαι).

Μερικές φορές, όμως, τύποι σε **-ω** δείχνουν ότι το υποκείμενο δεν ενεργεί αλλά παθαίνει:
π.χ. Ο Βρασίδης έχασε το καπέλο του.

Παρά τη σημασία τους, οι τύποι αυτοί ανήκουν στην ενεργητική φωνή, διότι λήγουν σε **-ω**.

Άλλες φορές, τύποι σε **-μαι** δείχνουν ότι το υποκείμενο δεν παθαίνει κάτι, αλλά είτε ενεργεί είτε βρίσκεται σε μια κατάσταση:
π.χ. Η μητέρα μου εργάζεται σε μια εισαγωγική εταιρία.
π.χ. Ο πατέρας μου κοιμάται.

Παρά τη σημασία τους, οι τύποι αυτοί ανήκουν στην **παθητική φωνή**, διότι λήγουν σε **-μαι**.

β. Ρήματα μεταβατικά και αμετάβατα

Τα ρήματα που δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί (συνήθως εκείνα που λήγουν σε **-ω**, αλλά όχι μόνο αυτά) συνοδεύονται από ένα ουσιαστικό ή μια ονομαστική φράση που μας δείχνει σε ποιον μεταβαίνει η ενέργεια που δηλώνουν.

Το ουσιαστικό αυτό λέγεται **αντικείμενο** του ρήματος, είναι σε αιτιατική πτώση και το βρίσκουμε αν απαντήσουμε την ερώτηση «ποιον/ποια/τι;» (βλ. ενότητα 16.1).

Ο Ορέστης φίλησε **τη Μαρία**.

Ποια φίλησε ο Ορέστης; Τη Μαρία.

Τα ενεργητικά ρήματα που παίρνουν αντικείμενο λέγονται **μεταβατικά**, επειδή η ενέργειά τους μεταβαίνει σε έναν άνθρωπο, ζώο ή πράγμα.

Προσοχή όμως. Μερικά μεταβατικά ρήματα παίρνουν δύο αντικείμενα. Αυτά λέγονται **δίπλωτα** ρήματα. Τα δύο αντικείμενά τους τα ονομάζουμε **άμεσο** (σε αιτιατική πτώση) και **έμμεσο αντικείμενο** (σε γενική πτώση ή με Προθετική Φράση, βλ. ενότητα 16.2 Γ):

Ο ταχυδρόμος έδωσε ένα δέμα στη μητέρα / της μητέρας.
δίπλωτο άμεσο έμμεσο
ρήμα αντικείμενο αντικείμενο

Υπάρχουν και ενεργητικά ρήματα που δεν παίρνουν αντικείμενο, γιατί η ενέργειά τους δε μεταβαίνει σε κάποιον άνθρωπο, ζώο ή πράγμα. Αυτά τα λέμε **αμετάβατα**.

- Ο Ορέστης *τρέχει*.
- Ο Βρασίδης *ροχαλίζει*.

Συνδεδετικά λέμε τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο της πρότασης (για το υποκείμενο βλ. ενότητα 16.1) με κάποια άλλη φράση, που ονομάζεται **κατηγορούμενο**. Αυτή η φράση φανερώνει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό που έχει το υποκείμενο.

Συνδεδετικά ρήματα είναι τα:
*είμαι, γίνομαι, φαίνομαι,
εμφανίζομαι, παρουσιάζομαι,
λέγομαι, αποδεικνύομαι,
εκλέγομαι, διορίζομαι κ.ά.*

Ο Βρασίδης **έγινε** επιστήμονας.
Η Αγγελίνα **είναι** έξυπνη.

Η άρνηση στην οριστική σχηματίζεται με το μόριο **δε(v)**, ενώ στην υποτακτική με το μόριο **μη(v)**.

Π.χ. Ο γιος του κυρ Δημήτρη **δε** σπουδάζει αστροναύτης.
Ο κυρ Δημήτρης επέμενε να **μη** σπουδάσει αστροναύτης ο γιος του.

Προσέχω τον σχηματισμό των εγκλίσεων:

- Όταν περιγράφω κάτι ως πραγματικό/βέβαιο, το τοποθετώ στη χρονική βαθμίδα στην οποία συνέβη/συμβαίνει/θα συμβεί (δηλ. παρόν/παρελθόν/μέλλον). Γι' αυτό και η οριστική εγκλίση σχηματίζει τύπους στους διάφορους χρόνους (οριστική ενεστώτα, παρατατικού, αορίστου, συνοπτικού μέλλοντα, εξακολουθητικού μέλλοντα, παρακειμένου, υπερσυντελήκου, συντελεσμένου μέλλοντα).
- Όταν περιγράφω κάτι ως επιθυμητό/αβέβαιο ή απαιτώ την πραγματοποίησή του, δεν το τοποθετώ σε χρονική βαθμίδα. Έτσι, η υποτακτική και η προστακτική είναι άχρονες εγκλίσεις.
 - Οι βασικοί και πιο συνηθισμένοι τύποι της υποτακτικής σχηματίζονται με το *να* + τους τρεις απλούς τύπους ποιού ενεργείας (εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο, συνοπτικό – στιγμιαίο, συντελεσμένο): π.χ. *να γράφω* – *να γράψω* – *να έχω γράψει*. Υπάρχουν και άλλοι τύποι υποτακτικής που παράγονται επίσης με το *να*: π.χ. *να έγραφα* – *να έγραψα* – *να είχα γράψει*.
 - Η προστακτική σχηματίζεται με τον εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο και με τον συνοπτικό – στιγμιαίο τύπο του ποιού ενεργείας: π.χ. *γράφε* – *γράψε*.

02 Κλίση του ρήματος

Το ημερολόγιο του Ορέστη

Στις διακοπές...

- **Παίζω** μπάλα με τους φίλους μου.
- **Τρέχω** δίπλα στο κύμα.
- **Διαβάζω** τα αγαπημένα μου βιβλία.
- **Δροσίζομαι** με ένα παγωτό.

Το ημερολόγιο της Αγγελίνας

Στις διακοπές...

- **Βουτώ** στη θάλασσα.
- **Κολυμπώ** μαζί με τις φίλες μου.
- **Μπορώ να ξυπνάω** πιο αργά.
- **Ξεχνιέμαι** με τις ώρες κάτω από τη σκιά ενός δέντρου.

Ανάλογα με τον τρόπο κλίσης τους, χωρίζουμε τα ρήματα σε δύο μεγάλες ομάδες, που τις λέμε **συζυγίες**.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Στην Α' συζυγία περιλαμβάνονται τα ρήματα που λήγουν σε **-ω** (άτονο) στην οριστική του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής και σε **-ομαι** στην οριστική του ενεστώτα της παθητικής φωνής.
παίζω, τρέχω, διαβάζω, δροσίζομαι κ.ά.

Στη Β' συζυγία περιλαμβάνονται τα ρήματα που λήγουν σε **-ώ** (με τόνο) (ή και **-άω**) στην οριστική του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής και σε **-ιέμαι / -ούμαι** στην οριστική του ενεστώτα της παθητικής φωνής.
βουτώ, κοιμυμπώ, μπορώ, ξυπνάω, ξεχνιέμαι κ.ά.

Στον σχηματισμό των χρόνων και των εγκλίσεων του ρήματος της γλώσσας μας συμμετέχει και το βοηθητικό ρήμα *έχω*, το οποίο κλίνεται με δικό του τρόπο:

A. Το ρήμα έχω

Το βοηθητικό ρήμα *έχω* κλίνεται όπως τα ρήματα πρώτης συζυγίας σε **-ω**, αλλιώς σχηματίζει τη χρονική αύξηση σε **εί-**.

Το ρήμα έχω				
Οριστική			Υποτακτική	
Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας		
έχω	είχα	θα έχω	να έχω	να είχα
έχεις	είχες	θα έχεις	να έχεις	να είχες
έχει	είχε	θα έχει	να έχει	να είχε
έχουμε	είχαμε	θα έχουμε	να έχουμε	να είχαμε
έχετε	είχατε	θα έχετε	να έχετε	να είχατε
έχουν(ε)	είχαν(ε)	θα έχουν(ε)	να έχουν(ε)	να είχαν(ε)
Προστακτική	έχε – έχετε			

Το ρήμα *έχω* μάς βοηθάει να σχηματίσουμε:

- **τον παρακείμενο:** ενεστώτας του *έχω* + άκλιτος τύπος σε **-ει** (Γ' ενικό πρόσωπο του εξαρτημένου)
π.χ. Τα ξαδέλφια μας έχουν πάει στη Ρώμη.
- **τον υπερσυντέλικο:** παρατατικός του *έχω* + άκλιτος τύπος σε **-ει** (Γ' ενικό πρόσωπο του εξαρτημένου)
π.χ. Τα ξαδέλφια μας είχαν πάει πρόπερσι στην Επίδαυρο.
- **τον συντελεσμένο μέλλοντα:** μέλλοντας του *έχω* + άκλιτος τύπος σε **-ει** (Γ' ενικό πρόσωπο του εξαρτημένου)
π.χ. Τα ξαδέλφια μας θα έχουν γυρίσει από τη Ρώμη μέχρι να ξεκινήσουν τα μαθήματα.

Ήρθε η ώρα να δω πώς κλίνονται τα ρήματα!

B. Α' συζυγία

Τα ρήματα της συζυγίας αυτής ανήκουν σε τέσσερις τάξεις, δηλαδή τέσσερις διαφορετικούς τρόπους κλίσης:

Τάξη 1: χάνω

Ενεργητική Φωνή			
Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
χάνω χάνεις χάνει χάνουμε χάνετε χάνουν(ε)	έχανα έχανες έχανε χάναμε χάνατε έχαναν / χάνανε	έχασα έχασες έχασε χάσαμε χάσατε έχασαν / χάσανε	θα χάσω θα χάσεις θα χάσει θα χάσουμε θα χάσετε θα χάσουν(ε)
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα χάνω θα χάνεις θα χάνει θα χάνουμε θα χάνετε θα χάνουν(ε)	έχω χάσει έχεις χάσει έχει χάσει έχουμε χάσει έχετε χάσει έχουν(ε) χάσει	είχα χάσει είχες χάσει είχε χάσει είχαμε χάσει είχατε χάσει είχαν(ε) χάσει	θα έχω χάσει θα έχεις χάσει θα έχει χάσει θα έχουμε χάσει θα έχετε χάσει θα έχουν(ε) χάσει
Υποτακτική ¹			
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη	
να χάνω να χάνεις να χάνει να χάνουμε να χάνετε να χάνουν(ε)	να χάσω να χάσεις να χάσει να χάσουμε να χάσετε να χάσουν(ε)	να έχω χάσει να έχεις χάσει να έχει χάσει να έχουμε χάσει να έχετε χάσει να έχουν(ε) χάσει	
Άλλοι τύποι			
να έχανα...			
να έχασα...			
να είχα χάσει...			
Προστακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική		
χάνε χάνετε	χάσε χάστε		

1. Σε άλλες γραμματικές α) οι τύποι της Υποτακτικής: Εξακολουθητική, Συνοπτική, Συντελεσμένη ορίζονται ως: Υποτακτική Ενεστώτα, Υποτακτική Αορίστου, Υποτακτική Παρακειμένου, αντίστοιχα και β) οι τύποι της Προστακτικής: Εξακολουθητική, Συνοπτική ορίζονται ως: Προστακτική Ενεστώτα, Προστακτική Αορίστου, αντίστοιχα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Παθητική Φωνή

Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
χάνομαι χάνεσαι χάνεται χανόμαστε χάνεστε/χανόσαστε χάνονται	χανόμουν(α) χανόσουν(α) χανόταν(ε) χανόμασταν χανόσασταν χάνονταν/χανόντουσαν	χάθηκα χάθηκες χάθηκε χάθηκαμε χάθηκατε χάθηκαν/χάθηκανε	θα καθώ θα καθείς θα καθεί θα καθούμε θα καθείτε θα καθούν(ε)
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα χάνομαι θα χάνεσαι θα χάνεται θα χανόμαστε θα χάνεστε/χανόσαστε θα χάνονται	έχω καθεί έχεις καθεί έχει καθεί έχουμε καθεί έχετε καθεί έχουν(ε) καθεί	είχα καθεί είχες καθεί είχε καθεί είχαμε καθεί είχατε καθεί είχαν(ε) καθεί	θα έχω καθεί θα έχεις καθεί θα έχει καθεί θα έχουμε καθεί θα έχετε καθεί θα έχουν(ε) καθεί

Υποτακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη
να χάνομαι να χάνεσαι να χάνεται να χανόμαστε να χάνεστε/χανόσαστε να χάνονται	να καθώ να καθείς να καθεί να καθούμε να καθείτε να καθούν(ε)	να έχω καθεί να έχεις καθεί να έχει καθεί να έχουμε καθεί να έχετε καθεί να έχουν(ε) καθεί

Άλλοι τύποι

να χανόμουν(α) ...
να χάθηκα ...
να είχα καθεί ...

Προστακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική
— —	χάσου καθείτε

Έτσι κλίνονται:

θύνω, ντύνω, πληρώνω, ιδρύω κ.ά.

Τάξη 2¹: κρύβω

Ενεργητική Φωνή			
Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
κρύβω	έκρυβα	έκρυπα	θα κρύψω
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα κρύβω	έχω κρύψει	είχα κρύψει	θα έχω κρύψει
Υποτακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη	
να κρύβω	να κρύψω	να έχω κρύψει	
Άλλοι τύποι			
να έκρυβα..., να έκρυπα..., να είχα κρύψει...			
Προστακτική			
Εξακολουθητική		Συνοπτική	
κρύβε κρύβετε		κρύψε κρύψτε	

Παθητική Φωνή			
Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
κρύβομαι	κρυβόμουν(α)	κρύφτηκα	θα κρυφτώ
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα κρύβομαι	έχω κρυφτεί	είχα κρυφτεί	θα έχω κρυφτεί
Υποτακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη	
να κρύβομαι	να κρυφτώ	να έχω κρυφτεί	
Άλλοι τύποι			
να κρυβόμουν(α)..., να κρύφτηκα..., να είχα κρυφτεί...			
Προστακτική			
Εξακολουθητική		Συνοπτική	
– –		κρύψου κρυφτείτε	

Έτσι κλίνουνται: *αλείφω, ανάβω, βάφω, ράβω, σκάβω, γράφω, γειτονεύω, δουλεύω, ονειρεύομαι, σκέφτομαι, παραξενεύομαι* κ.ά.

1. Για τις Τάξεις 2, 3, 4 σημειώνεται μόνο το Α' πρόσωπο Οριστικής και Υποτακτικής και η Προστακτική. Τα υπόλοιπα πρόσωπα Οριστικής και Υποτακτικής σχηματίζονται με τις καταλήξεις της Τάξης 1.

Τάξη 3: πλέκω

Ενεργητική Φωνή			
Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
πλέκω	έπλεκα	έπλεξα	θα πλέξω
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα πλέκω	έχω πλέξει	είχα πλέξει	θα έχω πλέξει
Υποτακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη	
να πλέκω	να πλέξω	να έχω πλέξει	
Άλλοι τύποι			
να έπλεκα..., να έπλεξα..., να είχα πλέξει...			
Προστακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική		
πλέκε πλέκετε	πλέξε πλέξτε		

Παθητική Φωνή			
Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
πλέκομαι	πλεκόμουν(α)	πλέχτηκα	θα πλεχτώ
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα πλέκομαι	έχω πλεχτεί	είχα πλεχτεί	θα έχω πλεχτεί
Υποτακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη	
να πλέκομαι	να πλεχτώ	να έχω πλεχτεί	
Άλλοι τύποι			
να πλεκόμουν(α)..., να πλέχτηκα..., να είχα πλεχτεί...			
Προστακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική		
– –	πλέξου πλεχτείτε		

Έτσι κλίνονται: ανοίγω, διαλέγω, δείχνω, διδάσκω, δέχομαι, τρέχω, ρίχνω, σπρώχνω, αναπτύσσω, παίζω, αθλιάζω, κοιτάζω, προσέχω, φτιάχνω, τυλίγω, ψάχνω κ.ά.

Τάξη 4: δροσίω

Ενεργητική Φωνή			
Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
δροσίω	δρόσιζα	δρόσισα	θα δροσίω
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα δροσίω	έχω δροσίσει	είχα δροσίσει	θα έχω δροσίσει
Υποτακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη	
να δροσίω	να δροσίω	να έχω δροσίσει	
Άλλοι τύποι			
να δρόσιζα..., να δρόσισα..., να είχα δροσίσει...			
Προστακτική			
Εξακολουθητική		Συνοπτική	
δρόσιζε δροσίσετε		δρόσισε δροσίστε	

Παθητική Φωνή			
Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
δροσίζομαι	δροσιζόμουν(α)	δροσίστηκα	θα δροσιστώ
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα δροσίζομαι	έχω δροσιστεί	είχα δροσιστεί	θα έχω δροσιστεί
Υποτακτική			
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη	
να δροσίζομαι	να δροσιστώ	να έχω δροσιστεί	
Άλλοι τύποι			
να δροσιζόμουν(α)..., να δροσίστηκα..., να είχα δροσιστεί...			
Προστακτική			
Εξακολουθητική		Συνοπτική	
-		δροσίσου δροσιστείτε	

Έτσι κλίνονται: αναγνωρίζω, ανεβάζω, διαβάζω, ελπίζω, εξετάζω, δακρύζω, δανείζω, ηούζω, αγκαλιάζω, λογαριάζω, πείθω, σβήνω, ζώνω, κλείνω, πιάνω, φτάνω, ακούω κ.ά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Γ. Β' συζυγία

Και στη Β' συζυγία έχουμε δύο τάξεις. Στην πρώτη ανήκουν τα ρήματα που κλίνονται σε (-ώ, -άς, -ά), ενώ στη δεύτερη εκείνα που κλίνονται σε (-ώ, -είς, -εί).

Τάξη 1: αγαπώ

Ενεργητική Φωνή

Οριστική			
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
αγαπώ/αγαπάω αγαπάς αγαπά/αγαπάει αγαπάμε/αγαπούμε αγαπάτε αγαπάνε/αγαπούν(ε)	αγαπούσα αγαπούσες αγαπούσε αγαπούσαμε αγαπούσατε αγαπούσαν(ε)	αγάπησα αγάπησες αγάπησε αγαπήσαμε αγαπήσατε αγάπησαν/αγαπήσανε	θα αγαπήσω θα αγαπήσεις θα αγαπήσει θα αγαπήσουμε θα αγαπήσετε θα αγαπήσουν(ε)
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα αγαπώ/θα αγαπάω θα αγαπάς θα αγαπά/θα αγαπάει θα αγαπάμε/θα αγαπούμε θα αγαπάτε θα αγαπάνε/θα αγαπούν(ε)	έχω αγαπήσει έχεις αγαπήσει έχει αγαπήσει έχουμε αγαπήσει έχετε αγαπήσει έχουν(ε) αγαπήσει	είχα αγαπήσει είχες αγαπήσει είχε αγαπήσει είχαμε αγαπήσει είχατε αγαπήσει είχαν(ε) αγαπήσει	θα έχω αγαπήσει θα έχεις αγαπήσει θα έχει αγαπήσει θα έχουμε αγαπήσει θα έχετε αγαπήσει θα έχουν(ε) αγαπήσει

Υποτακτική		
Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη
να αγαπώ/να αγαπάω να αγαπάς να αγαπά/να αγαπάει να αγαπάμε/να αγαπούμε να αγαπάτε να αγαπάνε/να αγαπούν(ε)	να αγαπήσω να αγαπήσεις να αγαπήσει να αγαπήσουμε να αγαπήσετε να αγαπήσουν(ε)	να έχω αγαπήσει να έχεις αγαπήσει να έχει αγαπήσει να έχουμε αγαπήσει να έχετε αγαπήσει να έχουν(ε) αγαπήσει

Άλλοι τύποι
να αγαπούσα... να αγάπησα... να είχα αγαπήσει...

Προστακτική	
Εξακολουθητική	Συνοπτική
αγάπα αγαπάτε	αγάπησε αγαπήστε

Παθητική Φωνή

Οριστική

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
αγαπιέμαι αγαπιέσαι αγαπιέται αγαπιόμαστε αγαπιέστε/αγαπιόσαστε αγαπιούνται	αγαπιόμουν(α) αγαπιόσουν(α) αγαπιόταν(ε) αγαπιόμασταν/αγαπιόμαστε αγαπιόσασταν/αγαπιόσαστε αγαπιόνταν(ε)/ αγαπιόντουσαν/ αγαπιούνταν(ε)	αγαπήθηκα αγαπήθηκες αγαπήθηκε αγαπνηθήκαμε αγαπνηθήκατε αγαπήθηκαν/ αγαπνηθήκανε	θα αγαπnhθώ θα αγαπnhθείς θα αγαπnhθεί θα αγαπnhθούμε θα αγαπnhθείτε θα αγαπnhθούν(ε)
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα αγαπιέμαι θα αγαπιέσαι θα αγαπιέται θα αγαπιόμαστε θα αγαπιέστε/ θα αγαπιόσαστε θα αγαπιούνται	έχω αγαπnhθεί έχεις αγαπnhθεί έχει αγαπnhθεί έχουμε αγαπnhθεί έχετε αγαπnhθεί έχουν(ε) αγαπnhθεί	είχα αγαπnhθεί είχες αγαπnhθεί είχε αγαπnhθεί είχαμε αγαπnhθεί είχατε αγαπnhθεί είχαν(ε) αγαπnhθεί	θα έχω αγαπnhθεί θα έχεις αγαπnhθεί θα έχει αγαπnhθεί θα έχουμε αγαπnhθεί θα έχετε αγαπnhθεί θα έχουν(ε) αγαπnhθεί

Υποτακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη
να αγαπιέμαι να αγαπιέσαι να αγαπιέται να αγαπιόμαστε να αγαπιέστε/να αγαπιόσαστε να αγαπιούνται	να αγαπnhθώ να αγαπnhθείς να αγαπnhθεί να αγαπnhθούμε να αγαπnhθείτε να αγαπnhθούν(ε)	να έχω αγαπnhθεί να έχεις αγαπnhθεί να έχει αγαπnhθεί να έχουμε αγαπnhθεί να έχετε αγαπnhθεί να έχουν(ε) αγαπnhθεί

Άλλοι τύποι

να αγαπιόμουν(α)...
να αγαπήθηκα...
να είχα αγαπnhθεί...

Προστακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική
– –	αγαπήσου αγαπnhθείτε

Έτσι κλίνονται: απαντώ, βαστώ, βουτώ, γελάω, γεννώ, γλεντώ, διψώ, κολλώ, κρατώ, κρεμώ, κυβερνώ, μελετώ, μετρώ, μιλήω, νικώ, ξενυχτώ, ξεχνώ, ξυπνώ, πατώ, πεινώ, περνώ, περπατώ, πετώ, πηδώ, πουλήω, προτιμώ, ρωτώ, σταματώ, τραβώ, φυσώ, χαιρετώ, χαλώ, χτυπώ κ.ά.

Τάξη 2: θεωρώ

Ενεργητική Φωνή

Οριστική

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
θεωρώ θεωρείς θεωρεί θεωρούμε θεωρείτε θεωρούν(ε)	θεωρούσα θεωρούσες θεωρούσε θεωρούσαμε θεωρούσατε θεωρούσαν(ε)	θεώρησα θεώρησες θεώρησε θεωρήσαμε θεωρήσατε θεώρησαν/θεωρήσανε	θα θεωρήσω θα θεωρήσεις θα θεωρήσει θα θεωρήσουμε θα θεωρήσετε θα θεωρήσουν(ε)

Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα θεωρώ θα θεωρείς θα θεωρεί θα θεωρούμε θα θεωρείτε θα θεωρούν(ε)	έχω θεωρήσει έχεις θεωρήσει έχει θεωρήσει έχουμε θεωρήσει έχετε θεωρήσει έχουν(ε) θεωρήσει	είχα θεωρήσει είχες θεωρήσει είχε θεωρήσει είχαμε θεωρήσει είχατε θεωρήσει είχαν(ε) θεωρήσει	θα έχω θεωρήσει θα έχεις θεωρήσει θα έχει θεωρήσει θα έχουμε θεωρήσει θα έχετε θεωρήσει θα έχουν(ε) θεωρήσει

Υποτακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη
να θεωρώ να θεωρείς να θεωρεί να θεωρούμε να θεωρείτε να θεωρούν(ε)	να θεωρήσω να θεωρήσεις να θεωρήσει να θεωρήσουμε να θεωρήσετε να θεωρήσουν(ε)	να έχω θεωρήσει να έχεις θεωρήσει να έχει θεωρήσει να έχουμε θεωρήσει να έχετε θεωρήσει να έχουν(ε) θεωρήσει

Άλλοι τύποι

να θεωρούσα...
να θεώρησα...
να είχα θεωρήσει...

Προστακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική
– θεωρείτε	θεώρησε θεωρήστε

Παθητική Φωνή

Οριστική

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας
θεωρούμαι θεωρείσαι θεωρείται θεωρούμαστε θεωρείτε θεωρούνται	[θεωρούμουν] ¹ [θεωρούσουν] θεωρούνταν(ε) [θεωρούμασταν] [θεωρούσασταν] θεωρούνταν(ε)	θεωρήθηκα θεωρήθηκες θεωρήθηκε θεωρηθήκαμε θεωρηθήκατε θεωρήθηκαν/θεωρηθήκανε	θα θεωρηθώ θα θεωρηθείς θα θεωρηθεί θα θεωρηθούμε θα θεωρηθείτε θα θεωρηθούν

Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα θεωρούμαι θα θεωρείσαι θα θεωρείται θα θεωρούμαστε θα θεωρείτε θα θεωρούνται	έχω θεωρηθεί έχεις θεωρηθεί έχει θεωρηθεί έχουμε θεωρηθεί έχετε θεωρηθεί έχουν(ε) θεωρηθεί	είχα θεωρηθεί είχες θεωρηθεί είχε θεωρηθεί είχαμε θεωρηθεί είχατε θεωρηθεί είχαν(ε) θεωρηθεί	θα έχω θεωρηθεί θα έχεις θεωρηθεί θα έχει θεωρηθεί θα έχουμε θεωρηθεί θα έχετε θεωρηθεί θα έχουν(ε) θεωρηθεί

Υποτακτική

Εξακολουθητική	Συνοπτική	Συντελεσμένη
να θεωρούμαι να θεωρείσαι να θεωρείται να θεωρούμαστε να θεωρείτε να θεωρούνται	να θεωρηθώ να θεωρηθείς να θεωρηθεί να θεωρηθούμε να θεωρηθείτε να θεωρηθούν	να έχω θεωρηθεί να έχεις θεωρηθεί να έχει θεωρηθεί να έχουμε θεωρηθεί να έχετε θεωρηθεί να έχουν(ε) θεωρηθεί

Άλλοι τύποι

[να θεωρούμουν]...
να θεωρήθηκα...
να είχα θεωρηθεί...

Προστακτική

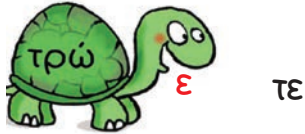
Εξακολουθητική	Συνοπτική
– –	θεωρήσου θεωρηθείτε

Έτσι κλίνονται και τα: *αποτελώ, ζω, μπορώ, παρακαλώ, προσπαθώ, συγχωρώ* κ.ά.
(Προσοχή: Μερικά δε σχηματίζουν παθητική φωνή!)

1. Οι τύποι σε αγκύλες δε χρησιμοποιούνται συχνά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Κάνω κάτι, παθαίνω κάτι ή βρίσκομαι σε μια κατάσταση

Ε. Συνηρημένα ρήματα

Ορισμένα ρήματα κλίνονται με καταλήξεις που προέρχονται από συναίρεση. Τα ρήματα αυτά λοιπόν τα λέμε **συνηρημένα**.

As σημειώσω την οριστική του ενεστώτα αυτών των ρημάτων για να μην μπερδεύομαι...

Οριστική Ενεστώτα			
τρών	ἔβω	ακούω	φταίω
τρών	ἔβω	ακούω	φταίω
τρως	ἔβες	ακούς	φταίς
τρώει	ἔβει	ακούει	φταίει
τρώμε	ἔβουμε	ακούμε	φταίμε
τρώτε	ἔβετε	ακούτε	φταίτε
τρώνε	ἔβνε	ακούνε	φταίνε

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και τα ρήματα *κλαίω, καίω, πάω*.

ΣΤ. Ελλειπτικά, απρόσωπα & ανώμαλα ρήματα

Ελλειπτικά ρήματα

Μερικά ρήματα δε σχηματίζουν όλους τους τύπους. Συνήθως, τους λείπουν οι συνοπτικοί τύποι. Αυτά είναι τα:

ανήκω, είμαι, οφείλω, περιμένω, τρέμω, χρωστώ, ξέρω, μάχομαι, έχω, ευθύνομαι κ.ά.

Απρόσωπα ρήματα

Έχουν μόνο Γ' πρόσωπο ενικού και υποκείμενό τους δεν είναι κάποιο πρόσωπο, ζώο, πράγμα κτλ. (Ονοματική Φράση) αλλιώς μια ολόκληρη πρόταση:

πρέπει → [να ψήσουμε τις πατάτες σε σιγανή φωτιά]
 πρόκειται → [να πάω διακοπές τον Αύγουστο]

Μερικά προσωπικά ρήματα χρησιμοποιούνται ως απρόσωπα όταν δηλώνουν καιρικά ή φυσικά φαινόμενα. Στην περίπτωση αυτή δεν έχουν υποκείμενο:

βρέχει, νυχτώνει, χιονίζει, φέγγει, χαράζει, χειμωνιάζει, βροντάει, φυσάει

Ανώμαλα ρήματα

Το ρήμα *είμαι* κλίνεται ως εξής:

Το ρήμα <i>είμαι</i>				
Οριστική			Υποτακτική	
Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας		
είμαι	ήμουν(α)	θα είμαι	να είμαι	να ήμουν(α)
είσαι	ήσουν(α)	θα είσαι	να είσαι	να ήσουν(α)
είναι	ήταν(ε)	θα είναι	να είναι	να ήταν(ε)
είμαστε	ήμαστε/ήμασταν	θα είμαστε	να είμαστε	να ήμαστε/ήμασταν
είστε/είσαστε	ήσαστε/ήσασταν	θα είστε/είσαστε	να είστε/είσαστε	να ήσαστε/ήσασταν
είναι	ήταν(ε)	θα είναι	να είναι	να ήταν(ε)

Ορισμένα ρήματα σχηματίζονται με τρόπο που δεν μπορούμε να προβλέψουμε. Για τα ρήματα αυτά βλέπω τον πίνακα ανώμαλων ρημάτων στο παράρτημα του βιβλίου μου.

Τι θα θυμάμαι για... τα ρήματα

1. Τα ρήματα έχουν **πρόσωπο, αριθμό, χρονική βαθμίδα, ποιόν ενεργείας, χρόνο** και **φωνή**.
2. Τα ρήματα μπορεί να είναι **μεταβατικά, αμετάβατα** ή **συνδεδετικά**.
3. Το *έχω* λέγεται **βοηθητικό ρήμα** γιατί μας βοηθάει να σχηματίσουμε τους συντελεσμένους χρόνους.
4. Ανάλογα με τον τρόπο κλίσης τους, τα ρήματα χωρίζονται σε δύο **συζυγίες** (Α' και Β' συζυγία).

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

- **-είτε, -ήστε, -ίστε**

Το Β' πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα παθητικής φωνής των ρημάτων Β' συζυγίας – Τάξης 2 γράφεται με **ει** (θεωρεί**ετε**).

Το Β' πληθυντικό πρόσωπο συνοπτικής προστακτικής ενεργητικής φωνής των ρημάτων Β' συζυγίας – Τάξης 1 γράφεται με **η** (αγαπή**η**στε).

Το Β' πληθυντικό πρόσωπο συνοπτικής προστακτικής ενεργητικής φωνής των ρημάτων Α' συζυγίας – Τάξης 4 (σε -ίζω) γράφεται με **ι** (δροσί**ι**στε).

- **άγω, βάλῃω**

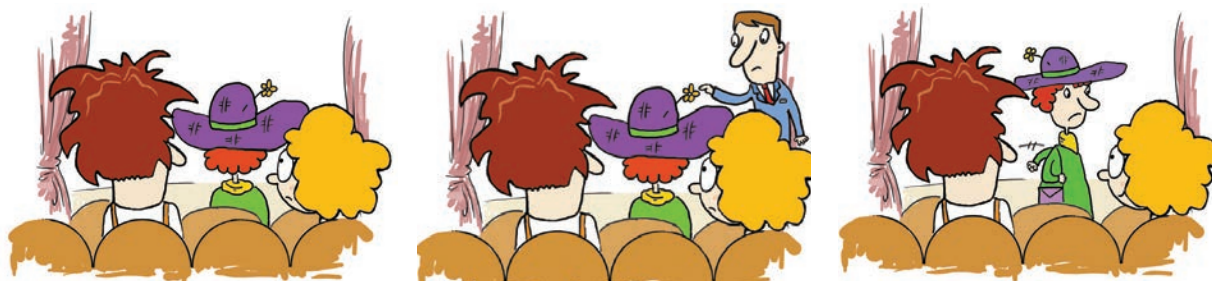
Τα ρήματα που έχουν ως βάση το αρχαίο ρήμα *άγω* σχηματίζουν τους εξακολουθητικούς – επαναλαμβανόμενους τύπους από το θέμα **αγ-** και τους συνοπτικούς – στιγμιαίους τύπους από το θέμα **αγαγ-**.

Τα ρήματα που έχουν ως βάση το αρχαίο ρήμα *βάλῃω* σχηματίζουν τους εξακολουθητικούς – επαναλαμβανόμενους τύπους από το θέμα **βαῖη-** και τους συνοπτικούς – στιγμιαίους τύπους από το θέμα **βαῖη-**.

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Δίνω περισσότερες πληροφορίες
για ανθρώπους, ζώα, πράγματα
και καταστάσεις με έναν
ακόμη τρόπο

Οι μετοχές

Πώς ήταν οι άνθρωποι στο θέατρο;
Ο Ορέστης και ο Βρασίδης ήταν **στενοχωρημένοι**, επει-
δή δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν την παράσταση.
Ο ταξιδιέτης ήταν **νευριασμένος** με την κυρία.
Η κυρία ήταν **θυμωμένη**.

Πώς έφυγαν από το
θέατρο;
Η κυρία με το τεράστιο καπέλο
έφυγε από την παράσταση
τρέχοντας.
Ο Ορέστης και ο Βρασίδης
έφυγαν **γελώντας**.

Προσέξτε
κάτι;

Οι παραπάνω λέξεις έχουν φτιαχτεί από
ρήματα:

θυμώνω → θυμωμένος
νευριάζω → νευριασμένος

τρέχω → τρέχοντας
γελώ → γελώντας

Οι λέξεις αυτές είναι **μετοχές**. Φτιάχνονται από ρήματα και τις χρησιμοποιούμε για να δώσουμε **περισσότερες πληροφορίες** είτε για το πώς γίνεται αυτό που περιγράφει το **ρήμα** είτε για κάποια **ονοματική φράση**.

Βλέπω ότι άλλες μετοχές κλίνονται και άλλες όχι.

Ο κ. Βρασίδης είναι
θυμωμένος.

Η κυρία είναι **θυμωμένη**.

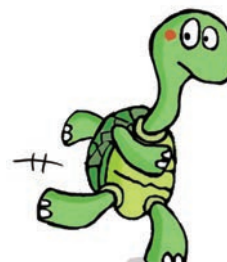
Το χελωνάκι είναι
θυμωμένο.

Ο κ. Βρασίδης έφυγε
τρέχοντας.

Η κυρία έφυγε **τρέχοντας**.

Το χελωνάκι έφυγε
τρέχοντας.

ΜΕΤΟΧΕΣ → Είναι **κλιτές** (με κατάληξη -μενος, -μενη, -μενο) ή **άκλιτες** (με κατάληξη -οντας/-ώντας) λέξεις που παράγονται από ρήματα.

11.1

Κλιτή μετοχή

Δεν πρόφτασε να τελειώσει τη φράση της και το αγόρι έτρεξε στο κελάρι. Αναποδογύρισε ό,τι είχε εκεί. Δε βρήκε τίποτα. Τρεχάτος και **σκοπισμένος** ανέβηκε στο πρώτο πάτωμα, άνοιξε ό,τι ντουλάπι, συρτάρι, σεντούκι ή κοφίνι βρίσκονταν στον πύργο, μα πάλι δε βρήκε τίποτα. Σαν γάτα σκαρφάλησε στην όρθια ξύλινη σκάλα της σοφίτας κι εκεί, αφού σκάησε παντού, χώ-

θηκε ως τη μέση σ' ένα παλιοσέντουκο, σαράβαλο, **μουχλιασμένο** και **σαρακοφαγωμένο**. Στο τέλος έβγαλε από κάτω από μια στοίβα παλιόχαρτα **κιτρινιασμένα** και **zarωμένα**, ένα **κουρελιασμένο** μακρύ βιβλίο, με το εξώφυλλο **μισοφαγωμένο** από τα ποντίκια και τόσο σκοπισμένο, που τα εξωτερικά χρυσά γράμματα μόλις διαβάζονταν πια. Παραμύθι χωρίς όνομα, Π. Σ. Δέλητα

Η **κλιτή μετοχή** μοιάζει με το επίθετο, γιατί κατά κανόνα συνοδεύει ουσιαστικά και τα προσδιορίζει.

Φτιάχνω κλιτές μετοχές αν προσθέσω τις κατάληξεις **-μένος/-μένη/-μένο** στο ρήμα:

κιτρινίζω → *κιτριτισμένος, -η, -ο*
zarώνω → *zarωμένος, -η, -ο*

Οι κλιτές μετοχές κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο**.

Πολλές φορές, λέξεις που ξεκίνησαν ως κλιτές μετοχές γίνονται ουσιαστικά: *το κρατούμενο, τα χρωστούμενα, το ενδεχόμενο, το περιεχόμενο* κ.ά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 29

Φτιάχνω στο τετράδιό μου κλιτές μετοχές από τα ρήματα:

νυστάζω, κουράζω, απελπίζω, ιδρώνω, κυκλώνω, κλαίω, πεινάω, διψάω

11.2

Άκλιτη μετοχή

– Σας παρακαλώ, μήπως ξέρετε πού είναι η οδός Ορφέως; Περπάτησα σ' όλους τους γύρω δρόμους **ψάχνοντας**, **ρωτώντας** και **διαβάζοντας** όλες τις πινακίδες, αλλά πουθενά! Ένας τροχονόμος με διαβεβαίωσε πως είναι κάπου εδώ κοντά. Δεν μπορώ να καταλάβω τι συμβαίνει.

– Η Ορφέως είναι χιλιόμετρα μακριά από δω. Τροχονόμο ήτε τον κύριο που στέκεται στη γωνία, **φορώντας** κράνος, **κρατώντας** μια σφυρίχτρα και **κουνώντας** τα χέρια του δεξιά αριστερά;

– Ναι, ακριβώς.

– Μα αυτός δεν είναι τροχονόμος. Γυμναστής είναι. Στέκεται εκεί **περιμένοντας** τους άθλητες που τρέχουν μαζί του, **κάνοντάς** τους νόημα να βιαστούν. Φοράει το κράνος για προστασία. Μια

ΕΝΟΤΗΤΑ 11: Δίνω περισσότερες πληροφορίες για ανθρώπους... με έναν ακόμη τρόπο

γλάστρα από ένα μπαλκόνι προσγειώθηκε στο κεφάλι του τις προάλλες, **αφήνοντάς** του ένα τεράστιο καρούμπαλο. Ο καημένος! Από το χτύπημα φαίνεται δεν ξέρει τι ήέει!

Η **άκλιτη μετοχή** προσδιορίζει το ρήμα όπως κάνει και το επίρρημα. Δηλαδή, μας δίνει περισσότερες πληροφορίες για τον τρόπο ή τον χρόνο που γίνεται η ενέργεια του ρήματος.

Φτιάχνω άκλιτες μετοχές αν κολλήσω την κατάληξη **-οντας/-ώντας** στο ρήμα:

διαβάζ-ω → διαβάζ + οντας = διαβάζοντας
ρωτ-ώ → ρωτ + ώντας = ρωτώντας

Η άκλιτη μετοχή ονομάζεται αλλιώς **γερούνδιο**.

Τι θα θυμάμαι για... τις μετοχές

1. Φτιάχνονται από ρήματα κι έχουν κατάληξη **-μένος, -μένη, -μένο** (η **κλιτή** μετοχή) και **-οντας/-ώντας** (η **άκλιτη** μετοχή).
2. Η κλιτή μετοχή κλίνεται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο** και λειτουργεί όπως τα επίθετα (δηλαδή συνοδεύει ουσιαστικά και τα προσδιορίζει).
3. Η άκλιτη μετοχή λειτουργεί σαν επίρρημα (μας δίνει μια πληροφορία για τον τρόπο και τον χρόνο που γίνεται η ενέργεια του ρήματος).

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

1. Η κατάληξη της κλιτής μετοχής γράφεται:
 - α) με **ωμέγα** όταν η μετοχή είναι παροξύτονη
π.χ. δηλωμένος, πληγωμένος, φαγωμένος
 - β) με **όμικρον** όταν η μετοχή είναι προπαροξύτονη
π.χ. εργαζομένος, αυξανομένος
(Εξαιρούνται μερικά ρήματα της Β' συζυγίας που σχηματίζουν προπαροξύτονη κλιτή μετοχή σε **-ώμενος**, π.χ. τιμώμενος.)
2. Η κατάληξη της άκλιτης μετοχής γράφεται:
 - α) με **ωμέγα** όταν τονίζεται
π.χ. γελώντας, ζητώντας, μιλώντας
 - β) με **όμικρον** όταν δεν τονίζεται
π.χ. τρέχοντας, πίνοντας, τρώγοντας, λύνοντας

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Δίνω περισσότερες πληροφορίες για μια ενέργεια ή κατάσταση

Το επίρρημα

Η Αγγελίνα έφυγε για τη Θεσσαλονίκη.

Ο κ. Βρασίδης ξέχασε τα γυαλιά του.

Ο φίλοι του Ορέστη πέρασαν το μονοπάτι.

Αυτές οι πληροφορίες δεν είναι αρκετές! Εγώ θέλω να ξέρω κι άλλες πληροφορίες. Θέλω να ξέρω **πότε** έφυγε η Αγγελίνα, **πού** ξέχασε τα γυαλιά του ο θείος Βρασίδης και **πώς** κατάφεραν οι φίλοι μου να περάσουν στην απέναντι όχθη του ποταμού. Πώς μπορώ να το κάνω αυτό;

Με πολλούς τρόπους:

1. Με δευτερεύουσες προτάσεις (ενότητα 16.4)
2. Με προθετικές φράσεις – προσδιορισμούς (ενότητα 16.2 Γ)
3. Με τα **επιρρήματα** (άκλιτες λέξεις). Για δεσ:
Η Αγγελίνα έφυγε για τη Θεσσαλονίκη **χτες**.
Ο κ. Βρασίδης ξέχασε τα γυαλιά του **κάπου**.
Οι φίλοι του Ορέστη πέρασαν το ποτάμι **εύκολα**.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ → Είναι άκλιτες λέξεις που συνοδεύουν τα ρήματα και τα προσδιορίζουν δίνοντάς μας πληροφορίες για τον τόπο, τον χρόνο, τον τρόπο, την ποσότητα. Τα επιρρήματα, επίσης, συνδέουν προτάσεις (χωρίς να είναι σύνδεσμοι).

12.1 Είδη επιρρημάτων

Με επιρρήματα μπορούμε να περιγράψουμε ποικίλες διαφορετικές ιδιότητες της πράξης που δηλώνει το ρήμα. Έτσι, έχουμε διαφορετικές ομάδες επιρρημάτων.

Τοπικά επιρρήματα:

Πού ;

πού, εδώ, εκεί, πέρα, μακριά, κοντά, σιμά, δίπλα, μέσα, πάνω, κάτω, απέναντι, παντού, κάπου, πουθενά, ψηλά, χαμηλά, δεξιά, αριστερά, πλάι, γύρω, έξω, μεταξύ, αναμεταξύ, μπροστά, μπρος, πίσω, βόρεια, νότια, ανατολικά, δυτικά, κάμω κ.ά.

Χρονικά επιρρήματα:

Πότε;

πότε, τώρα, τότε, πριν, μετά, σήμερα, αύριο, χτες, μεθαύριο, πέρ[υ]σι, φέτος, απόψε, αργά, νωρίς, οποτεδήποτε, όποτε, αλλιώς, κάποτε, ύστερα, έπειτα, επιτέλους, κιόχλα, αμέσως, σπάνια, συχνά, τακτικά, πότε πότε κ.ά.

Τροπικά επιρρήματα:

Πώς;

πώς, όπως, έτσι, αλλιώς, κάπως, καθόλου, οπωσδήποτε, μόνο, μαζί κ.ά.

Ποσοτικά επιρρήματα:

Πόσο ;

πόσο, όσο, τόσο, οσοδήποτε, κάμποσο, κάπως, περισσότερο, πολύ, ελάχιστα, λίγο, τουλάχιστον, εξίσου, σχεδόν, λιγότερο, πάνω κάτω, καθόλου κ.ά.

Αρκετές φορές, τα επιρρήματα μπορεί να συνοδεύουν επίθετα:

Ο κ. Βρασίδης είναι **πέρα πολύ** έξυπνος.

Σχεδόν όλοι ήρθαν στο πάρτι του Ορέστη.

Άλλες φορές, τα επιρρήματα προσδιορίζουν όχι το ρήμα αλλά ολόκληρη την πρόταση:

Ευτυχώς, προλάβσαμε το πλοίο.

Ειλικρινά, δεν ξέρω πώς να σας ευχαριστήσω.

Τα επιρρήματα που προσδιορίζουν μια πρόταση λέγονται **προτασιακά επιρρήματα**. Τέτοια είναι τα: *απλώς, βέβαια, ίσως, πραγματικά, σίγουρα, τελικά, φυσικά* κ.ά.

122

Επιρρήματα σε -α και -ως

Χτες είχε γενέθλια ο αδελφός μου. Πέρασαμε πολύ **ωραία** στο πάρτι του. Μόνο το χελωνάκι μας ήταν ανήσυχο και συμπεριφερόταν **παράξενα**.

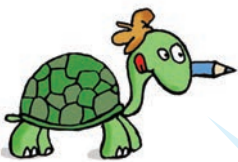
Πολλά επιρρήματα σε **-α** σχηματίζονται από τον πληθυντικό του ουδέτερου των επιθέτων. Τα **ωραία** παιδιά → Πέρασαμε **ωραία**. Τα **παράξενα** αντικείμενα → Συμπεριφερόταν **παράξενα**.

Ευτυχώς, μετά από λίγο συνήθισε.

Μην το αδικείς. Συνήθως, τα χελωνάκια τρομάζουν με τον πολύ κόσμο.

Μερικά επιρρήματα σχηματίζονται και με την κατάληξη **-ως**: Τα χελωνάκια **συνήθως** τρομάζουν. **Ευτυχώς**, συνήθισε.

Αρκετά επιρρήματα έχουν τύπους και σε -ως και σε -α χωρίς διαφορά στη σημασία.

Παραπονιέται **αδίκως** / **άδικα**. **Σπανίως** / **σπάνια** εμφανίζεται.

Οι τύποι σε -ως χρησιμοποιούνται κυρίως σε επίσημο ύφος.

Προσοχή όμως! Αρκετά επιρρήματα έχουν τύπους και σε -ως και σε -α με **διαφορετική** σημασία!

Ο υπερθετικός σχηματίζεται:

- είτε μονολεκτικά, με τις καταλήξεις -ότατα, -ύτατα:
ωραία – ωραιότατα
βαθιά – βαθύτατα
- είτε περιφραστικά, με τα επιρρήματα *πολύ*, *πάρα πολύ* :
ωραία – πολύ ωραία
βαθιά – πάρα πολύ βαθιά

Τα παραθετικά των επιρρημάτων που δεν προέρχονται από επίθετα σχηματίζονται μόνο περιφραστικά, δηλ. κάτω – πιο κάτω, μπροστά – πιο μπροστά.

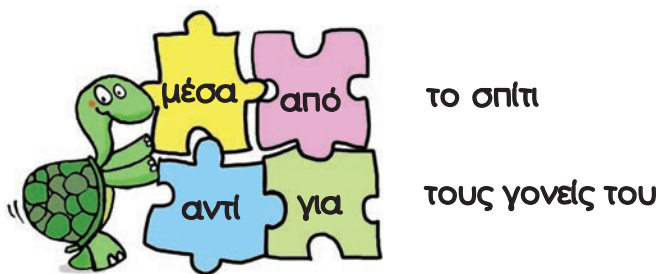
Τι θα θυμάμαι για... τα επιρρήματα

1. Τα επιρρήματα μπορεί να είναι **τοπικά**, **χρονικά**, **τροπικά**, **ποσοτικά**.
2. Μερικά επιρρήματα σχηματίζονται από επίθετα με την κατάληξη -α ή -ως.
3. Κάποια επιρρήματα σχηματίζουν παραθετικά.

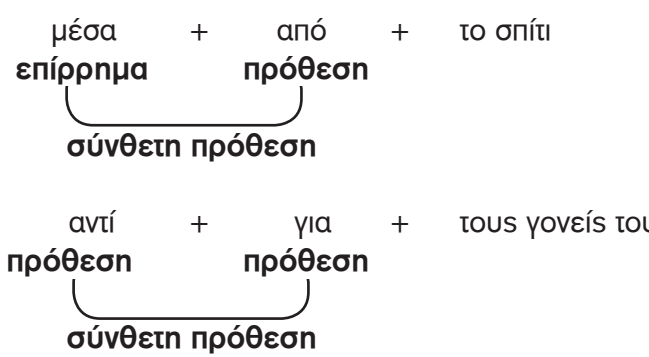

Οι προθέσεις της γλώσσας μας είναι οι: **αντί, από, για, δίχως, εναντίον, εξαιτίας, έως, ίσαμε, κατά, λόγω, με, μετά, μεταξύ, μέχρι, παρά, πριν, προς, σαν, σε, χωρίς, ως**

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 31 Φτιάχνω στο τετράδιό μου φράσεις με τις παραπάνω προθέσεις.

Όταν συνδυάζουμε ένα επίρρημα ή μια πρόθεση με μια άλλη πρόθεση, φτιάχνουμε μια **σύνθετη πρόθεση**. Δηλαδή:

13.2 Λόγιες προθέσεις

Πολλές φορές, χρησιμοποιούμε στον λόγο μας προθέσεις και προθετικές φράσεις που προέρχονται από παλιότερες μορφές της γλώσσας μας. Αυτές είναι οι προθέσεις:

δια, εκ, επί, εν, περί, προ, υπέρ, υπό, ανά

Αυτές τις χρησιμοποιούμε συνήθως σε σύνθετες λέξεις ή σε στερεότυπες εκφράσεις: προ Χριστού, προ-βάδισμα, εκ γενετής, εκ-λέγω

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 32 Βρίσκω τι σημαίνουν οι παρακάτω εκφράσεις:

1. Εκ περιτροπής
2. Άνευ αποδοχών
3. Επί ίσοις όροις
4. Υπό εξέταση
5. Δια της βίας

Άλλοι σύνδεσμοι συνδέουν τις εξαρτημένες προτάσεις με τις κύριες προτάσεις (**υποτακτική σύνδεση**).

Ο δάσκαλος είπε **ότι** θα ξεκινήσουν οι σχολικοί αγώνες στίβου. Όλοι οι μαθητές ήθελαν να πάρουν μέρος, **γιατί** αγαπούσαν τον αθλητισμό. Ο δάσκαλος, όμως, φοβόταν **μήπως** ορισμένοι γονείς δημιουργήσουν πρόβλημα. **Αν** δεν έδιναν την έγκρισή τους όλοι οι γονείς, οι αγώνες θα αναβάλλονταν. **Όταν** όλοι συμφώνησαν, οι αγώνες άρχισαν. Τα παιδιά αγωνίστηκαν με τόσο ζήλο, **ώστε** σημειώθηκαν εξαιρετικά υψηλές επιδόσεις.

Για τις φράσεις και τις προτάσεις βλ. ενότητα 16

Α. Παρατακτικοί σύνδεσμοι

Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται για να συνδέσουν λέξεις, φράσεις ή προτάσεις. Γενικά, ενώνουν κύριες προτάσεις μεταξύ τους ή εξαρτημένες προτάσεις μεταξύ τους (**παρατακτική σύνδεση**). Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι είναι οι εξής:

- και (κι)
- ή
- είτε
- ούτε
- αλλά, μα
- όμως

Ο σύνδεσμος **και** χρησιμοποιείται πολύ συχνά με τη σημασία «**επίσης**» (πριν από ονοματική φράση, επίθετο, επίρρημα ή προθετική φράση):

Π.χ. Ήρθαν **και** τα παιδιά.
(ονοματική φράση)

Β. Σύνδεσμοι που εισάγουν εξαρτημένες / δευτερεύουσες προτάσεις

Οι σύνδεσμοι αυτοί χρησιμοποιούνται για να συνδέσουν μια εξαρτημένη πρόταση με μια κύρια (υποτακτική σύνδεση). Οι πιο συνηθισμένοι είναι οι εξής:

- ειδικοί σύνδεσμοι: **ότι, πως, που**
- ερωτηματικοί σύνδεσμοι: **αν, μήπως**
- ενδοιαστικοί/διστακτικοί σύνδεσμοι: **μήπως, μη(ν)**
- υποθετικοί σύνδεσμοι: **αν, εάν, άμα, εφόσον, είτε... είτε, εκτός (κι) αν**
- χρονικοί σύνδεσμοι: **όταν, όποτε, μόλις, πριν, αφού, μετά που, ώσπου, μέχρι που/να, ενώ, καθώς, όσο**
- αιτιολογικοί σύνδεσμοι: **γιατί, διότι, επειδή, αφού, μια και/που**
- εναντιωματικοί – παραχωρητικοί σύνδεσμοι: **αν και, ενώ, μοιλονότι, κι as, και να, και αν**
- αποτελεσματικοί σύνδεσμοι: **που, ώστε**

Μόρια

Η γλώσσα μας διαθέτει και μερικές μικρές άκλιτες λέξεις που ονομάζονται **μόρια**.

Τα πιο σημαντικά μόρια είναι:

- το μόριο του μέλλοντα **θα** (π.χ. θα γράφω, θα γράψω)
- τα μόρια της υποτακτικής **να** και **as** (π.χ. να έρθουν, as έρθουν)
- τα αρνητικά μόρια **δε(v)** και **μη(v)** (π.χ. δεν ήρθαν, να μην έρθουν)
- τα μόρια **ναι** και **όχι** (π.χ. Ναι, θα παίξω μπάλα. Όχι, δε θα παίξω μπάλα.)
- το δεικτικό μόριο **να** (π.χ. Να ένα ποδήλατο!)
- το παρακελευστικό/προτρεπτικό μόριο **για** (π.χ. Για κάτσε να σου πω!)

Τι θα θυμάμαι για... τους συνδέσμους

Υπάρχουν δύο κατηγορίες συνδέσμων, ανάλογα με το τι είδους προτάσεις συνδέουν:

α. οι **παρατακτικοί** σύνδεσμοι, που συνδέουν **όμοιες** προτάσεις (**παρατακτική σύνδεση**)

β. οι σύνδεσμοι που συνδέουν τις εξαρτημένες προτάσεις με τις κύριες (**υποτακτική σύνδεση**).

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

1. Στον καθημερινό λόγο, το **και** γίνεται **κι** πριν από λέξη που αρχίζει με φωνήεν.

Πρώτα έφαγε **κι** **έπειτα** διάβασε την εφημερίδα του.

2. Ο ειδικός σύνδεσμος **πως** δεν τονίζεται, ενώ το τροπικό επίρρημα **πώς** τονίζεται.

Νόμισε **πως** (=ότι) τον είδε.

Με ρώτησε **πώς** (=με ποιο τρόπο) ήρθα.

3. Ο ειδικός σύνδεσμος **που** δεν τονίζεται, ενώ το τοπικό επίρρημα **πού** τονίζεται.

Βλέπεις **που** (=ότι) δεν τον σέβεται καθόλου;

Ντίνα, **πού** (=σε ποιο μέρος) θα φάτε το μεσημέρι;

4. Ο ειδικός σύνδεσμος **ότι** δεν παίρνει ποτέ υποδιαστολή, ενώ η αναφορική αντωνυμία **ό,τι** παίρνει πάντοτε υποδιαστολή.

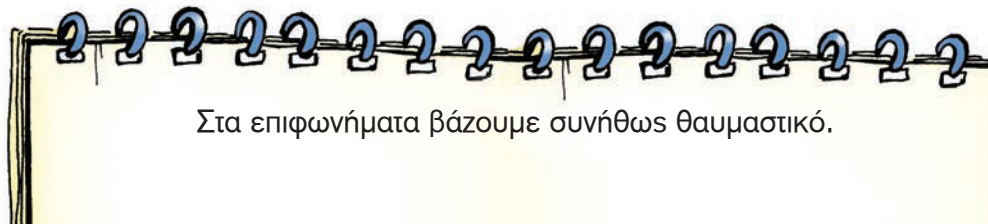
Δήλωσε **ότι** θα πάει.

Φέρε μαζί σου **ό,τι** (=οτιδήποτε) θέλεις.

Οι κυριότερες κατηγορίες επιφωνημάτων είναι:

- α. Όσα εκφράζουν **θαυμασμό**: Α!, ποπό!, ω! κ.ά.
- β. Αυτά που εκφράζουν **απορία**: Α!, ο!, μπα!, ε; κ.ά.
- γ. Όσα δείχνουν **πόνο, λύπη ή στενοχώρια**: Αχ!, ω!, αμάν!, άου!, οχ!, αλίμονο!, α! κ.ά.
- δ. Αυτά που εκφράζουν **ευχή**: Μακάρι!, είθει! κ.ά.
- ε. Όσα δηλώνουν **έπαινο**: Μηράβο!, εύγε!, zήτω! κ.ά.
- στ. Όσα φανερώνουν **κάλισμα**: Ε!, επ! κ.ά.
- ζ. Όσα εκφράζουν **ειρωνεία**: Ε!, ου! κ.ά.
- η. Όσα **παρακινούν και το αντίθετο**: Άντε!, ε!, άμε!, μαρς!, στοπ!, σουτ! κ.ά.
- θ. Αυτά που δηλώνουν **άρνηση ή δυσπιστία**: Χμ!, μπα!, αμ δε! κ.ά.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

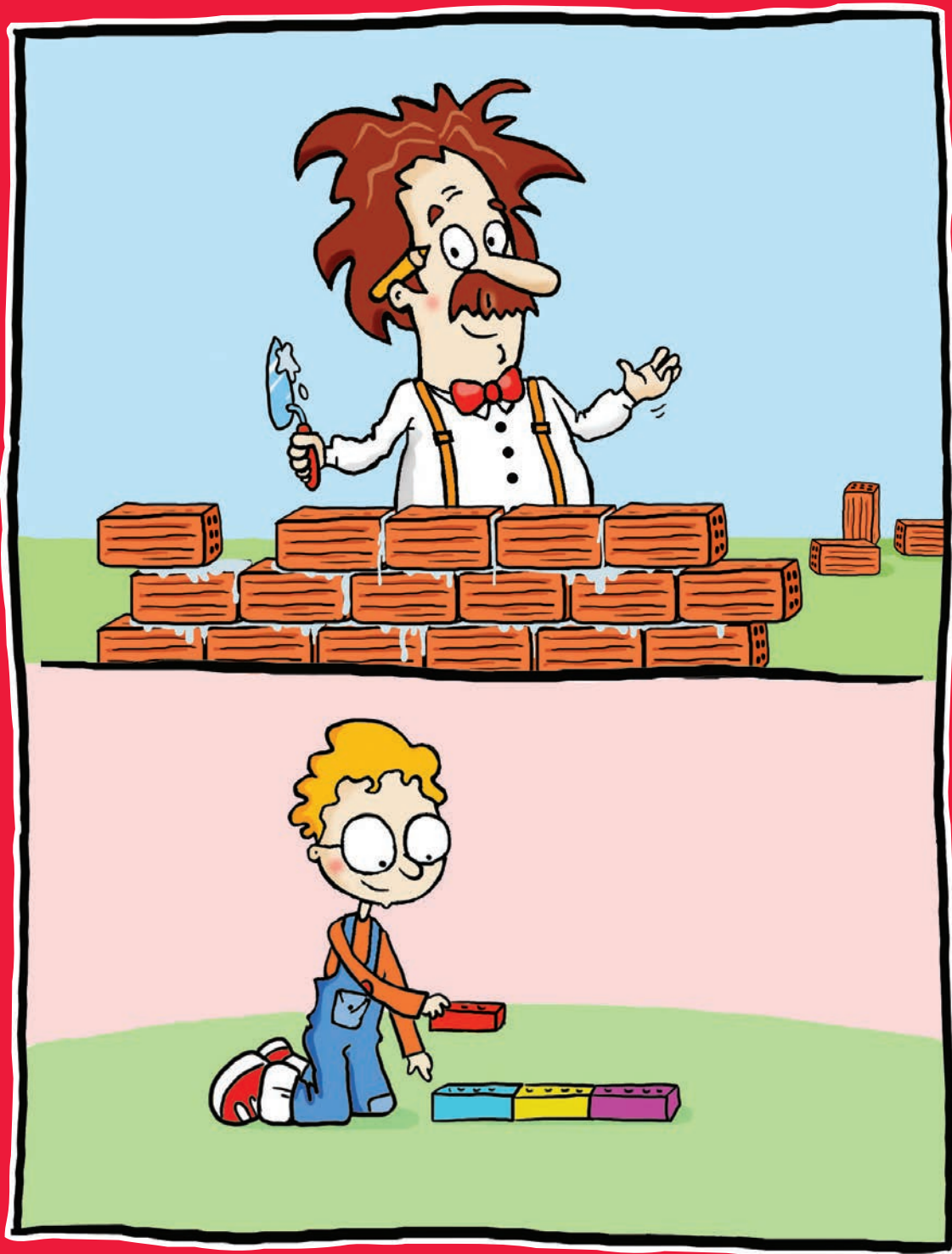

Στα επιφωνήματα βάζουμε συνήθως θαυμαστικό.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

Συνδέτω φράσεις και προτάσεις

Σύνταξη

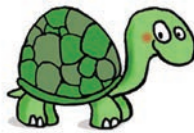

ΕΝΟΤΗΤΑ 16: ΠΩΣ ΣΥΝΔΕΤΩ ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ακριβώς! Η πρόταση φτιάχνεται όπως φτιάχνεται ένα σπίτι ή μια κατασκευή με σφηνουβηλάκια. Οι φθόγγοι φτιάχνουν συλλαβές, οι συλλαβές φτιάχνουν λέξεις, οι λέξεις εντάσσονται σε φράσεις, οι φράσεις καταλήγουν σε μεγαλύτερες φράσεις και –τέλος– οι δύο πιο σημαντικές φράσεις, δηλαδή η Ονοματική Φράση – Υποκείμενο και η Ρηματική Φράση, μας δίνουν την πρόταση.

Για να αναλύσω τη δομή της πρότασης...

Ναι ναι, ξέρω. Θυμάμαι. Μετά οι προτάσεις δημιουργούν παραγράφους και οι παράγραφοι κείμενο... Τέλεια συνεργασία, δηλαδή!

Το λαίμαργο σκυλί έφαγε τα μελομακάρονα.

...Πρώτα βρίσκω τι μέρος του λόγου είναι κάθε λέξη.

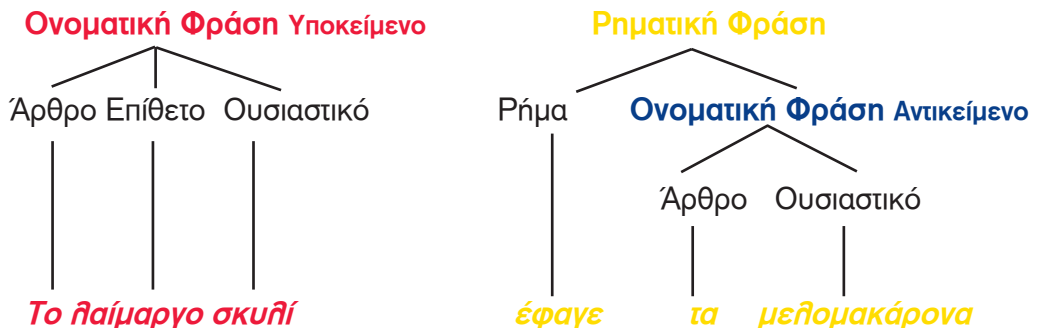
1ο βήμα!

Άρθρο	Επίθετο	Ουσιαστικό	Ρήμα	Άρθρο	Ουσιαστικό
Το	λαίμαργο	σκυλί	έφαγε	τα	μελομακάρονα

Μετά, ξεχωρίζω την **Ονοματική Φράση – Υποκείμενο** από τη **Ρηματική Φράση** (προσέχω όμως γιατί συχνά μέσα στη Ρηματική Φράση υπάρχουν και ολόκληρες ονοματικές φράσεις, όπως εδώ η φράση **τα μελομακάρονα**, που αποτελείται από ένα άρθρο και ένα ουσιαστικό):

2ο βήμα!

3. Κατηγορούμενα του ρήματος: Δίνουν μια **ιδιότητα** στο υποκείμενο και ακολουθούν πάντα ένα συνδετικό ρήμα (βλ. ενότητα 10.1 Γ).

Ο Γιάννης είναι **σπουδαίος επιστήμονας**.

Τι **ιδιότητα** έχει ο Γιάννης; Σπουδαίος επιστήμονας.

Η Σοφία έγινε **τραγουδίστρια**.

Τι **ιδιότητα** έχει η Σοφία; Τραγουδίστρια.

Συνδετικά Ρήματα:
είμαι, γίνομαι, φαίνομαι,
εκλέγομαι, λέγομαι κ.ά.

Το κατηγορούμενο έχει την ίδια πώση με την Ονοματική Φράση που προσδιορίζει.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Το υποκείμενο, το αντικείμενο και το κατηγορούμενο δε χωρίζονται ποτέ με κόμμα από το ρήμα.

Η Σοφία χτενίζεται.

Φάγαμε φακές.

Ο Νίκος έγινε δάσκαλος.

B. Ρηματική Φράση

Εγώ δεν τοημώ να πιστέψω στα μάτια μου. Παγωμένος από έκπληξη, χάνω πολύτιμο χρόνο. Δεν είμαι σίγουρος πώς πρέπει να αντιδράσω. Να περιμένω τον φιλαράκο μου τον Κοφονούρη, όπως είχαμε συμφωνήσει, ή να πάρω από πίσω τους κακοποιούς; Από τη μια η πεινασμένη κοιλιτσα μου, από την άλλη ένας συνάδελφος που έχει την ανάγκη

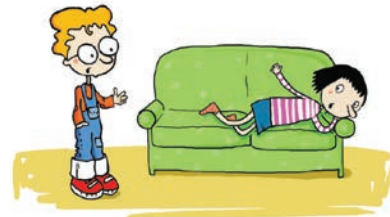
μου. Διστάζω κάνα δυο δευτερόλεπτα, αλλιά το παίρνω απόφαση. Δίνω ένα σάλτο και αρχίζω να τρέχω με όλη μου τη δύναμη πίσω από τη μοτοσικλέτα. Άδικος κόπος. Όσο και να τρέχω, η μοτοσικλέτα τρέχει ακόμα γρηγορότερα και σε λίγο χάνεται από τα μάτια μου στο βάθος του σκοτεινού δρόμου.

Ευγένιος Τριβιζάς,
Η τελευταία μαύρη γάτα

Το ρήμα είναι το πιο βασικό στοιχείο της πρότασης. Βρίσκεται παντού! Χωρίς ρήμα και Ρηματική Φράση, πρόταση δεν υπάρχει. Μάλιστα, μερικές φορές όλη η πρόταση είναι ένα ρήμα:

- Τι κάνεις εκεί; **Κοιμάσαι;**
- Όχι.
- Τότε;
- **Ξεκουράζομαι. Σκέφτομαι. Ησυχάζω.** Αρκετά με τις φωνές σου.

Ε, στις περιπτώσεις αυτές καταλαβαίνουμε ποιο είναι το υποκείμενο από την κατάληξη του ρήματος: π.χ.
Κοιμάσαι → **εσύ**
Σκέφτομαι → **εγώ**

1. Ένα μόνο ρήμα αμετάβητο
Κοιμάμαι.
Τρέχω.

Τι μπορεί λοιπόν να περιέχει η ρηματική φράση;

2. Ένα ρήμα μεταβητικό και αντικείμενο
Παίζω μπάλα.
Βλέπω τηλεόραση.

3. Ένα ρήμα μεταβητικό με δύο αντικείμενα
Χαρίσαμε του Νίκου/στον Νίκο ένα βιβλίο.

Όταν το ρήμα έχει δύο αντικείμενα λέγεται **δίπλωτο**. Το ένα αντικείμενο τότε λέγεται **άμεσο** και το άλλο **έμμεσο** (βλ. ενότητα 10).

Έχω τα μάτια μου δεκατέσσερα, γιατί το αντικείμενο ενός ρήματος δεν είναι πάντα μια Ονομαστική Φράση. Μπορεί να είναι και μια ολόκληρη πρόταση...

Η δασκάλα νόμιζε [**ότι τα παιδιά δεν είχαν καταλάβει την άσκηση**].

4. Ένα ρήμα συνδυαστικό και το κατηγορούμενο
Είμαι σίγουρος.

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ

Βρίσκω τις σχέσεις των λέξεων

Παραγωγική μορφολογία - Σύνθεση -
Σημασιολογία

Και επίθετα μπορώ να φτιάξω με τις κατάλληλες καταλήξεις.

Αυτός που φτιάχνεται από **ασήμι** είναι → **ασημένιος**, κι αυτός που μας **ενοχλεί** → **ενοχλητικός**.
 Ο συμμαθητής μου, ο Σταύρος, που **μελετά** συστηματικά, είναι πολύ → **μελετηρός**.
 Εγώ πολλή φορές ξεχνώ τις ασκήσεις που έχω για **αύριο**.
 Κι όταν φτάνει η → **αυριανή** μέρα τρέχω για να προλάβω.

Μπορώ να φτιάξω νέες λέξεις προσθέτοντας καταλήξεις σε λέξεις που ήδη υπάρχουν. Η διαδικασία αυτή λέγεται **παραγωγή**.

Όταν ένα σχήμα είναι **στενό** και **μακρύ** το λέμε → **στενόμακρο**.

Όταν **ανεβαίνω** και **κατεβαίνω** άσκοπα τις σκάλες του σπιτιού μου, όλοι αναρωτιούνται γιατί → **ανεβοκατεβαίνω** χωρίς λόγο.

Όταν ο ήλιος βασιλεύει, μου αρέσει να χαζεύω το → **ηλιοβασίλημα**.

Μπορώ επίσης να ενώσω λέξεις και να φτιάξω ακόμα μεγαλύτερες. Η διαδικασία αυτή λέγεται **σύνθεση**.

17.1 Παραγωγή

Α. Παράγωγα ρήματα

Κυρίως από ουσιαστικά ή επίθετα:	Αλλά και:
νεύρο – νευριάζω φυτό – φυτεύω κόπος – κοπιάζω τέλος – τελειώνω ζέστη – ζεσταίνω όμορφος – ομορφαίνω σημάδι – σημαδεύω κλειδί – κλειδώνω	1) Από άλλα ρήματα: φέγω – φεγγίζω βάφω – ξεβάφω διψώ – ξεδιψώ 2) Από άκλιτα μέρη του λόγου (επιρρήματα, επιφωνήματα κτλ.): συχνά – συχνάζω σιμά – σιμώνω χαμηλά – χαμηλώνω

Β. Παράγωγα ουσιαστικά

Από ρήματα:	Από ουσιαστικά:
<p>τραγουδώ – τραγουδιστής έρχομαι – ερχομός κλαδεύω – κλάδεμα τρέχω – τρέξιμο ανασαίνω – ανάσα γυμνάζω – γυμναστήριο</p>	<p>α. Υποκοριστικά Δείχνουν ότι κάτι είναι μικρό ή ότι το νιώθουμε ως αγαπητό/οικείο. Π.χ. παιδί – παιδάκι Καταλήξεις: -άκι, -ίτσα, -άκος, -άκης, -ούλα, -ούλης, -ούλι, -ούδα, -ούδι</p> <p>β. Μεγεθυντικά Δείχνουν ότι κάτι είναι πιο μεγάλο από αυτό στο οποίο αναφέρεται η λέξη από την οποία προέρχεται. Π.χ. κολλοκύθι – κολλοκύθα Καταλήξεις: -α, -άρα, -αράς, -αρος</p> <p>γ. Περιεκτικά Δείχνουν ότι πολλά όμοια πράγματα βρίσκονται στο ίδιο μέρος. Π.χ. άμμος – αμμουδιά, αμπέλι – αμπελώνας Καταλήξεις: -ια, -ώνας, -ιώνας</p> <p>δ. Τοπικά Δείχνουν τόπο. Π.χ. εστιατορας – εστιατόριο, Πατριάρχης – Πατριαρχείο</p> <p>ε. Εθνικά Δείχνουν τον άνθρωπο που κατάγεται από συγκεκριμένο τόπο. Έχουν πολλά είδη καταλήξεων. Π.χ. Ανατολή – Ανατολίτης, Ψαρά – Ψαριανός</p> <p>στ. Επαγγελματικά Δηλώνουν επάγγελμα. Π.χ. βιβλιοθήκη – βιβλιοθηκάριος, βάρκα – βαρκάρης, γάλα – γαλατάς</p> <p>ζ. Διάφορα άηλα -αινα: π.χ. Γιώργος – Γιώργαινα -ινα: π.χ. γιατρός – γιατρίνα -ισμος: π.χ. χριστιανός – χριστιανισμός -ιά: π.χ. νύχτα – νυχτιά, λεβέντης – λεβεντιά</p>
<p>Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν κυρίως:</p> <p>α) το πρόσωπο που ενεργεί (π.χ. τραγουδιστής) β) την ενέργεια ή το αποτέλεσμα της (π.χ. κλάδεμα) γ) το όργανο, το μέσο ή τον τόπο μιας ενέργειας (π.χ. γυμναστήριο)</p>	
	
<p>Από επίθετα:</p> <p>Είναι αφηρημένα και φανερώνουν ιδιότητα Π.χ. αθώς – αθωότητα, αγράμματος – γραμματοσύνη, μαύρος – μαυρίλα, γλυκός – γλιούκα, κόκκινος – κοκκινίλα, βαρύς – βαρύτητα</p>	

Γ. Παράγωγα επίθετα

Από ρήματα:	Από ουσιαστικά:
<p>δροσίζω – δροσιστικός μελετώ – μελετηρός λάμπω – λαμπερός κινώ – κινητήριος</p> <p>Τα παράγωγα επίθετα σε -τος λέγονται ρηματικά επίθετα: σκύβω – σκυφτός βάζω – βαλιτός</p>	<p>ζήλια – ζηλιάρης άνοιξη – ανοιξιάτικος στάχτη – σταχτής αιώνας – αιώνιος βροχή – βροχερός μετάξι – μεταξωτός κορίτσι – κοριτσίστικος αρνί – αρνίσιος μαηλί – μάηλιος</p>
Από επίθετα:	Από επιρρήματα:
<p>Αυτά είναι κυρίως υποκοριστικά: κοντός – κοντούλης ζεστός – ζεστούτσικος</p> <p>Ή φανερώνουν ιδιότητα: άγριος – αγριωπός άσπρος – ασπριδερός παχύς – παχουλός</p> <p>Επίσης σχηματίζονται με το στερητικό α(v)-: επίσημος – ανεπίσημος ακριβής – ανακριβής πιθανός – απίθανος</p>	<p>κοντά – κοντινός βόρεια – βορινός αύριο – αυριανός</p>

Δ. Παράγωγα επιρρήματα

Τα παράγωγα επιρρήματα προέρχονται κυρίως από επίθετα. Παράγονται με τις καταλήξεις **-α** και **-ως** (βλ. ενότητα 12.2).
 όμορφος – όμορφα
 ειλικρινής – ειλικρινώς
 άμεσος – άμεσα και αμέσως

Πιο σπάνια, μπορεί να βρούμε επιρρήματα που παράγονται από αντωνυμίες (π.χ. άηλος – αηλού) ή από άλλα επιρρήματα (π.χ. εκεί – εκείθε).

17.2 Σύνθεση

Όταν συνδυάζουμε μια λέξη με μια άλλη λέξη για να φτιάξουμε μια καινούρια λέξη, έχουμε **σύνθεση**.

άγριο	+	λουλούδι	=	αγριολούλουδο
ανεβαίνω	+	κατεβαίνω	=	ανεβοκατεβαίνω
A' συνθετικό		B' συνθετικό		Σύνθετη λέξη

Στη γλώσσα μας υπάρχουν πολλές σύνθετες λέξεις (σύνθετα). Με βάση τη σημασία τους, τα σύνθετα χωρίζονται σε:

Παρατακτικά σύνθετα: Αυτά σημαίνουν ό,τι και τα συνθετικά τους ενωμένα με τον σύνδεσμο *και*:
ανεβοκατεβαίνω – ανεβαίνω και κατεβαίνω
μαχαιροπίρουνα – μαχαίρια και πιρούνια
κοντόχοντρος – κοντός και χοντρός

Κτητικά σύνθετα: Αυτά σημαίνουν ότι κάποιος έχει κάτι δικό του.
μεγαλόκαρδος – αυτός που έχει μεγάλη καρδιά
μαυρομάτα – αυτή που έχει μαύρα μάτια
γλυκόφωνος – αυτός που έχει γλυκιά φωνή

Προσδιοριστικά σύνθετα: Σε αυτά το πρώτο συνθετικό προσδιορίζει το δεύτερο:
αγριολούλουδο – άγριο λουλούδι
ηλιοβασίλεμα – βασίλεμα του ήλιου
ξαναθυμάμαι – θυμάμαι ξανά

Αντικειμενικά σύνθετα: Σ' αυτά το ένα συνθετικό είναι ρήμα και το άλλο είναι το αντικείμενο του ρήματος αυτού.
θηριοδαμαστής – αυτός που δαμάζει θηρία
ζαχαροπλάστης – αυτός που πλάθει ζαχαρωτά
γλωσσοδέτης – αυτό που δένει τη γλώσσα

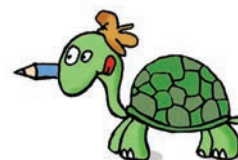
Πώς σχηματίζω σύνθετα;

Μπορώ να σχηματίσω σύνθετα λέξεων σχεδόν με τα περισσότερα μέρη του λόγου.
Το A' συνθετικό μπορεί να είναι:

ουσιαστικό (**ποδόσφαιρο**)
επίθετο (**αγριο**γούρουνο)
αριθμητικό (**πεντά**μορφη)
ρήμα (**ανεβο**κατεβαίνω)
επίρρημα (**πισω**γυρίζω)

Το B' συνθετικό μπορεί να είναι:

ουσιαστικό (εξώ**φυλλο**)
επίθετο (βαθυ**γάλανος**)
ρήμα (νομο**θετώ**)
κλιτή μετοχή (κοσμο**γυρισμένος**)

ΕΝΟΤΗΤΑ 17: ΠΩΣ ΦΤΙΑΧΝΩ ΝΕΕΣ ΛΕΞΕΙΣ;

Άρα, μπορώ να φτιάξω σύνθετες λέξεις με ένα σωρό τρόπους!

Όταν το Α' συνθετικό είναι κλιτή λέξη, ενώνω τα δύο συνθετικά με το **συνδεδειγμένο φωνήεν -ο-**, το οποίο δεν προέρχεται από κανένα από τα δύο συνθετικά.

γυναίκες + παιδιά → γυναικ-**ό**-παιδα
νύχτα + πουλί → νυχι-**ο**-πούλι
ανάβω + σβήνω → αναβ-**ο**-σβήνω
πικρή + δάφνη → πικρ-**ο**-δάφνη

Μερικές φορές, όμως, το συνδεδειγμένο φωνήεν χάνεται.

άγιος + άνθρωπος → αγριάνθρωπος

Μερικές προθέσεις της γλώσσας μας συνδυάζονται με ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα και επιρρήματα, και σχηματίζουν νέες λέξεις: π.χ. **αντιπρόεδρος**, **κατακόκκινος**, **συνυπάρχω**, **προχτές**. Οι λέξεις αυτές άλλοτε μοιάζουν με παράγωγα και άλλοτε με σύνθετα.

Στη γλώσσα μας υπάρχουν και σύνθετα τα οποία μοιάζουν με ολόκληρες ονομαστικές φράσεις. Αυτά ονομάζονται **πολυλεκτικά σύνθετα**.
Π.χ. παιδική χαρά, λαϊκή αγορά, τρίτη ηλικία, ζώνη ασφαλείας

17.3 Αρκτικόλεξα - Συντομογραφίες

Πάω να πληρώσω τον λογαριασμό της Δ.Ε.Η. και του Ο.Τ.Ε.

Εγώ πάω στο Ι.Κ.Α.

Υπάρχουν ονόματα οργανισμών, επιχειρήσεων, συλλόγων κτλ. τα οποία αποτελούνται από πολλές λέξεις. Στη θέση τους χρησιμοποιούμε τα **αρκτικόλεξα**, δηλαδή ακροστιχίδες που σχηματίζονται συνήθως από το πρώτο γράμμα της κάθε λέξης. Δηλαδή:

Δ ημόσια	Ο ργανισμός
Ε πιχείρηση	Τ ηλεπικοινωνιών
Η λεκτρισμού	Ε λλάδος
Υ δρυμα	
Κ οινωνικών	
Α σφαλίσεων	

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 39

Ρωτώ και μαθαίνω τι σημαίνουν τα παρακάτω αρκτικόλεξα:

Ο.Ε.Δ.Β., Ε.Ρ.Τ., Ο.Σ.Ε., Ε.Π.Ο., Κ.Ε.Π., Ε.Μ.Υ., Ε.Κ.Α.Β., Ο.Η.Ε., Ε.Ο.Τ.

Υπάρχουν και οι **συντομογραφίες**. Σε αυτές, αντί να γράψουμε μια λέξη ολόκληρη, γράφουμε μερικά γράμματά της για συντομία. Έτσι, γράφουμε, π.χ.:

δηλ = «δηλαδή»
κτλ = «και τα λοιπά»
βλ = «βλέπε»
σελ = «σελίδα»

Οι σημασίες των λέξεων

18.1 Κυριολεξία - Μεταφορά

Η ουρά της
αλεπούς μερικές φορές
είναι **μαύρη**.

Κυριολεξία έχουμε όταν χρησιμοποιούμε τα ουσιαστικά, τα επίθετα, τα ρήματα, τα επιρρήματα και τις μετοχές με την **πραγματική** τους σημασία.

Μεταφορά έχουμε όταν χρησιμοποιούμε μια λέξη με αλλαγμένη σημασία, η οποία όμως συνδέεται με την πραγματική της σημασία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 40

Σε ποιες προτάσεις έχουμε κυριολεξία και σε ποιες μεταφορά;

1. Δεν μπορώ να πω αυτό το φάρμακο. Είναι πολύ πικρό.
2. Μάτωσαν τα πόδια του στις σκληρές πέτρες.
3. Με το ξημέρωμα πικρά νέα έφτασαν στο νησί.
4. Σταμάτα να μιλάς όταν τρως και μάσα καλά το φαγητό σου.
5. Δεν κατάλαβα τι είπε. Μασούσε τα λόγια του.
6. Τον παρακάλεσα να με βοηθήσει, αλλά είχε σκληρή καρδιά και με αγνόσε.

18.2 Συνώνυμα - Αντώνυμα (αντίθετα)

Συνώνυμα ονομάζονται οι διαφορετικές λέξεις που έχουν περίπου την ίδια σημασία.

παπάς – ιερέας
λευκός – άσπρος
μπαμπάς – πατέρας
κ.ά.

Αντώνυμα (αντίθετα) ονομάζονται οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία.

ψηλός – κοντός
πλούσιος – φτωχός
όμορφος – άσχημος
πάνω – κάτω
γεμίζω – αδειάζω
ανεβαίνω – κατεβαίνω
κ.ά.

18.3 Ομώνυμα - Παρώνυμα

Ομώνυμα είναι οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία.

ο δανεικός – ο δανικός (από τη Δανία)
το διάλειμμα (στο σχολείο) – το διάλυμα (υγρού)
σήκω πάνω (ρήμα) – σύκο (φρούτο)
πήρα (κάτι) – (αυτός έχει) πείρα
η εφορία (οικονομική υπηρεσία) – η ευφορία (πλούσια παραγωγή)
κλείνω την πόρτα – κλίνω ένα ρήμα
το κλίμα της χώρας – το κλήμα στην αυλή μας (κληματαριά, αμπέλι)
ο κριτικός (αυτός που ασκεί κριτική) – ο κρητικός (από την Κρήτη)
η λίρα (νόμισμα) – η λύρα (μουσικό όργανο)
ο λιμός (πείνα) – ο ριομός (αρρώστεια)
ο όρος (συμφωνία) – το όρος (βουνό)
ο τοίχος (σπιτιού) – το τείχος (της πόλης)
το φύλλο (δέντρου) – το φύλλο (αρσενικό ή θηληκό)
ο ψηλός (που έχει ύψος) – ο ψηλός (λεπτός)
κ.ά.

Τι θα θυμάμαι για... τις σημασίες των λέξεων

1. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τις λέξεις με την πραγματική τους σημασία (**κυριολεξία**), μπορούμε όμως να τις χρησιμοποιήσουμε και με κάποια μη πραγματική σημασία (**μεταφορά**).
2. **Συνώνυμα** είναι λέξεις που έχουν την ίδια (ή περίπου την ίδια) σημασία.
3. **Αντώνυμα** είναι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία.
4. **Ομώνυμα** είναι οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο αλλιώς έχουν διαφορετική σημασία.
5. **Παρώνυμα** είναι λέξεις που μοιάζουν στην προφορά, αλλιώς έχουν διαφορετική σημασία.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Πρέπει να θυμάμαι πώς ακριβώς γράφονται τα **ομώνυμα**, **παρώνυμα** και **τονικά παρώνυμα**, επειδή η γραφή τους φανερώνει τη σημασία τους.

παίρνω – περνώ
ρήμα – ρίμα

κλήμα – κλίμα
κλίνω – κλείνω

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

A. Πίνακας ανώμαλων ρημάτων

Ενεστώτας	Αόριστος		Κλιτή μετοχή
	Ενεργητική Φωνή	Παθητική Φωνή	
ακουμπώ (1)	ακούμπησα	—	ακουμπισμένος
αναβάλλω	ανέβαλα	αναβλήθηκα	αναβλημένος
αναμειγνύω	ανέμειξα	αναμείχθηκα	ανα(με)μειγμένος
ανασταίνω	ανάστησα	αναστήθηκα	αναστημένος
ανατέλλω	ανάτειλα/ ανέτειλα	—	—
ανεβαίνω	ανέβηκα	—	ανεβασμένος
ανέχομαι	ανέχτηκα	—	—
αντέχω	άντεξα	—	—
απαλλήλασσω	απάλληλαξα	απαλλήλαχτηκα	απαλληλαγμένος
απέχω	<i>παραται.</i> απείχα	—	—
αποδεικνύω	απέδειξα	αποδείχθηκα	απο(δε)δειγμένος
απολαμβάνω	απόλαυσα	—	—
απονέμω	απένειμα	απονεμήθηκα	απονεμημένος
αποσπώ (1)	απέσπασα	αποσπάστηκα	αποσπασμένος
αποτελώ (2)	αποτελέσα	αποτελέστηκα	—
αποτυχαίνω	απέτυχα	—	αποτυχημένος
αρέσω	άρεσα	—	—
αρκώ (2)	άρκεσα/ήρκεσα	αρκέστηκα	—
αυξάνω/-αίνω	αύξησα	αυξήθηκα	αυξημένος
αφαιρώ (2)	αφαίρεσα	αφαιρέθηκα	αφηρημένος
αφήνω	άφησα	αφέθηκα	αφημένος
βάζω	έβαλα	βάλθηκα	βαλμένος
βαριέμαι	βαρέθηκα	—	—
βαρώ (1)	βάρεσα	—	—
βαστώ (1)	βάσταξα/βάστηξα	βαστάχτηκα/ βαστήχτηκα	βαστα(γ)μένος/ βαστη(γ)μένος
βγάζω	έβγαλα	βγάθηκα	βγαλμένος
βγαίνω	βγήκα	—	βγαλμένος
βλέπω	είδα	ειδώθηκα	ιδωμένος
βογκώ (1)	βόγκηξα	—	—
βόσκω	βόσκησα	(βοσκήθηκα)	βοσκημένος
βουτώ (1)	βούτηξα	βουτήχτηκα	βουτηγμένος
βρέχω	έβρεξα	βράχτηκα	βρε(γ)μένος
βρίσκω	βρήκα	βρέθηκα	—
βροντώ (1)	βρόντηξα/ βρόντησα	—	—
βυzaίνω	βύzaξα	βυzáχτηκα	βυzaγμένος
γδέρνω	έγδαρα	γδάρθηκα	γδαρμένος
γελώ (1)	γέλισα	γελίστηκα	γελιασμένος
γέρνω	έγειρα	—	γερμένος
γερνώ (1)	γέρασα	—	γερασμένος

Ενεστώτας	Αόριστος		Κλιτή μετοχή
	Ενεργητική Φωνή	Παθητική Φωνή	
γίνομαι	έγινα	—	γινωμένος
δέομαι	δεήθηκα	—	—
δέρνω	έδειρα	δάρθηκα	δαρμένος
διαβαίνω	διάβηκα	—	—
διαθέτω	διέθεσα	διατέθηκα	διατεθειμένος
διακόπτω	διέκοψα	διακόπηκα	διακεκομμένος
διαμαρτύρομαι	διαμαρτυρήθηκα	—	διαμαρτυρημένος
δίνω	έδωσα	δόθηκα	δοσμένος
διψώ (1)	δίψασα	—	διψασμένος
δρω (1)	έδρασα	—	—
εισάγω	εισήγαγα	εισήχθηκα	εισηγμένος
εκλήγω	εξέλεξα	εκλήχθηκα/εξελέγην	εκλεγμένος
εκπλήσσω	εξέπληξα	εξεπλήγην	—
εκρήγνυμαι	εξερράγην	—	—
εκτείνω	εξέτεινα	εκτάθηκα	εκτεταμένος
επαινώ (2)	επαίνεσα	επαινέθηκα	(ε)παινεμένος
επεμβαίνω	επενέβηκα/επενέβην	—	—
εξάγω	εξήγαγα	εξάχθηκα	—
εξαιρώ (2)	εξαίρεσα/εξήρεσα	εξαιρέθηκα	—
έρχομαι	ήρθα/ήλθα	—	—
εύχομαι	ευχήθηκα	—	—
εφευρίσκω	εφνύρα/εφεύρα	εφευρέθηκα	—
έχω	είχα	—	—
ζουλιώ (1)	ζούληξα	ζουλήχθηκα	ζουληγμένος
ζω (2)	έζησα	—	—
θαρρώ (2)	θάρρεψα	—	—
θέλω	θέλησα	—	ηθελημένος
θέτω	έθεσα	τέθηκα	—
θίγω	έθιξα	θίχθηκα/εθίγην	θιγμένος
θρέφω, (πβ. τρέφω)	έθρεψα	θρέφθηκα	θρεμμένος
καθιστώ (1) παθ. καθίσταμαι	κατέστησα	κατέστην	κατεστημένος
κάθομαι	κάθισα/έκαθα	—	καθισμένος
καίω	έκαψα	κάηκα	καμένος
καλώ (2)	κάλησα	καλήστηκα	καλεισμένος
κάνω	έκανα/έκαμα	—	καμωμένος
καρτερώ (1/2)	καρτέρεσα	—	—
καταπίνω	κατάπια	—	—
καταριέμαι (1)	καταράστηκα	—	καταραμένος
καταφρονώ (2)	καταφρόνεσα	καταφρονέθηκα	καταφρονεμένος
κατεβαίνω	κατέβηκα	—	κατεβασμένος
κερδίζω	κέρδισα	κερδήθηκα	κερδισμένος
κερνώ (1)	κέρασα	κεράστηκα	κερασμένος

Ενεστώτας	Αόριστος		Κλιτή μετοχή
	Ενεργητική Φωνή	Παθητική Φωνή	
κλαίω	έκλαψα	κλαύτηκα	κλαμένος
κλήβω	έκλειψα	κλίπηκα/κλήφτηκα	κλειμμένος
κόβω	έκοψα	κόπηκα	κομμένος
κοιτάζω/κοιτώ (1)	κοίταξα	κοιτάχτηκα	κοιταγμένος
κρεμώ (1), <i>παθ.</i> κρέμομαι	κρέμασα	κρεμάστηκα	κρεμασμένος
κυλῶ (1)	κύλησα	κυλίστηκα	κυλισμένος
λαμβάνω/λαβαίνω	έλαβα	—	—
λή(γ)ω	είπα	λήχθηκα/ειπώθηκα	ειπωμένος
μαθαίνω	έμαθα	μαθεύτηκα	μαθημένος
μεθώ (1)	μέθυσσα	—	μεθυσμένος
μένω	έμεινα	—	—
μπαίνω	μπήκα	—	μπασμένος
μπορώ (2)	μπόρεσα	—	—
ντρέπομαι	ντράπηκα	—	ντροπιασμένος
ξέρω	<i>παρτατ.</i> ήξερα	—	—
ξεχνώ (1)	ξέχασα	ξεχάστηκα	ξεχασμένος
παθαίνω	έπαθα	—	—
παίρνω	πήρα	πάρθηκα	παρμένος
παραγγέλλω	παραγγείλα/ παρήγγειλα	παραγγέλληκα	παραγγελημένος
παραδίδω/παραδίνω	παράδωσα/παρέδωσα	παραδόθηκα	παραδομένος
παραπονιέμαι (1)	παραπονέθηκα	—	παραπονεμένος
παρέχω	<i>παρτατ.</i> παρείχα, <i>εξαρτ.</i> παράσχω	παρασχέθηκα	—
πάσχω	έπαθα	—	—
πεινώ (1)	πείνασα	—	πεινασμένος
περνώ (1)	πέρασα	περάστηκα	περασμένος
πετυχαίνω	πέτυχα	—	πετυχημένος
πετώ (1)	πέταξα	πετάχτηκα	πετα(γ)μένος
πέφτω	έπεσα	—	πεσμένος
πηγαίνω/πάω	πήγα	—	—
πηδῶ (1)	πήδηξα/πήδησα	—	—
πίνω	ήπια	πιώθηκα	πιωμένος
πλάττω/πλάσσω	έπλησα	πλιάστηκα	πλιασμένος
πληένω	έπληνα	πλήυθηκα	πληυμένος
πλήττω	έπληξα	—	—
πνίγω	έπνιξα	πνίγηκα	πνιγμένος
πονώ (1)	πόνεσα	—	πονεμένος
πρήζω	έπρηξα	πρήστηκα	πρησμένος
προβάλλω	πρόβαλα	—	—
προβάλλω	προέβαλα	προβλήθηκα	προ(βε)βλημένος
προβλήπω	πρόβληψα/προέβληψα	προβλήφθηκα	—

Ενεστώτας	Αόριστος		Κλιτή μετοχή
	Ενεργητική Φωνή	Παθητική Φωνή	
προσκαλώ	προσκάλεσα	προσκληθήκα	προσκεκλημένος
προτείνω	πρότεινα	προτάθηκα	—
ρουφώ (1)	ρούφηξα	ρουφήχτηκα	ρουφηγμένος
σέβομαι	σεβάστηκα	—	—
σέρνω	έσυρα	σύρθηκα	συρμένος
σκουντώ (1)	σκούντηξα/σκούντησα	σκουντήχτηκα	σκουντηγμένος
σπάζω/σπάω (1)	έσπασα	—	σπασμένος
σπέρνω	έσπειρα	σπάρθηκα	σπαρμένος
στέκομαι/στέκω	στάθηκα	—	—
στέλλω	έστειλα	στάληθηκα	σταλημένος
στενοχωρώ (1/2)	στενοχώρεσα/ στενοχώρησα/	στενοχωρέθηκα/ στενοχωρήθηκα	στενοχωρημένος
στρέφω	έστρεψα	στράφηκα	στραμμένος
συγχαίρω	συγχάρηκα	—	—
συμβαίνει	συνέβη	—	—
συμμετέχω	<i>παρτατ.</i> συμμετείχα	—	—
συμπίπτω	συνέπεσα	—	—
σφάλλω	έσφαλα	—	εσφαλημένος
σχολιά (1)	σχόλησα	—	σχολιασμένος
σώζω	έσωσα	σώθηκα	σωσμένος
σωπαίνω	σώπασα	—	—
τελώ (2)	τέλησα	τελέστηκα	(τε)τελεισμένος
τραβώ (1)	τράβηξα	τραβήχτηκα	τραβηγμένος
τρέπω	έτρεψα	τράπηκα	—
τρέφω	έθρεψα	τράφηκα	θρεμμένος
τρώω	έφαγα	φαγώθηκα	φαγωμένος
υπάρχω	υπήρξα	—	—
υπόσχομαι	υποσχέθηκα	—	—
υφίσταμαι	υπέστην	—	—
φαίνομαι	φάνηκα	—	—
φέρνω	έφερα	—	φερμένος
φεύγω	έφυγα	—	—
φθείρω	έφθειρα	φθάρ(θ)ηκα	φθαρμένος
φορώ (1/2)	φόρεσα	φορέθηκα	φορεμένος
φταίω	έφταιξα	—	—
φυλιά(γ)ω	φύληαξα	φυλιάχτηκα	φυλιαγμένος
φυσώ (1)	φύσηξα	—	—
χαίρομαι/χαίρω	χάρηκα	—	—
χαλώ (1)	χάλησα	—	χαλασμένος
χορταίνω	χόρτασα	—	χορτασμένος
χυμώ (1)	χύμηξα	—	—
χωρώ (1/2)	χώρεσα	—	—
ψάλλω/ψέλλω	έψαλα	ψάληθηκα	ψαλημένος

1: Β' συζυγία – Τάξη 1

2: Β' συζυγία – Τάξη 2

B. Γλωσσάρι

Αντικείμενο: Η ονομαστική φράση που συνοδεύει ένα μεταβατικό ρήμα και δηλώνει σε ποιον μεταφέρεται η ενέργεια του ρήματος αυτού. Π.χ. Η Μαρία άνοιξε **την πόρτα**.

Αντώνυμα: Οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία. Π.χ. **καλός – κακός**.

Αντωνυμία: Κλιτή λέξη που αντικαθιστά ονομαστικές φράσεις. Π.χ. **Αυτή** είναι η αδερφή του.

Άρθρο: Μικρή κλιτή λέξη που μπαίνει μπροστά από ουσιαστικά, επίθετα, κλιτές μετοχές και ορισμένες αντωνυμίες. Μας δηλώνει αν η ονομαστική φράση που συνοδεύει είναι αρσενικό, θηλυκό ή ουδέτερο (γένος), αν πρόκειται για ένα ή πολλά (αριθμός), σε ποια πτώση βρίσκεται, και κατά πόσον κάτι είναι ορισμένο ή αόριστο. Π.χ. **ο** δάσκαλος, **του** δάσκαλου, **η** καρέκλα, **της** καρέκλας, **τα** παιδιά, **των** παιδιών.

Αριθμητικά: Λέξεις που φανερώνουν αριθμούς. Χρησιμοποιούμε τα αριθμητικά για να δείξουμε ποσότητα (π.χ. **τρία**), σειρά (**τρίτος**), ή για να δηλώσουμε από πόσα μέρη αποτελείται κάτι (π.χ. **τριπλής**), πόσες φορές μεγαλύτερο είναι από κάτι άλλο (π.χ. **τριπλάσιος**) ή για να αναφερθούμε σε μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο (π.χ. **τριάδα**).

Αριθμός: Χαρακτηριστικό των κλιτών μερών του λόγου, το οποίο δείχνει αν μιλάμε για ένα ή πολλά πράγματα. Π.χ. **το παιδί – τα παιδιά**.

Αύξηση: Συλλογή (έ- ή ή-) που προσθέτουμε στο ρήμα για να σχηματίσουμε τους παρελθοντικούς χρόνους. Π.χ. **έλεγα, ήθελα**.

Γένος: Χαρακτηριστικό βάσει του οποίου ταξινομούνται τα άρθρα, τα ουσιαστικά, τα επίθετα, οι αντωνυμίες, τα αριθμητικά και οι κλιτές μετοχές σε αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα. Π.χ. **ο καλός μαθητής, η καλή μαθήτρια, το καλό παιδί**.

Έγκληση: Τύποι του ρήματος που δείχνουν αν η πράξη που περιγράφουμε είναι πραγματική/βέβαιη (π.χ. Ο γιος του κυρ Πέτρου **σπουδάσει** αστροναύτης.) ή επιθυμητή/αβέβαιη (π.χ. Ο κυρ Πέτρος ήθελε **να σπουδάσει** ο γιος του αστροναύτης.) ή ακόμα αν απαιτούμε την πραγματοποίησή της (π.χ. **Έλα** εδώ οπωσδήποτε.).

Εξαρτημένος: Ρηματικός τύπος με συνοπτικό – στιγμιαίο ποιόν ενεργείας. Τον βρίσκουμε πάντα μαζί με μόρια (π.χ. **θα, να**), από τα οποία και εξαρτάται. Π.χ. **θα γράψω, να γράψω**. Επίσης, ο άκλιτος τύπος του, «γράψει», συνδυάζεται με το ρήμα «έχω», π.χ. **έχω γράψει, είχα γράψει**.

Επίθετο: Λέξη που συνοδεύει τα ουσιαστικά και μας λέει κάθε φορά πώς ακριβώς είναι το ουσιαστικό, δηλαδή τι ποιότητα ή ιδιότητα έχει. Π.χ. **καλός φίλος, έξυπνη μαθήτρια**.

Επίρρημα: Άκλιτη λέξη που συνοδεύει το ρήμα και το προσδιορίζει δίνοντάς μας πληροφορίες για τον τόπο, τον χρόνο, τον τρόπο, την ποσότητα. Π.χ. **Θα έρθει εδώ αύριο οπωσδήποτε**.

Επιφώνημα: Άκλιτη λέξη με την οποία μπορώ να εκφράσω τα συναισθήματά μου. Π.χ. **Αλίμονο!**

Ευθύς λόγος: Τα λόγια κάποιου όπως ακριβώς τα λέει. Π.χ. Ο Ορέστης είπε: «**Αύριο θα πάω εκδρομή**».

Θέμα: Το σταθερό μέρος της λέξης, πάνω στο οποίο προστίθενται οι καταλήξεις. Π.χ. **ερευνντ-ής, ερευνντ-ές**

Κατάληξη: Το μέρος της λέξης που αλληλάζει. Π.χ. **ερευνντ-ής, ερευνντ-ές**

Κατηγορούμενο: Λέξη που εμφανίζεται μαζί με ένα συνδετικό ρήμα και αποδίδει μια ιδιότητα στο υποκείμενο. Π.χ. Ο Γιάννης είναι **τεμπέλης**. Η Μαρία θα γίνει **γιατρός**.

Κειμενικός δείκτης: Λέξη ή φράση που χρησιμοποιούμε για να δείξουμε πώς συνδέονται οι προτάσεις μέσα στο κείμενο. Π.χ. Ο Γιάννης είναι άρρωστος. **Επομένως**, δε θα έρθει στο σχολείο.

Κυριολεξία: Η χρήση μιας λέξης με την πραγματική της σημασία. Π.χ. Ο λύκος είναι **μαύρος**.

Λεκτικές πράξεις: Πράξεις που κάνουμε με τα λόγια. Π.χ. **Βαπτίζεται ο δούλος του Θεού Ορέστης**.

Μεταφορά: Η χρήση μιας λέξης με αλληλαγμένη σημασία, η οποία συνδέεται όμως με την πραγματική της σημασία. Π.χ. Η ζωή μου είναι **μαύρη**.

Μετοχές: Κλιτές (με κατάληξη -μένος, -μένη, -μένο) ή άκλιτες (με κατάληξη -οντας/-ώντας) λέξεις που παράγονται από ρήματα. Π.χ. **κουρασμένος, τρέχοντας**.

Μόρια: Μικρές άκλιτες λέξεις. Π.χ. **θα**.

Ομώνυμα: Λέξεις που προφέρονται το ίδιο, αλληλά έχουν διαφορετική σημασία. Π.χ. **κριτικός** (αυτός που ασκεί κριτική) – **Κρητικός** (ο καταγόμενος από την Κρήτη).

Ουσιαστικό: Κλιτή λέξη που δηλώνει πρόσωπο, ζώο, τόπο, πράγμα, ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα. Π.χ. **μαθητής, γάτα, σπίτι, τραπέζι, επίθεση, φτώχεια, κομψότητα**.

Παραθετικά: Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός των επιθέτων και των επιρρημάτων. Π.χ. **ο πιο μεγάλος, χαμηλότερα**.

Πλήγιος λόγος: Τα λόγια κάποιου όπως τα μεταφέρει κάποιο τρίτο πρόσωπο. Π.χ. **Ο Ορέστης είπε ότι αύριο θα πάει εκδρομή**.

Ποιόν ενεργείας: Τύπος του ρήματος που μας δείχνει αν η πράξη που περιγράφουμε είναι εξακολουθητική – επαναλαμβανόμενη (π.χ. **γράφω, θα γράφω**), αν αναφερόμαστε σε αυτή χωρίς να δείχνουμε διάρκεια (συνοπτική – στιγμιαία, π.χ. **έγραψα, θα γράψω**) ή αν έχει ολοκληρωθεί (συντελεσμένη, π.χ. **έχω γράψει**).

Πολύσημη λέξη: Λέξη με διαφορετικές σημασίες, οι οποίες έχουν σχέση μεταξύ τους και έχουν προκύψει συνήθως από μεταφορά. Π.χ. το **πόδι** του ανθρώπου, το **πόδι** του τραpezιού.

Πρόθεση: Μικρή άκλιτη λέξη που συνοδεύει μια ονομαστική (ή προθετική) φράση και μαζί με αυτή δηλώνει διάφορες ιδιότητες (τόπο, χρόνο, τρόπο, προέλευση κ.ά.). Π.χ. **σε** ένα σπίτι, **για** τρεις ώρες, **με** προσοχή, **από** την Αθήνα. Μερικές προθέσεις χρησιμοποιούνται και στην παραγωγή/σύνθεση λέξεων. Π.χ. **συνοδεύω, καταγράφω**.

Πρόταση: Μια σειρά από λέξεις η οποία περιλαμβάνει οπωσδήποτε ένα ρήμα και έχει δικό της, αυτοτελές νόημα. Π.χ. **Η Μαρία κοιμάται**.

Πτώση: Τύποι του άρθρου, του ουσιαστικού, του επιθέτου, της αντωνυμίας, των αριθμητικών και των κλιτών μετοχών που δηλώνουν τη συντακτική λειτουργία τους μέσα στην πρόταση. Π.χ. **Ο Γιάννης** κάλεσε **τους φίλους** του.

Ρήμα: Κλιτό μέρος του λόγου που το χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε μια ενέργεια ή κατάσταση. Είναι το πιο κεντρικό μέρος του λόγου γιατί γύρω του χτίζουμε προτάσεις. Π.χ. Ο Θανάσης **έφυγε** χτες.

Σύνδεσμος: Άκλιτη λέξη με την οποία μπορούμε να συνδέσουμε λέξεις, φράσεις και προτάσεις. Π.χ. Είναι έξυπνη **και** χαριτωμένη. Ο Γιάννης **και** η Μαρία. Ήρθε, **αλλά** δε μας έφερε γλυκά.

Συνώνυμα: Οι διαφορετικές λέξεις που έχουν περίπου την ίδια σημασία. Π.χ. **λευκός – άσπρος**.

Τόνος: Σημείο που μπαίνει πάνω από το φωνήεν της λέξης το οποίο προφέρεται πιο δυνατά. Π.χ. **καλῶς**.

Υποκείμενο: Η ονομαστική φράση σε ονομαστική που δείχνει το πρόσωπο ή το πράγμα που εκτελεί την ενέργεια ενός ενεργητικού ρήματος (π.χ. **Ο δάσκαλος** τιμώρησε τον Πέτρο.) ή δέχεται την ενέργεια ενός παθητικού ρήματος (π.χ. **Ο Πέτρος** τιμωρήθηκε.).

Φθόγγοι: Γλωσσικοί ήχοι με τους οποίους αναπαριστάται η προφορά των λέξεων. Π.χ. [κ]-[α]-[ρ]-[ε]-[κ]-[η]-[α].

Φράση: Ομάδα λέξεων μικρότερη από την πρόταση. Π.χ. **το καινούριο βιβλίο**.

Φωνήματα: Διαφορετικοί μεταξύ τους φθόγγοι, των οποίων η λειτουργία είναι να διαφοροποιούν λέξεις μεταξύ τους.

Χρονική βαθμίδα: Το χρονικό επίπεδο στο οποίο πραγματοποιείται η πράξη που δηλώνει το ρήμα (παρελθόν – παρόν – μέλλον).

Χρόνος: Τύπος του ρήματος που προκύπτει από τον συνδυασμό ποιού ενεργείας και χρονικής βαθμίδας. Π.χ. **ενεστώτας: γράφω** (εξακολουθητικό – επαναλαμβανόμενο, παρόν), **αόριστος: έγραψα** (συνοπτικό – στιγμιαίο, παρελθόν).

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.